KOMİNTERN BELGELERİNDE

türkiye

kurtuluş savaşı

№ 13. Mercredi 8 Juin 1921

Direction: Dénejoy 5, ch. 18, de 3 à 5 (sauf les dimanches et fêtes) tél. 1-77-77 et Kremlin 151.

Secrétaire de la Rédaction: Tverskaia 48, de 6 à 8 (sauf les dimanches et fêtes) tél. 5-48-10 et 3-79-05.

L'INTERNATIONALE COMMUNISTE

tte campagne de propagande est com-
ée et, étant donné les grandes con-
ctions qui règnent dans les rangs
la bourgeoisie, tout laisse supposer
lle aura pour résultat de mobiliser
le rallier sous le drapeau du Parti
nmuniste des masses prolétariennes
aucoup plus nombreuses que ce n'a
le cas pendant les journées de mars.
ci démontre une fois de plus que les
ons reçues par le Parti Communiste
endant les journées de mars commen-
nt déjà à porter leurs fruits.

A. THALHEIMER

Le Coup d'Etat de Vladivostok.

L'occupation de Vladivostok par les bandes de Semenov avec la collaboration des baïonnettes japonaises marque certainement le début d'une nouvelle intervention préparée en sous-main entre Tokio et Paris. Le Japon et la France, voilà les deux ennemis actifs de la Russie. Le plan d'intrusion a l'aide des gardes-Wrangel a échoue. Sous la ouvriers français il

4) Madeleine Marx sur -la faillit féminisme, et sur la femme en R
5) Clara Zetkin -Le rôle du mou communiste féminin-.
6) Revue des pages féminines alle
7) La Conférence communiste f d'Allemagne.
8) Le mouvement féminin en A allemande et en Allemagne (Ste
9) Le mouvement féminin en (Varga).
10) La journée internationale de Bulgarie (Ch
Les femm

KAYNAK YAYINLARI

Bu kitabın yayın hakları
Sistem Ofset Matbaacılık Yayıncılık ve
Ticaret Limited Şirketi'nindir.
Birinci Baskı : Ekim 1985
Kapak : Sevinç Altan
Kapak Baskı: Matbaa 70
Dizgi : Bilgiç Matbaası
Baskı : Serbest Matbaası
KAYNAK YAYINLARI : 63

SİSTEM OFSET MATBAACILIK YAYINCILIK ve
TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ

KOMİNTERN BELGELERİNDE

türkiye kurtuluş savaşı

Derleyen : Emre Adıgüzel

Çeviren : Fatma Mercan

İÇİNDEKİLER

Sunuş 9

Komünist Enternasyonal Yürütme Kurulu, İran, Ermenistan ve Türkiye'nin Ezilen Halk Kitlelerine Çağrı (1920) 12

A. R., «Yunan - Türk Savaşı» (7 Nisan 1921) 19

G. Zinovyev, «Doğu Meselesi Üzerine Tartışma» - Türkiye İle İlgili Bölüm - (1921) 27

Makul Bey, «Doğu Meselesi Üzerine Tartışma» - Türkiye İle İlgili Bölüm - (1921) 28

Heinz Neumann, «Ankara Anlaşmasının Etkisi» (10 Kasım 1921) 30

Artur Rosenberg, «Doğu Üzerine Bezirganlık» (23 Mart 1922) 35

Karl Radek, «Cemal Paşa'nın Öldürülmesi» (8 Ağustos 1922) 41

Heinz Neuman, «Doğuda Bozulan Denge» (21 Eylül 1922) 47

Komünist Enternasyonal Yürütme Kurulu, «Türkiye Halkına Barış Avrupa Emperyalizmine Savaş» (27 Eylül 1922) 52

A. Bolgar, «Yakın Doğuda Bunalım» (3 Ekim 1922) 56

M. N. Roy, «Türk Zaferi ve Doğu» (14 Ekim 1922) 60

Al Palieux, «Türkiye Üzerine Emperyalist Pazarlık» (22 Kasım 1922) 68

Komünist Enternasyonal'in Versay Barış Antlaşması Meselesi Üzerine Kararı (1922) 72

Ravesteyn, «Doğu Meselesi Üzerine Tartışma» (1922) 73

M. N. Roy, «Doğu Meselesi Üzerine Tartışma» (1922) 126

Webb, «Doğu Meselesi Üzerine Tartışma» (1922) 141

Karl Radek, «Doğu Meselesi Üzerine Tartışma» (1922) 146

Komünist Balkan Federasyonunun Manifestosu, «Balkan Ülkelerinin İşçi ve Köylülerine» (Aralık 1922) 159

H. Kabakçıyef, «Balkanlarda Durum» (6 Ocak 1923) 168

Rothstein, «Sömürgelerde Devrimci Hareketin Sorunları» - Türkiye İle İlgili Bölüm - (1922) 173

SUNUŞ

Bugüne kadar yabancı basında çıkmış, Milli Kurtuluş Savaşımızla ilgili değişik tahlil ve belgeler Türkçeye çevrilmiş ve yayınlanmıştır. Amerikan, İngiliz, Fransız ve Alman vb. kaynakları yanında, Aralov ve Frunze'nin anıları gibi Sovyet kaynaklarını Türkçe olarak okuma olanağını çok önceden kazanmış bulunuyoruz. Yayınevimiz bir süre önce, Komintern gözlemcileri Leonid ve Friedrich'in «Ankara 1922» başlıklı Kurtuluş Savaşı değerlendirmelerini yayınlamıştı. Bununla birlikte Komintern'in merkezi organlarında yer alan Milli Kurtuluş Savaşımızla ilgili tahlil ve belgeler, ülkemiz araştırmacıları ve okuyucular için bugüne kadar meçhul kalmıştır. Bu belgelerin Türkçe olarak yayınlanmamış olmaları bir yana, yakın tarihimizle ilgili araştırmalarda, yabancı dillerdeki asıllarından yararlanıldığını gösteren bir göndermeye de rastlamadık. Oysa Türk Kurtuluş Savaşı hakkında, o zamanın dünyasının başlıca güçlerinin tutum ve değerlendirmeleri, uluslararası siyaset ve tarih incelemeleri açısından önem taşımaktadır. Öte yandan bu kitapta topladığımız belgeler, ülkemiz tarihiyle ilgili gerçeklerin aydınlanmasına da hizmet etmektedir. Kurtuluş

Savaşımızın dünya çapındaki etkilerini, evrensel karakterini, uluslararası ilişkilere ve kuvvet dengelerine getirdiği değişiklikleri, dayandığı ve hedef aldığı sosyal kuvvetleri vb. Komintern yayınlarından da izleyebiliyoruz. Bu belgeler, çok yönlü bir inceleme, eleştiri ve tartışma için gerekli bir malzemeyi oluşturuyorlar. Diğer yandan elinizdeki derleme, bugün Ermeni terör eylemleriyle güncellik kazanan Ermeni sorunu üzerinde çalışan araştırmacılar için de bir kaynak oluşturabilecektir.

Bu kitap, Komintern'in yirmi yıl boyunca yayınladığı bütün teorik organların, haber dergilerinin, kongre tutanaklarının, diğer önemli toplantı tutanakları ve kararların dikkatle taranmasının ürünüdür. Belgeleri derlediğimiz kaynakların başlıcaları şunlardır :

— Komünist Enternasyonal I, II, III, IV, V, VI ve VII. Dünya Kongreleri tutanakları.

— Komintern tarafından yayınlanan aylık «Die Kommunistische Internationale» dergilerinin tamamı.

— Komintern tarafından haftada bir kaç kez yayınlanan «Inprekorr» (Internationale Presse - Korrespondenz - Enternasyonal Basın Haberleri) dergilerinin tamamı.

— Komintern tarafından bir dönem yayınlanmış olan «Rundschau» dergilerinin tamamı.

— Komintern'in yayınladığı çeşitli rapor, karar, tutanak ve belgeler.

Tamamı on binlerce sayfa tutan bu yayın ve belgeler dikkatli bir şekilde gözden geçirilerek Türkiye ile ilgili yazı ve bölümler saptanmıştır. Bu derlemede ise, yalnız Kurtuluş Savaşımızla ilgili olanlar toplanmıştır. Daha önce Aydınlık Yayınlarının yayınladığı «Komünist Enternasyonal Belgelerinde Türkiye Dizisi»nin dört kitabında bulunan yazılardan hiçbiri bu kitapta

yer almıyor. Okuyacağınız yazılar, Türkçe olarak ilk kez basılıyor.

Komintern'in yazılarını, Türkiye ile ilgili belge değeri taşıdığı için yayınlıyoruz. Yazılardaki görüşler, çeşitli yönlerden ayrıca eleştirilmeye ve tartışmaya değer. Ancak şu kadarını belirtmeliyiz ki, herhangi bir uluslararası merkezden çeşitli ülkeler için siyasal programlar, strateji ve taktikler oluşturulmasını yerinde bulmuyoruz. Her ülkenin sorunları, ancak o ülke halkı tarafından çözülebilir.

Kaynak Yayınları

Komünist Enternasyonal Yürütme Kurulu

İRAN, ERMENİSTAN VE TÜRKİYE'NİN EZİLEN HALK KİTLELERİNE

1920

Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi, 1 Eylül'de Bakû'da İran, Ermenistan ve Türkiye'nin köylü ve işçilerinin bir kongresini topluyor.

Komünist Enternasyonal nedir? Komünist Enternasyonal, Rusya'daki, Polonya, Almanya, Fransa, İngiltere ve Amerika'daki milyonlarca devrimci işçinin örgütüdür. Bu işçiler, savaşın gümbürtüsüyle uyanmış, açlığın baskısı altında, artık zenginler için değil kendileri için çalışmak, bundan böyle silahlarını kendi kardeşlerine, ezilen ve horlanan kardeş halklara karşı değil, kendi öz savunmaları için sömürücülere karşı kullanmak amacıyla ayaklanmışlardır. Bu emekçi kitleler, güçlerinin ancak birleşmekte ve kuvvetlerini toparlamakta yattığını, zaferlerinin tek güvencesinin bu olduğunu anlamışlardır. İşte geçen yıl Komünist Enternasyonal'i kurarak bunun için mutlaka gerekli olan örgütü yarattılar. Bu örgüt, bir buçuk yıllık hayatı içinde kapitalist hükümetlerin bütün baskı ve takiplerine rağ-

men, bütün dünyanın işçileriyle, devrimci köylülerinin kurtuluş mücadelesinin ruhu haline gelmiştir.

Komünist Enternasyonal, neden İran, Ermenistan, Türkiye köylü ve işçilerinin bir kongresini topluyor? Onlara ne verebilir? Onlardan ne isteyebilir? Avrupa ve Amerika'nın mücadele eden işçi ve köylüleri size sesleniyoruz; çünkü siz de onlar gibi dünya sermayesinin boyunduruğu altında inliyorsunuz; çünkü siz de onlar gibi dünya sömürücülerine karşı mücadele etmek zorundasınız; çünkü İran, Türkiye ve Ermenistan köylü ve işçilerinin, Avrupa ve Amerika'nın büyük proletarya ordusuyla birleşmesi bu cepheyi güçlendirecek, sermayenin ölümünü hızlandıracak ve böylece bütün dünyanın işçi ve köylülerinin kurtuluş yolunu açacaktır.

İranlı köylü ve işçiler! Tahran'daki Kaçar hükümeti ve onun uşağı olan yerel hanlar, sizleri yüzyıllardır soymuş, sömürmüşlerdir. Tahran hükümetinin uşakları, şeriat yasasına göre ortak mülk olan toprağı hep kendi mülkiyetlerine geçirmişlerdir. Toprağı istedikleri gibi satıyorlar. Size keyfi vergi yüklüyorlar. Ülkeyi kötü yönetimleriyle iliğine kadar sömürüp bitirdikten sonra, bu kez de geçen yıl iki milyon sterlin karşılığında İngiliz kapitalistlerine sattılar. İngilizlerin İran'da sizi eskiden olduğundan da fazla ezecek bir ordu kurmasını istiyorlar. Bu ordu hanlar ve Tahran hükümeti için vergi toplayabilsin diye Güney İran'daki zengin petrol kaynaklarını İngiliz kapitalistlerine peşkeş çektiler ve ülkenin talan edilmesine yardımcı oldular.

Mezopotamyalı köylüler! İngilizler ülkenizin bağımsız olduğunu ilan etti, ama 80 bin İngiliz askeri hâlâ topraklarınızda duruyor; sizleri soyup yağmalıyor, öldürüyor, kadınlarınızın ırzına geçiyor.

Anadolu köylüleri! İngiliz, Fransız, İtalyan hükü-

dilerine tutsak kıldılar. Onu, su katılmamış Türkiye metleri İstanbul'u top ateşine tutuyorlar. Sultanı kentoprağının parçalanmasına bile razı olması için zorluyorlar. Altı yıllık savaşta yoksullaşmış, dilenciliğe mahkûm edilmiş olan Türkiye halkını daha iyi sömürebilmek için, Sultanı ülkenin maliyesini yabancı kapitalistlere teslim etmeye zorluyorlar. Zonguldak kömür ocaklarını ve limanları işgal ettiler. Ülkenize askerlerini çıkarıyor, tarlalarınızı çiğniyorlar. Barışsever Türkiye köylüsüne, kendi yabancı yasalarını dayatıyorlar. Sizi yük hayvanlarına çevirerek bütün yükleri sırtınıza vurmak istiyorlar. Kendilerin ve beylerin bir bölüğü kendini yabancı kapitalistlere sattı. Başka bir bölüğü ise sizleri silah başına çağırıyor, sizi yabancı istilacılara karşı örgütlüyor. Ama onlar da sizlerin kendi ülkenizin hükümetinin başına geçmenize, asalakların Sultandan armağan diye aldığı toprak ve tarlalara sahip çıkmanıza, kendi ekip kendi yemenize izin vermiyor. Ve yarın, yabancı kapitalistler efendilerinize daha elverişli barış koşulları tanıdığında, bugünkü önderleriniz sizi, yabancı efendilerin de yardımıyla zincire vurur; tıpkı büyük toprak sahipleriyle eski memurların yabancı orduların bulunduğu bölgelerde şimdiden yaptığı gibi!

Ermenistanlı köylü ve işçiler! Yıllar boyunca Kürtlerin Ermenileri kestiğinden dem vurup sizi Sultana karşı mücadeleye kışkırtan ve bu mücadeleden her gün yeni kârlar elde eden yabancı sermayenin çevirdiği dolapların kurbanı oldunuz. Savaş sırasında bunlar size bağımsızlık vaadetmekle kalmadı, tüccarlarınızı, öğretmenlerinizi, papazlarınızı Türk köylüsünün topraklarını istemeleri için kışkırttı. Böylece Ermeni ve Türk halkı arasında bir mücadeledir sürecek, onlar da bu mücadeleden sürekli kâr sağlayacaklardır; çünkü sizlerle Türkler arasında huzursuzluk hüküm sürdükçe, İn-

giliz, Fransız ve Amerikan kapitalistleri Türkleri, bir Ermeni ayaklanmasıyla tehdit ederek gemleyebilir, Ermenileri ise Kürt kıyımı tehlikesiyle korkutabilirler.

Suriye ve Arabistan köylüleri! İngilizler, Fransızlar sizlere bağımsızlık vaad ettiler. Bugün ise orduları ülkenizi işgal altında tutuyor. Yasalarınızı İngilizler ve Fransızlar yapıyor. Ve siz, Türk Sultanından ve İstanbul hükümetinden kendinizi kurtaran siz, şimdi de Paris ve Londra hükümetlerinin kölesisiniz. Sultanın hükümetiyle bunların arasındaki tek fark, daha güçlü olmaları ve sizi daha iyi sömürebilmeleridir.

Siz de bunu gayet iyi görüyorsunuz. İranlı köylüler ve işçiler hain Tahran hükümetine karşı ayaklandı. Mezopotamya'da köylüler, İngiliz işgal kuvvetlerine karşı isyan halindedir. İngiliz gazeteleri işgal birliklerinin Bağdat'da halk kitlelerine karşı çarpışırken verdiği kayıpları yazıyor.

Anadolu köylüleri! Yabancı istilacılara karşı mücadele etmek üzere Kemal Paşa'nın bayrağı altına çağrılıyorsunuz. Ama biz sizin, kendi Halk ve Köylü Partinizi kurma çabasında olduğunuzu da biliyoruz. İşte bu parti, paşalar sömürücü İttifak Devletleriyle barış yapsalar bile, mücadele etme yeteneğine sahip olacak tek partidir.

Suriye'de huzursuzluk bir türlü sona ermiyor ve siz Ermeni köylüleri, siz de İttifak Devletleri kapitalistlerinden kurtuluş beklemenin anlamsızlığını gittikçe daha iyi anlıyorsunuz. O ittifak Devletleri ki size bin türlü vaadde bulunduğu halde, sizi pençesinin altında daha iyi tutabilmek için açlıktan ölüme terketmiştir. İttifak Devletlerinin uşağı burjuva Taşnak hükümetinizin bile, barış ve yardım dilemek için Rusya İşçi-Köylü hükümetine avuç açmak zorunda kaldığını gittikçe daha iyi görüyorsunuz. İşte, sizin kendi çıkarla-

rınızı kavramaya başladığınızı gördüğümüz için, değerli tecrübeler kazanmış Avrupa işçilerinin temsilcisi olarak, mücadelenize yardım etmek üzere sizlere sesleniyoruz. Diyoruz ki : Avrupa ve Amerikan kapitalistlerinin sizleri silahlarının gücüyle ezebildiği günler artık geride kalmıştır. Avrupa'nın her yerinde işçiler ayağa kalkıyor, kapitalistlere karşı silahlanıyor ve onlara karşı kanlı kavgalar veriyorlar.

Gerçi işçiler henüz zafere ulaşmadılar, ama kapitalistler de artık halkı diledikleri gibi ezebilecek durumda değildir. Rus Devrimi, tam iki buçuk yıldır kendini yedi düvele karşı kahramanca savunuyor. Fransız, İngiliz ve Amerikan kapitalistleri Rus işçilerini her yola başvurarak, silah zoruyla, açlık tehdidiyle yenmeye, onların boynuna ilmik geçirmeye, onları kendilerine köle etmeye çalıştılar. Başaramadılar. Rus işçi ve köylüleri kendi hükümetlerini kararlılıkla savundular. İngilizlerin, Fransızların kurduğu orduları geri püskürten bir Kızıl Ordu kurdular.

Yakın Doğunun köylü ve işçileri! Ancak örgütlenir, silahlanırsanız, Kızıllarla, Rusya'nın işçi-köylü ordusuyla birleşirseniz, Fransız, İngiliz, Amerikan kapitalistlerine karşı direnebilirsiniz; Fransız, İngiliz, Amerikan kapitalistlerinin üstesinden gelebilir, sizleri ezenlerden kurtulabilir, dünyadaki işçi cumhuriyetiyle serbestçe ittifak yapıp kendi çıkarlarınızı kollayabilirsiniz. Ancak o zaman ülkenizin zenginlikleri sizin olur. Ancak o zaman emeğin ürünleri hem sizin çıkarlarınıza hem de dünyadaki tüm emekçilerin çıkarlarına uygun olarak hakça değiş-tokuş edilir, ancak o zaman birbirimizle yardımlaşabiliriz. İşte tüm bu sorunları da sizinle Kongrede görüşmek istiyoruz.

Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi, İngiliz, Fransız, Amerikalı, Alman ve İtalyan işçilerinin

temsilcisi olarak Bakû'ya gelecek ve ortak düşmana karşı mücadelede Avrupa proleteryasının çabalarıyla sizinkilerin nasıl birleştirilebileceği sorununu sizinle orada tartışacaktır.

Sizler de, 1 Eylül'de Bakû'ya olabildiğince çok sayıda gelebilmek için hiç bir fedakârlıktan kaçınmayın. Kutsal yerlere erişmek amacıyla az mı çöller aştınız. Şimdi de birbirinizle buluşmak için, kendinizi kölelik zincirinden nasıl kurtarabileceğinizi, özgür ve eşit insanlar olarak yaşamak için nasıl kardeşçe birleşebileceğinizi tartışmak amacıyla aşın bu çölleri, dağları, ırmakları.

Öncelikle Yakın Doğunun işçi ve köylülerine sesleniyoruz. Ama daha uzaklarda yaşayan ezilen halk kitlelerinin, Hindistan'ın temsilcilerini, Sovyet Rusya ile ittifak içinde özgürce gelişen Müslüman halkın temsilcilerini de delegeler arasında selamlamaktan büyük bir sevinç duyacağız.

1 Eylül'de Bakû'da, binlerce İranlı, Türk, Ermeni köylüsüyle işçisi, Yakın Doğu halklarının kurtuluşu uğruna barış içinde toplansın.

Kongreniz, hem Avrupa ve Amerika'daki hem de kendi ülkelerinizdeki düşmanlarınıza, kölelik çağının artık gerilerde kaldığını, sizlerin artık ayaklandığınızı, zaferin sizin olacağını bildirsin.

Bu Kongre, tüm dünya işçilerine sizlerin kendi çıkarlarınız uğruna bizzat mücadeleye atıldığınızı, her türlü sömürüye karşı ölüm kalım savaşını başlatmış olan büyük devrimci orduya şimdi sizin de katıldığınızı bildirsin.

Bu Kongre, tüm dünya işçilerine, sizlerin kendi haklarınızı savunduğunuzu, şimdi her türlü haksızlığa, yağmaya karşı savaşan güçlü devrimci orduya sizin de katıldığınızı bildirsin.

Kongreniz, tüm dünyada boyunduruk altında yaşayan milyonlarca insana güç ve inanç versin, onlara kendi güçlerine güvenmeyi aşılasın, nihai zafer ve nihai kurtuluş gününü daha da yaklaştırsın.

Komünist Enternasyonal
Yürütme Komitesi
Başkan : G. Zinovyev
Yazman : K. Radek

Britanya Sosyalist Partisi adına : **W. Maclaine. Tom Quelch**
Britanya İşyeri Temsilcileri Komitesi adına : **Jack Tanner, G. T. Murphy.**
Fransız heyeti adına : **A. Rosmer, C. Delinières, J. Sadoul.**
İtalyan heyeti adına : **Bombacci, A. Graziadei.**
Amerikan Komünist İşçi Partisi adına : **A. Bilan.**
Amerikan Komünist Partisi adına : **L. Fraina, A. Stocklitzki.**
İspanyol İşçi Federasyonu adına : **Angel Pestana.**
Rusya Komünist Partisi Merkez Komitesi adına **N. Buharin, V. Vorovski, A. Balabanov, G. Klinger.**
Rusya Sendikalar Birliği Merkez Konseyi adına **A. Lozovski.**
Polonya Komünist Partisi adına : **J. Marchlevski (Karski).**
Bulgar Komünist Partisi ve Komünist Balkan Federasyonu adına : **N. Schablin.**
Alman - Avusturya Komünist Partisi adına : **Reisler.**
Macaristan Komünist Partisi adına : **Rakosi, Rudnyanazky.**
Hollanda Komünist Partisi adına : **D. Wijnkoop.**

Komünist Enternasyonal,
1920, Sayı 12. s. 327-331.

A. R.

YUNAN — TÜRK SAVAŞI

7 Nisan 1921

Anadolu'da Yunanlılarla Türkler arasındaki savaş yeniden alevlendi. Gerçi Batı proletaryasının dikkati Orta ve Güney Avrupa'daki iç savaş üzerinde yoğunlaşmış bulunuyor, ama Yunanlılarla Türklerin arasındaki savaş da öyle ikinci dereceden bir savaş sayılmamalıdır. Çünkü bu savaş İttifak Devletlerinin Sovyet Rusya'ya karşı yürüttüğü inatçı mücadelenin bir uzantısıdır.

Bolşeviklerin mücadele yöntemine karşı Sosyal-Demokrasinin en çok başvurduğu savlardan biri de, Bolşeviklerin yarı-feodal «devrimci» Kemal Paşa ile ittifak yaptıkları, böylece emperyalist - «Bonapartçılar» olduklarını kanıtladıkları ve artık kendilerine proleter hükümeti demeye hakları olmadığıdır. Rus proletaryasının bu «iyi niyetli» dostları, dünyanın tek işçi hükümetinin kapitalist dünyaya karşı mücadelesi ile Rus devletinin İttifak Devletleri emperyalizmine karşı mücadelesi arasındaki farkı göremiyorlar. İttifak Devletlerinin devrimi ezmek için sarfettikleri çeşitli çabalara, karşı - devrimci paralı askerlere, başta Polonya olmak üzere satılmış sınır devletlerine karşı üç yıl süren savaş, sınıfsal bir nitelik taşıyordu. Bu sınıf mücadelesinde Sovyet hükümeti, sınıf yoldaşlarıyla, Avrupa ve Amerika'nın proleter kitleleriyle ittifaktan da yararlandı. Proletaryanın bilinci, komünist ajitasyon sayesinde o denli gelişmişti ki, İttifak Devletleri kendi işçi

ve köylülerinin eline Sovyet iktidarına karşı kullanmak üzere silah veremez olmuşlardı. Arhangelsk macerası ve Odessa'da Fransız tayfalarının ayaklanması, İttifak Devletlerine Batı proletaryasının duygularının ne denli güçlü olduğunu gösterdi. İşte bu yüzden İttifak Devletleri, kendileri için bu denli önemli olan bir savaşta ancak satılmış uşaklar kullanabildiler. Onların bu tecrit olmuş müdahalesi, yenilgiyi başından beri içinde taşıyordu.

Asya'da ise durum daha başkadır. Orada bilinçlendirilmiş kitleler yoktur, yüz milyonlarca köleleştirilmiş ve sömürülen insanı uyandıracak ajitasyon henüz başlamamıştır. Buna karşılık, Ankara'nın burjuva devrimci hükümetiyle ittifak olanağı kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bu hükümet de emperyalizme karşı mücadele ediyor. Bir kaç ay önce, bu ittifakın gerekliliği her iki tarafça da anlaşıldığında Gürcistan (ve Ermenistan) Sovyet Rusya ile Türkiye'yi birbirinden ayırmaktaydı. İttifak Devletleri bu ülkeleri Sovyet Rusya'ya, Bakû petrolüne, Kuban tahılına ve Donets kömür havzasına yönelteceklerı bir saldırının üssü olarak görüyorlardı. Ama bu ülkeler aynı zamanda Türkiye içinde bir tehditti. Milletler Cemiyetinin bu devletlerden hareket edecek olan müttefik orduları, Sevr Antlaşmasının* uygulanması ile Ermenistan'ı Türkiye toprakları

* Türkler tarafından bugüne değin onaylanmayan Sevr Antlaşmasının en önemli noktaları şunlardır: Türkiye'nin Anadolu dışındaki tüm eski topraklarından vazgeçmesi. Yani Türkiye, Suriye'den, Filistin, Mısır, Arabistan ve Mezopotamya'dan Fransızlarla İngilizlerin yararına; Trakya, İzmir ve dolaylarından da Yunanlıların yararına vazgeçecektir. İstanbul kentinin ve İstanbul ve Çanakkale Boğazlarının İttifak Devletleri tarafından sürekli işgali. Antlaşmanın uygulanmasını güvence altına almak için de, Türkiye'nin bu bölgeler üzerindeki egemenlik haklarının çeşitli İttifak Devletleri komisyonları yoluyla (örneğin Çanakkale komisyonu, Malî Komisyon vb. gibi) kaldırılması.

zararına genişletip İttifak Devletleri emperyalizminin Ön Asya'daki güçlü bir kalesi haline getirebilirlerdi. Ayrıca Ankara hükümetinin demokratik bir nitelik taşıması ve İstanbul Saltanatına göre büyük bir ilerlemeyi temsil etmesi de bir olgu olarak gözönünde bulundurulursa, Sovyet Rusya'nın Kemal'le ittifak yapmasının ne denli doğal olduğu ortaya çıkar. Bunun yanısıra Kemal, komünist ajitasyona büyük bir özgürlük tanımıştır. Son zamanlarda bu bir ölçüde kısıtlanmış olmakla birlikte, Doğudaki kitlelerin bilinçlendirilmesi için gene de büyük bir fırsat demektir.

İttifak Devletleri, Müslüman dünyasında hâlâ önder rol oynayan Türkiye'nin Sovyet Rusya ile ittifak yapmasının kendilerinin Doğudaki egemenliği açısından nasıl bir tehlike oluşturduğunu kavradılar. İttifak Devletleri, bir yandan eski düşmanlarına karşı barış antlaşmalarının tam olarak ve kayıtsız şartsız uygulanmasında diretirken, öte yandan Sevr Antlaşmasını değiştirme yolunda pazarlıklara giriştiler, hatta kendi müttefikleri olan Yunanistan'ın zararına bazı önerilerde bile bulundular (İstanbul'un koşullu olarak boşaltılması, İzmir üzerinde Türk egemenliği gibi). Üstelik Sevr Antlaşması, Kemal hükümetiyle yapılmamıştır ve Kemalistlerin varlık nedeni, bu antlaşmayı başından beri reddetmeleridir.

Londra Konferansı, Türk Dışişleri Komiseri Bekir Sami Bey yönetimindeki Türk heyetinin hükümete bilgi vermek üzere Ankara'ya dönmesiyle kapandı. Türk heyeti, yol üzerinde Paris'e uğrayarak Fransa ile bir anlaşma yaptı. Bu anlaşmaya göre, Türkler Fransızların işgali altındaki Kilikya'ya saldırılarını durduracaklardı.

Durum böyle iken, Londra Konferansında tarafların tüm önerilerine inatla karşı çıkan ve Kemal hükü-

metinin cevabını beklemeyen Yunanlılar, ortada doğrudan bir neden olmadığı halde, silaha sarıldılar. Geçen yıl Venizelos'un yönetimindeki savaş hareketi sonucunda İzmir'in yüz kilometre kadar doğusuna uzanılması, ayrıca Ege kıyılarının İstanbul'a değin Yunan ordusunun elinde olması sayesinde İzmir'in güvenliği yeterince sağlanmıştı. Uzun ve dağlık bir cepheye dağılmış olan, sürekli savaşmaktan yorgun düşmüş Yunan ordusunun (100—130 bin asker dolaylarında) büyük bir savaş gücü olamazdı. Üstelik İttifak Devletleri, Yunan - Türk savaşında «tarafsızlık»larını ilan ettiler. Bu da Yunanlıların şimdilik doğrudan doğruya İttifak Devletleri tarafından desteklenme umudunu ortadan kaldırdı.

Bu savaş, İttifak Devletleri tarafından başlatılan savaşlardan ancak biri olarak görülmelidir. Londra Konferansı toplanırken, bir yandan da Moskova'da Rusya - Türkiye ittifakının açıklanmasıyla ve sağlamlaştırılmasıyla sonuçlanan görüşmeler yapılıyordu. Böylece Londra Konferansının sebebi, yani İttifak Devletlerinin ödünlerine karşılık Kemal'in de Rusya ile ittifaktan vazgeçmesi ve böylece yeni bir Kafkas cephesinin açılması olanağı da ortadan kalmaktaydı. Nitekim Rusya - Türkiye anlaşmasının kesin biçimini almasından sonra bu tür umutların hepsi suya düştü. Buna karşılık sürgünden dönen Yunanistan kralı ve Gunaris hükümeti, İttifak Devletlerine karşı iyi niyetlerini kanıtlamak ve savaş sırasında takındıkları Alman dostu tutumu unutturmak için her türlü maceraya hazırdılar. Üstelik Konstantin'in yapacağı başarılı bir seferin iç siyasette Venizeloscularla Konstantinciler arasında bir köprü kuracağını da düşünüyorlardı. Venizeloscularla Konstantinciler arasındaki çatışmanın coğrafi temelleri de vardır: Yeni Yunanistan

(Trakya ve Ege) ile İstanbul Venizeloscu, Eski Yunanistan ise Konstantincidir. Yunan kamuoyunun böyle bölünmesine yol açan şey, eski Başbakanın Yunan halkını dokuz yıldır savaşa zorlayan ve Yunanistan zaferler kazandığı halde halkın büyük bölümünü pasifleştiren emperyalist siyasetidir. Yunanistan'daki değişiklikte, Yunanistan'ın genç sosyalist (komünist) partisinin militarizme karşı yaptığı propagandanın payı az değildir. Kral Konstantin'in ülkeye geri çağrılması, bir çıkış yolu bulmak için boş yere çırpınan burjuva pasifizminin sonucudur. Ama şimdi de Konstantin, ülkedeki iki düşman kampı, kendini İttifak Devletleri emperyalizminin hizmetine sunarak birleştirmeye çalışıyor! Yunan saldırısının başka bir nedeni olarak, Yunanlıların Anadolu cephesindeki Türk kuvvetlerini olduğundan zayıf gördüklerini söyleyebiliriz. Yunanlılar, Türklerin yedek kuvvetlerinin uzaklardaki Ermenistan'da bulunduğunu sanıyorlar. Orduların oradan cepheye gelmesi, yolsuz izsiz Anadolu'da haftalar, hatta aylar alır.

Bu durumdan da anlaşılacağı gibi, İttifak Devletlerinin «tarafsızlık» bildirisi, bir yüksek politika oyunundan başka bir şey değildir. Bu davranışın nedeni, Türklerin, yani Müslümanların düşmanlarını açıkça destekleyerek İngilizlerin Hindistan, İran, Mezopotamya ve Arabistan'daki güç durumunu büsbütün güçleştirmemek, öte yandan da Suriye ve Bağdat demiryolunun anahtarı olan ve Kemalistlerle yapılan anlaşmaya göre Fransa'ya geçen Kilikya iline yeni Türk saldırılarını önlemek kaygısıydı. Bu «tarafsızlığın» gerçekte ne menem bir şey olduğunu, savaş başlamadan az önce İttifak Devletleri tarafından Yunanistan'a açılan kredi ve —ne kadar yalanlarsa yalanlasın— İngiltere'nin Yunanistan'a silah vermesi gösteriyor. Ayrıca şu durum da, «tarafsız» bir devlet için oldukça garip

kaçmıyor mu; Savaş başlayana, yani İngiltere tarafsızlığını ilan edene kadar Yunan 11. tümeni, İngiliz kumandası altında bulunuyordu, şimdi de İngiliz ordusunun İzmit cephesini üs olarak kullanmaktadır. Yani zafer durumunda Yunanlılar, İttifak Devletlerinin acil desteğini elde edebilecektir.

Yunan saldırısının hedefi olarak, İstanbul - Konya demiryolunun (Bağdat demiryolunun ilk kesimi) Eskişehir'le Afyonkarahisar arasındaki bölümü saptanmıştı. Yunanlılar iki kanattan saldırdılar. Üs olarak Bursa'yı kullanan sol kanat, demiryolunun düğüm noktası olan Eskişehir üzerinden Ankara'ya doğru yürüdü; sağ kanat ise İzmir - Afyon demiryolu boyunca ilerleyerek Menderes vadisine girdi. Direniş zayıf olduğu için Yunanlılar, saldırı hattından aşağı yukarı yüz kilometre uzaktaki Eskişehir ve Afyon'a Mart ayı sonunda varabildiler.

Milliyetçi Yunan basınının sevinci sonsuzdu. Varılan yerin saldırının sadece ilk bölümü olduğu, saldırının süreceği ilan edildi. İttifak Devletlerinin çiçeği burnundaki tarafsızlığı da sallanmaya başlamıştı. Fransızlar, Yunanistan konusundaki coşkulu tutumlarıyla, gerçek tasarılarını açığa vurdular. O soğukkanlı İngilizler bile ateşli rüyalar görmeye başladı. «Times» gazetesinin İstanbul muhabiri, oradaki İngiliz çevrelerinin görüşü olarak, Kemal Paşa'nın merkezi olan Ankara'ya (Eskişehir'e 300 km uzaklıkta) dişe dokunur bir güçlükle karşılaşılmaksızın on gün içinde girilebileceğini bildiriyordu.

Gerçekten de Türkler için askeri durum kötüleşebilirdi. Yunanlıların dayanmış olduğu demiryolu hattı, Kemal ordusunun Kuzey ve Güney bölümleri arasındaki tek ulaşım olanağıydı. Yunanlılar eğer doğuya doğru 30-40 km daha ilerleyerek, demiryolunu

Kemalistlerin elinden alabilirlerse, çok önemli bir ikinci üs elde etmiş olacaklardı. Bu üs, hem Yunanlılara hem de İttifak Devletlerine, demiryoluyla İzmir ve İstanbul'dan büyük kitleler taşıyarak Anadolu'da geniş çaplı bir saldırı düzenleme olanağı verecekti.

Ama bu başarılamadı. Türk ordusunun, Yunanlıların sandığı gibi Kafkasya'da değil de burunlarının dibindeki Ankara'da toplanmış olan esas güçleri, Yunan saldırısı sırasında demiryoluyla Eskişehir yakınlarına getirildi ve Eskişehir'in Yunanlılar tarafından alınmasından hemen sonra bu güçler karşı-saldırıya geçtiler. Bir haftadır dağlık ve çetin bir yörede çarpışarak ilerleyen ve tuttuğu hat üzerinde birazcık soluk almak isteyen yorgun Yunanlılar, bu taze ve sayıca üstün Türk kuvvetleriyle başa çıkamadılar. İki gün süren çarpışmalardan sonra, Yunanlılar panik içinde geri çekilmeye başladı. Saldırı sırasında iki Yunan kanadı birbirine oldukça uzak olduğu için, o ana kadar Simav ve Kütahya'da bulunan Türk birlikleri, şimdi yandan saldırıya geçti. Yunanlıların Kuzey kanadının böylece parçalanması güney kanadının durumunu da etkileyecektir ve genel bir Yunan geri çekilmesi beklenebilir. Üstelik Türkler, Kilikya'dan çektikleri kuvvetlerle Güneyde önemli bir destek yaratmışlardır. Şimdi sorun, birdenbire yeniden tarafsızlaşıveren ve bu işle hiç bir ilgileri bulunmadığını söyleyen İttifak Devletlerinin yardımı olmaksızın, Yunanlıların, Türkleri saldırı öncesindeki Nazilli - Uşak - Bursa - İzmit cephesinde durdurup durduramayacağıdır. Aksi halde Türkler, İzmir, Bursa ve İstanbul'a doğru ilerleyeceklerdir. Orta Doğu'da durum son derece keskinleşmiş bulunuyor. Güçlerinin bilincinde olan Kemalistler, İttifak Devletleri emperyalizmine karşı mücadeleyi sürdürecektir. Öte yandan Yunanlı kitleler de, komünistlerin anlat-

tığı şu gerçeği kavrayacaktır: «Barışçı» kral da, tıpkı Cumhuriyetçi Venizelos gibi, Yunanlıların kanını akıtarak «milletin iyiliğini», yani kendi çıkarını, sağlamaya çalışıyor. Sonuç olarak Konstantin'in savaş macerası, Yunanistan devriminin gelişmesine hizmet edecektir.

Kommunismus (Kominternin Güneydoğu Avrupa ülkeleri için yayın organı), cilt 13, 14, 15 Haziran 1921

G. Zinovyev

DOĞU MESELESİ ÜZERİNE TARTIŞMA

Komünist Enternasyonal Üçüncü Kongresi,

22 Haziran — 12 Temmuz 1921

Söz konusu komite, 1919 yılında kurulmuş olan devrimci Müslümanlar komitesidir. Bu komite, Türkiye, Mısır, Trablusgarp, Fransız sömürgeleri ve Hindistan'da çalışmalar yapıyor. Tekrar ediyorum, bu komünist bir örgüt değildir. Ama Müslümanların köleleştirilmesine karşı, emperyalizme karşı mücadele eden bir örgüttür.

(.....)

Söz, Makul Bey'de.

Komünist Enternasyonal Üçüncü Kongre Tutanağı
Almanca.

Makul Bey

DOĞU MESELESİ ÜZERİNE TARTIŞMA

Komünist Enternasyonal Üçüncü Kongresi

22 Haziran — 12 Temmuz 1921

(.....)

Türkiye, özgürlüğünü yitirmemiş olan ve tüm devrimci örgütlerin bir üssünü oluşturan biricik ülkedir. Türkiye'deki yoldaşlarımız, Sovyet Rusya'nın bundan böyle bir barış ve yeniden inşa evresine girmesiyle ellerinden silahlarını bırakmamışlardır, zulüm ve baskı dünyasına karşı savaşlarını sürdürmektedirler.

Türkiye'deki durumun geçen yıla göre bu yıl çok daha iyi olduğunu kabul etmek gerekir. Emperyalist Ermeniler olan Taşnakların devrilmesini izleyen koşullar (-bilindiği gibi Taşnaklar iktidarı komünistlere terketmek zorunda kalmışlardır-), Batılı emperyalistlerin işine yarayan, ama mücadele eden halklara zerre kadar yararı olmayan kanlı Türk - Ermeni kıyımına son verdi. Türkiye, kendisini Doğu'dan tehdit eden bu tehlikeyi ortadan kaldırdıkdan sonra, İngiltere'nin bilinçsiz aleti Yunanistan'a hissedilir iki darbe indirdi. Bu tehlikenin de çok yakında ortadan kalkacağına ve zaferin, Anadolu halklarının şiddetle ihtiyaç duydukları barışı sağlayacağına inanıyoruz.

Bu başarılı savunma, Anadolu halklarının sıkıca birbirlerine kenetlenmeleri ve güçlerini birleştirerek düşmana karşı çıkmaları sayesinde gerçekleşti. Halklar, ortak tehlike karşısında aralarındaki tüm görüş ayrılıklarını ve birbirinden farklı amaçlarını unuttular. Tüm ezilen halklar, kurtuluş mücadelesinde onları örnek almalıdır.

Komünist Enternasyonal
Üçüncü Kongre Tutanağı
Almanca s. 1004 - 1005./

Heinz Neumann (Berlin)

ANKARA ANLAŞMASININ ETKİSİ

10 Kasım 1921

Briand, 24 Ekimde danışmanı *Franklin Bouillon* ile Kemal'in Dışişleri Bakanı *Yusuf Kemal* arasında özel bir anlaşma imzalandığını doğruladı. Fransız basını bu olayı bir başarı olarak kutladı. İngiliz basını ilkin yumuşak, ama hemen ciddileşen bir dille bu anlaşmayı kınadı. «Temps» gazetesi, önceleri, sanki sözkonusu olan şey yalnızca tutsakların değiş - tokuşunda önemsiz bir iki iktisadi anlaşma konusunda alınan insancıl kararlarmış gibi davrandı. Oysa anlaşmanın, siyasi, askeri ve iktisadi alanda derin yankılar uyandıracak düzenlemeler içerdiğini bugün bizzat Fransız hükümeti bile reddetmiyor.

Anlaşmanın hemen her maddesi İngiltere'nin çıkarlarına dokunmaktadır. Ama açıklanmayan maddeler daha da büyük önem taşıyor. Fransa'ya yakın «Times» gazetesine göre Fransa, Yakın Doğu sorunlarıyla ilgili olarak önümüzdeki günlerde toplanacak konferansta Türkiye'nin Ege ve Trakya'daki emellerini savunmaya söz verdi. İngiliz emperyalizmine en ağır darbeyi *Bağdat Demiryolu*'na ilişkin madde indirdi. Bu maddeye göre *Toroslardan Dicle*'ye, Mezopotamya sınırındaki *Nusaybin*'den *Cezire*'ye kadar olan bölüm Fransız denetimi altına giriyor. Türkler bu demiryolu

üzerinden birliklerini ve savaş malzemelerini nakletme hakkına sahip olacak. Fransız birliklerinin Kilikya'nın bir bölümünden çekilmesi ve Suriye konusunda varılan anlaşmayla birlikte bu madde, milliyetçi Türklerin Mezopotamya'yı doğrudan tehdit edebilmesi demektir. Fransa'nın bu hamlesiyle Emir Faysal'ın krallığının bir kanadı açıkta kalıyor. Faysal İngiltere'nin bir aracı, Faysal'ın güvenliği ise Mezopotamya'daki İngiliz egemenliğinin ön koşuludur. Ötedenberi Kemal Paşa'nın hedeflerinden biri, Mezopotamya'dan, İngiltere'nin adamı Emir Faysal'ı, «İslama ihanet eden bu adamı» kovmak ve parlak bir geleceği olan bu ülkeyi yeniden Türk imparatorluğuna katmaktı. Şimdi Fransa'nın sağladığı destek sayesinde bu niyet, gerçek bir saldırıya yol açabilir.

Churchill bugüne değin Faysal'ı, Suriye'deki Fransız emperyalizmini huzursuz etmek için kullanmıştı. Şimdi de Briand, Kemal'i destekleyerek öcünü alıyor. Emir Faysal'a karşı Paşa'nın öne sürülmesinin ardında, Fransız burjuvazisiyle İngiliz burjuvazisi arasındaki amansız rekabet gizlidir. İkisi arasında varolan had safhadaki bu çelişme Ankara Anlaşmasıyla Yakın Doğudan Orta Doğuya, İstanbul ve Anadolu'dan Mezopotamya'ya yayılmaktadır.

Anadolu sorunu gündeme geldi: *İstanbul ve Boğazlar* İngiltere açısından tehlikede. İngiltere, Türkiye'ye hekim olmanın, Kafkasya'daki petrol kaynaklarını ele geçirmenin, Güney Rusya'yı ele geçirmenin anahtarı olan *halifeliği,* Kemal'in güçlenmesi ve ilerlemesiyle birlikte elinden kaçırma tehlikesiyle karşı karşıya. Ama özellikle *Mezopotamya*'nın tehlikeye düşmesi İngiltere'yi canevinden vurmaktadır. Burada sözkonusu olan, Mısır'ı Hindistan'a bağlayan ve dört yıllık dünya savaşı sonucu zor bela elde edilen kara parçası,

Hint kalesinin önündeki sipersiz alandır. Ama burada herşeyden önce sözkonusu olan *Musul*'daki muazzam petrol yataklarıdır. Bu yataklar ki, hem donanmanın hem de sanayinin ihtiyacını karşılayacak üssü, herhangi bir savaşı başarıyla yürütmenin önkoşulunu oluşturuyorlar. İngiliz siyaseti, Amerika ile savaşma olasılığını hesaplamaktadır. İngiltere'nin en büyük petrol şirketlerinden «Anglo-Persian Oil Company» ve «Royal Dutch», Mezopotamya'dan çıkar ummaktadırlar. Bu şirketlerin önemli hissedarlarından biri de hükümettir.

İşte Fransa, San Remo Anlaşmasına karşın, işlerine çomak sokmaktadır. Kendi başına İngiltere'ye karşı çıkamayacak kadar zayıf olan Fransız burjuvazisi İngiliz petrol şirketlerine karşı en iyi müttefiki, bu şirketlerin can düşmanı «Standard Oil» de bulacağını çok iyi bilmektedir. Bu şirket bugün Amerikan emperyalizmini yönetiyor. «Temps» gazetesi, İngiliz basınının Ankara Anlaşmasına yönelttiği öfke dolu suçlamaları acımasız bir alaycılıkla yanıtlıyor. Bu gazeteye göre Fransa, İngilizlerin petrol tekeline karşı serbest rekabeti, «açık kapı» siyasetini savunuyormuş. İngiltere de bu siyaseti onaylamalıymış: «Amerika'nın duyduğu güvensizliği gidermenin en iyi yolu budur?

İngiltere ve Fransa arasındaki bu yeni çatışma Washington Konferansı açısından büyük önem taşımaktadır. Bu çatışma, İngiltere'nin sırtından Amerika'yı güçlendirmekte, gerginliği artırmaktadır. Çin'deki «açık kapı» siyaseti nasıl Japonya'ya bir darbe indirdiyse, Mezopotamya'daki de İngiltere'ye indirmektedir.

İngiliz emperyalistleri çok zor durumda. İngiliz basını Fransa'ya ateş püskürüyor. Curzon'un (Kürzon) durumu *sarsılmış*. Curzon yitirdiği itibarını, ilk elde,

Paris hükümetine sert notalar göndererek yeniden kazanmaya çalışıyor.

Curzon, St. Aulaire kontu aracılığıyla Paris'e, Ankara Anlaşmasının «ittifak ruhuna aykırı olduğunu» bildiren bir *nota* çekti.

Notasında Lord Curzon şunlardan yakınıyor :

1. Azınlıkların korunmasında yetersizlik
2. Fransız birliklerinin geri çekilmesi
3. Fransız - Türk demiryolu anlaşması
4. Fransa yararına iktisadi ayrıcalıklar
5. Gizli bir anlaşmanın varlığı. Bu gizli anlaşma da, öteki dört madde gibi, İngiltere - Fransa - İtalya arasında imzalanan Londra Anlaşmasına aykırıdır. Bu notanın dili öyle sert ki, Paris basını metni yayınlamaya cesaret edememektedir.

İngiltere Dışişleri Bakanlığının organı «Daily Chronicle» bu notayı yorumlayan yazısında Ankara Anlaşmasına ve tümüyle Fransa'nın Doğu siyasetine sert bir dille saldırıyor. Makalede şöyle deniyor : «Ya müttefikiz ya da değiliz. Ankara Anlaşmasına bakılırsa müttefik falan değiliz.»

1 Ağustos 1914'den bu yana İngiltere'yle Fransa arasında duyulmayan bu tür sözlere bakarak, bugünkü bunalımın derinliğini ölçmek mümkündür. Frankfurt'un işgali, Paris Konferansı, Londra Konferansı. barışı sağlamak için alınacak önlemler sorunu ve Yukarı Silezya pazarlığı gibi olaylar nedeniyle bir türlü keskinleşemeyen İngiliz - Fransız çelişmesi, nihayet yeniden patlak veriyor; hem de 1898'de neredeyse savaşa yol açan Kodok (Faşoda) olayından beri görülmemiş bir şiddette. Bugün roller değişmiştir. O zamanlar *Lord Selbourne*'u güçlü kılan kozlar bugün Briand'ın elindedir.

Gene de bugün İttifak Devletlerinin açıkça parçalanacağı akla yakın gelmiyor. İngiliz emperyalizmi o

denli tecrit olmuş, İngiltere'nin Amerika'daki şansı o denli az, Irlanda'dan Mısır'a, Mısır'dan Hindistan'a dek onu kıstıran kıskaç o denli sıkı ki, İngiltere dişlerini gıcırdata gıcırdata da olsa, zayıf Fransa'ya boyun eğmek zorunda. İngiltere ve Fransa Batı Asya'da, Amerika ile Japonya'nın Doğu Asya'da varlığına benzer bir uzlaşmaya gitmek üzereler. Nasıl Doğuda emperyalist pazarlığın hesabını ödemek Sovyet Rusya'nın müttefiki ezilen Çin'e ve Uzak Doğu Cumhuriyetine düştüyse, Ankara Anlaşmasının da bedelini ödeyecek bir kurban vardır. Bu kez de *Almanya kanını akıtmak zorunda kalacaktır*. İngiltere'nin Doğuda uğradığı her yenilgi, Alman ekonomisinden tıpkı bezirgan Shylock* (Şaylok) gibi birbirinden yağlı parçalar kesen Fransa'nın bıçağı önündeki bir engeli daha ortadan kaldırmaktadır.

Aynı zamanda *Sovyet Rusya*'ya yönelen saldırganlık da belirginleşiyor. Mezopotamya petrolü varsa, Kafkas petrolü de vardır. Paul Burzon. «L'Europe Nouvelle» de şöyle yazıyor: «Aslında Ankara Anlaşması, Sovyet boyunduruğundan sonsuza dek kurtulma özlemi çeken Kafkas Cumhuriyetlerine güçlü bir manevi destek olmuyor mu? İngiliz basını bunu görebilmelidir.»

Bu konu, emperyalist Washington Konferansının başlıca konularından biridir. İttifak Devletleri arasındaki bağların gevşetilmesinde de sıkılaştırılmasında da, bedeli ödeyen, her zaman için, Avrupa'nın ve sömürgelerin ezilen halkları olmuştur. Öte yandan bu kapitalist çıkar birliğinin artık hızla çöküşe doğru gitmesi, dünya proletarya devrimi açısından ancak sevinçle karşılanabilir.

Internationale Presse — Korrespondenz.
10 Kasım 1921, sayı 21, s. 186 - 187.

* Shylock, Shakespeare'in «Venedik taciri» adlı yapıtındaki aç gözlü ve acımasız tefecidir. (ç. n.)

Arthur Rosenberg (Berlin)

DOĞU ÜZERİNDE BEZİRGANLIK

23 Mart 1922

Kapitalist diploması, dünya savaşının bitimiyle birlikte hiç değilse yüzyıldır uğraştığı bir sorundan kurtulmayı umuyordu. Bu sorun, siyasetin «hasta adamı» Türkiye'nin yazgısı üzerinde çatışma olarak pratiğe yansıyan Doğu sorunuydu. İttifak Devletleri Dünya Savaşı sırasında bu sorunu, hasta adamın parçalanması, büyük kapitalist yağmacı devletlerin de, tıpkı bezirgan Shylock gibi, kendilerine yağlı birer parça koparması yoluyla çözmeyi tasarlamışlardı. İttifak Devletleriyle Türkiye arasında Sevr'de imzalanan sözde barış anlaşması, işte bu amaçla hazırlanmıştı.

Ama nasıl Versay Anlaşması Orta Avrupa'ya huzur getiremediyse, Sevr'deki yağmacı barış da Türkiye sorununu çözemedi. İlkin bezirganlar, paylarına düşecek parçanın büyüklüğü konusunda bir türlü anlaşamadılar; ikincisi, hasta adam, kendinden pek beklenmeyen bir yaşama gücü gösterdi. Büyük bir öfkeyle silkindi ve kendisine saldıranları zor duruma soktu. Gerçi İngilizler İstanbul'u işgal etmeyi başardılar, ama Anadolu'nun içlerinde yeni bir Türk hükümeti doğdu. Başında Kemal Paşa bulunan bu Ankara Hü-

kümeti, Türkiye halkının Batılı kapitalist sömürucülere karşı direnişini örgütlemeyi başardı. Kemal, bu çabasında Sovyet Rusya'dan destek aldı. Ama bunun dışında, Ankara diplomasisi, İttifak Devletleri arasındaki çelişmelerden ustaca yararlanmasını bildi. Fransa kazanıldı, İngiltere tecrit edildi ve işte bugün Kemal Paşa hedefine ulaşmak üzere.

Önümüzdeki günlerde Paris'de toplanacak olan *Doğu Konferansı*, son bir yıllık gelişmeyi bir sonuca bağlamayı amaçlıyor. İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Curzon Bay Poincare (Puvankare) ile masaya oturuyor, bunların yanına figüran olarak bir de İtalyan Schanzer katılıyor ve işte böylece Doğuda barışın yenilenmesi bekleniyor. Kemal Paşa ile yaptıkları anlaşma Fransızların cebinde zaten hazır. Hani Fransız sermayesine Türk topraklarında geniş ayrıcalıklar tanıyan şu ünlü anlaşma. Bunun karşılığında Fransızlar Türklere Kilikya bölgesiyle bu bölgenin doğusunda kalan bazı yerleri bıraktılar. Fransa'nın bu armağanı ne de büyük bir cömertliktir! Fransız hükümeti zaten hiçbir şekilde kendine ait olmayan bir şeyi bağışlamış olmuyor mu? Kilikya, Milletler Cemiyeti'nin Fransa'ya verdiği görev üzerine bu devlet tarafından yönetilen bir manda bölgesiydi. Şimdi Fransa bu görevi kötüye kullandı diye İngiltere muazzam bir ahlaki tepki gösterisinde bulunuyor, Kilikya'daki Hristiyan Ermeniler yeniden Türk egemenliği altına girdikleri için feryat figan ağlıyor. Ama İngiliz basını ne zaman ahlaki bir tepki göstermişse, bunun ardında mutlaka bir çıkar sorunu yatmıştır. Bu kez de öyle. Gerçekten de İngiltere, Türklerin Mezopotamya kapılarına dayanmasıyla birlikte, zengin petrol yatakları bulunan bu değerli ülke üzerindeki egemenliğinin tehlikeye düşeceğinden korkmaktadır. Çünkü Mezopotamya'da yaşa-

yan Müslümanlar, İngiliz sermayesi tarafından sömürülüp posalarının çıkarılmasına karşı çıkmakta ve Kemal Paşa tarafından kurtarılmayı ummaktadırlar.

Nasıl Türkiye Fransız sermayesinin himayesine girdiyse, Yunanlıları da İngiliz sermayesi korumaktadır. Ama bilindiği gibi geçen yıl Yunan saldırısı İç Anadolu'da tam bir bozguna uğradı. Kemal Paşa'nın ordusu üstünlüğünü kanıtladı ve Yunanlılar Batı kıyılarına püskürtüldü. Yunan köylü ve işçileri, Atina ve Londra bankerlerinin çıkarları uğruna kanlarını daha fazla akıtmaya istekli değildirler. Yunanistan'daki iktidar sahipleri acınacak bir şaşkınlık içindedir. Atina'da hükümet bunalımı sürekli bir hal almıştır. Doğal olarak Fransız hükümeti, Yunanistan'ın askeri ve siyasi bakımdan zayıflamasını fırsat bilip İngiltere'ye Yunanlı beslemelerini terketmesi ve Doğuda «barışı» yeniden kurması için baskı yapıyor.

Bugün Paris'de ele alınan en önemli somut çatışma noktalarından ilki, Edirne ve Boğazlar sorununa sıkı sıkıya bağlı olan İstanbul'un yazgısı sorunu, ikincisi de İzmir'in geleceğidir. Daha önce de değinildiği gibi, İstanbul bugün aslında bir İngiliz sömürgesidir ve İngiliz kapitalistleri bu mevkiyi olabildiğince uzun süre ellerinde tutmak istiyorlar. Çünkü İstanbul, Karadeniz'in anahtarıdır. Ayrıca Rusya'nın Güney kapısının da anahtarıdır ve İngiliz sermayesi, İstanbul'a sahip olmanın sağladığı siyasi ve iktisadi olanaklardan yararlanmayı sürdürebilmek için herşeyi verecektir. Bu konuda İngilizler, «deniz yollarının serbestliği» sloganına sarılıyor, yani Çanakkale ve İstanbul Boğazlarından serbest geçişin güvence altına alınmasında diretiyor. İngiliz kapitalistlerine göre bu serbest geçişi sağlamanın en iyi yolu, İstanbul'da bir İngiliz garnizonunun bulunmasıdır. Bugün İstanbul'da Sul-

tan ve onun atadığı göstermelik bir hükümet var. Ankara'daki gerçek hükümet Paris Konferansına kendi Dışişleri Bakanı Yusuf Kemal Bey'i gönderdi. Onun yanında İstanbul'daki kukla hükümetin sözde Dışişleri Bakanı İzzet Paşa da Paris'de boy göstermiştir. İstanbul beyleri, kendi açılarından bugünkü koşullar altında mümkün olan en akıllıca şeyi yapıyorlar: Ankara'nın görüşünü nesnel olarak tamamen desteklemek. Türkler, İstanbul'un ve ona komşu olan Trakya bölgesinin, şimdi Yunanlıların yuvalandığı önemli bir kent olan Edirne ile birlikte geri verilmesini talep ediyorlar. Türkler bu isteklerini kabul ettirebilirlerse, İstanbul kentinin yanısıra Avrupa'da geniş ve askeri açıdan çok önemli bir köprübaşı elde etmiş olacaklardır. Bugünkü koşullarda bu, Türkleri destekleyen Fransa için bir üstünlük demektir. İngilizlerin, Fransız - Türk saldırısını püskürtmek için neden her şeylerini ortaya koydukları şimdi daha iyi anlaşılıyor.

İzmir'e gelince, Türkler aynı şekilde Anadolu'nun bu en büyük liman kentinin de Yunanlılar tarafından boşaltılmasını talep ediyorlar. Ama İngiliz kapitalistleri Anadolu ticareti üzerindeki etkilerini tamamen yitirmemek için İzmir'i kendi ellerinde tutmak istiyor. Bu iş için de kulağa hoş gelen bir bahane bulmuşlar: İzmir ve dolaylarında yaşayan Hristiyan halkın Türklerin tecavüzüne uğramaması için güvence sağlamak. Onlara göre bu güvence, İzmir bölgesinde İngiliz iş adamlarına hareket serbestisi tanıyan bir yönetim sisteminin kurulmasında yatıyor.

Hem Yunanlıların askeri başarısızlıkları hem de tüm kozların Fransızların eline geçmesine yol açan genel dünya durumu nedeniyle İngilizlerin Paris'deki pazarlık gücü pek parlak değildir. Tüm bu

talihsizliklerin üstüne tüy dikercesine, daha birkaç gün önce İngiliz hükümeti kendi saflarından diplomasi tarihinde eşi görülmemiş bir darbe yedi. Hindistan Müslümanları Türklerin yazgısıyla olağanüstü ilgileniyorlar. Katolikler için Papa neyse, Müslümanlar için de Sultan odur. Sultan'ın dünyevi iktidarının yeniden kurulması ve güçlendirilmesi, 50 milyon Hintli Müslüman için olağanüstü önem taşıyan bir şeydir. Bu durumda dinî talep, yabancı kapitalist sömürücülere karşı duyulan genel nefretle birleşiyor. Çünkü Hindistan'lı Müslümanlar, Hindistan'ı ezen İngiliz hükümetinin aynı zamanda Türk taleplerine karşı çıktığını da biliyor. Bugün artık Hindistan'daki bunalım doruk noktasına yaklaşmakta, oradaki İngiliz iktidar sahiplerinin durumu gittikçe daha çok tehlikeye düşmektedir. Bu yüzden Hindistan kral naibi Lord Riding, ümitsizce bir çıkış yapmaya karar verdi. Londara'ya bir telgraf çekerek İstanbul ve İzmir'in Türkiye'ye geri verilmesini Hindistan adına talep etti. Londra'daki Hindistan Bakanı Montagu de, Hindistan'da bir ayaklanma olmasından korktuğu için, Lloyd George'a (Loyd Corc) bile önceden haber vermeden, bu telgrafı basına açıkladı. Özellikle Hindistan işlerinden sorumlu olan İngiliz siyaset adamları, işte Hindistan'daki devrimi ancak böyle tüm dünya kamuoyu önünde açıkça Müslümanların taleplerini destekleyip Hintli Müslümanları tarafsızlaştırarak geciktirebileceklerini sanıyorlardı.

Lloyd George, Bakan Montagu'nün kendisine oynadığı bu o una çok öfkelendi. Montagu hemen kovuldu ama bu, yarayı sarmadı. Şimdi Poincare, Paris'de Lord Curzon'un karşısına oturduğunda. İngilizin omuzundaki yükü çok iyi biliyor. Lord Türk taleplerine karşı çıkarsa, konferans salonuna Hindistan'ın gölgesi

düşecektir. Kapitalist diplomatlar, yeşil örtülü masa etrafında görüşüp yeni yeni anlaşmalar üretiyorlar; ama Doğunun ezilen halklarının Hindistan'dan Mısır'a, Suriye'den Mezopotamya'ya yükselen ayaklanması, bu cicili bicili anlaşmaları paramparça edecektir.

Internationale Presse — Korrespondenz,
23 Mart 1922, Sayı: 34, s. 272 - 273

Karl Radek (Moskova)

CEMAL PAŞA'NIN ÖLDÜRÜLMESİ

8 Ağustos 1922

Jön Türk Devriminin ve Jön Türk hükümetinin başı Talat Paşa, bir Amerikan («Ermeni» olacak -çev.) milliyetçisinin eliyle öldürüldü. Onu, muhtemelen aynı şekilde Taşnaklar tarafından öldürülen Bağdat Genel Valisi, Jön Türk Partisinin önde gelen isimlerinden Cemal Paşa izledi. Eski kuşak yavaş yavaş sahneden siliniyor. Bu eski kuşak, eski hakim sınıfların ayrıcalıklarından ve siyasal yöntemlerinden vazgeçmeksizin, Avrupa emperyalizmine karşı direnmeye ve Türkiye'nin bağımsızlığını kurtarmaya çalışmıştı. Şimdi Jön Türk Partisinin en genç önderi Enver Paşa saçma bir maceraya atılmaktadır. Bu macera onu, sadece ayaklanan Müslüman dünyasının biricik dürüst dostu olan Sovyet Rusya'ya değil, aynı zamanda Türkiye halkına da boyunduruk altındaki tüm Müslüman halklara da ihanete sürüklemektedir.

1908 Jön Türk Devriminin özü neydi? Bu devrim, büyük bir kitleyi harekete geçirmesine karşın, bir kitle ayaklanması niteliğini taşımıyordu. Jön Türk Devrimi, Türk toprak sahibi sınıfının canlı fikirli ve zinde

unsurlarının Türkiye'nin parçalanmasına karşı koyma denemesinden başka bir şey değildi. Bu parçalanmaya İngiliz emperyalizmiyle Rus emperyalizmi arasında imzalanan Reval anlaşması ile karar verilmişti.

Abdülhamit yönetimi sadece Türkiye'deki halk kitlelerine karşı cephe almakla kalmıyor, kendi iktidarının temelini oluşturan tabakalara dahi yabancılaşmış bulunuyordu. Eskiden düşman olan İngiliz emperyalizmi ile Çarlık Rusyasının Türkiye'nin parçalanması konusunda birleşmeleri üzerine subayların, bürokrasinin ve din adamlarının en zinde unsurları Abdülhamit hükümetini devirdiler. Onların iyiliğini isteyen çağdaş Avrupalı yazarlar, onlara, bu yaptıklarının çok iyi bir şey olduğunu, fakat yetersiz kaldığını kanıtladılar. Ayaklanmaya Türk köylüsünü de çekmek gerektiğini, zaferin ancak bu şekilde sağlamlaşacağını söylediler. Ancak bu öneri pek geçer akça sayılmazdı, çünkü herhangi bir hakim sınıfın, kitlelerin aşağıdan zorlaması olmadan, anavatanın kurtuluşu uğruna kendi ayrıcalıklarından feragat ettiğini tarih bugüne kadar yazmamıştır. Öte yandan genç devrimci Türkiye'nin içinde bulunduğu dünyanın o günkü siyasi durumu da bu öneriyi uygulamayı olanaksız kılmaktaydı. 1911 yılı savaşı, Balkan devletlerinin Türkiye'ye saldırısı, henüz Türkiye halkının hayati çıkarlarını tehdit etmiyordu. Bulgarlar açısından Balkan Savaşı, tarihi bakımdan haklı bir savaştı, çünkü Türk toprak sahiplerinin Sırp ve Bulgar köylüsüne karşı yürüttüğü yayılmacı siyaseti tasfiye ederek Sırp ve Bulgar halkının milli birlik yolunu açmıştı. Jön Türkler bu savaşta, Türk köylüsünün çıkarlarına sadece zarar veren toprak sahiplerinin ayrıcalıkları uğruna mücadele ettiler. Türk köylüsü, bir avuç paşa Bulgar ve Sırp köylüsünün sırtından keyifli bir hayat sürebilsin diye hayatını feda

etmek zorunda kaldı. Avrupalı emperyalist leş kargalarına karşı bağımsızlığı koruma hazırlıkları, ordu için yüzlerce milyon harcandığı için vergileri her geçen gün daha çok artırma zorunluluğu gibi olgular, Türk köylüsünün iç reformlar için mücadelesinin gelişmesini olanaksız kılıyordu. Jön Türk Partisi, gücünü doğmakta olan sınıftan değil, eski kokuşmuş feodal-bürokrat tabakadan alıyordu, halkın kanının iliğine kadar emilmesine yol açan eski yozlaşmadan bile kendini arındıramamıştı.

Dünya savaşı fırtınası esmeye başlayıp da Türkiye, Avusturya - Almanya blokunun safında savaşa katılma kararını vermek zorunda kaldığında, bu savaşın eski Türkiye için bir ölüm kalım savaşı olacağı açıktı. Bu duygu, Türk köylü kitlelerine muazzam bir güç aşıladı. Dört yıl boyunca bu köylü kitlesi, dünya savaşına katılan halklardan hiçbirinin çekmediği eziyeti çekmiştir. Türkiye'deki hakim tabaka, Jön Türk Partisi, bütün gücünü, ülkenin bağımsızlığını savunmak için seferber etti; talihsiz Ermeni halkını tamamen imha etme kararını vermekten bile kaçınmadı. Hiç kuşkusuz, bu korkunç önlemlerin alınmasında yerel bürokrasinin soyguncu emelleri de büyük bir rol oynamıştır. Ama Jön Türk Partisi önderleri Talat ve Enver Paşa'ların, davranışlarının devlet için zorunlu olduğu düşüncesinden hareket ettiklerine de hiç kuşku yoktur. Avrupalı emperyalist devletler, Ermenileri, Türk cephesini havaya uçuracak bir dinamit olarak kullanıyorlardı. Savaşan Türkiye'nin önderleri, bütün keskinliğiyle ortaya çıkan bir soruyla karşı karşıyaydılar: Yaşamak ya da ölmek. Ve İngiliz lordları ile Çarlık Rusyasının, talihsiz Ermenilerin akan kanlarındaki sorumluluk payı hiç de küçümsenemez. Eğer şimdi Ermeni halkın çektiği korkunç eziyetleri Jön Türk Parti-

sinin önderleri kafalarıyla ödüyorlarsa bu, Taşnakların - Ermeni milliyetçiliğinin partisi- kendi halklarına karşı caniyane bir rol oynadıklarını gösterir. Çünkü bu halktan arta kalanları müttefikler kurtaramaz; ancak ve ancak Ermenilere lafta değil gerçekte de hayat hakkı tanıyan Türkiye ile yapılacak bir barış kurtarabilir.

Türkiye'nin yenilgiye uğraması üzerine halk kitleleri Jön Türk Partisinden yüz çevirdiler. Türkiye bu savaşa zorla sokulmuş olduğu halde, bu partiyi savaşa katılmanın suçlusu olarak mahkûm ettiler. Bu partiyi, kendi kirli işlerini «anavatanı kurtarma» bayrağı arkasına gizleyen memurların yolsuzlukları dolayısıyla suçladılar. İttifak devletlerine karşı Türk savunmasını örgütlemeyi üzerine alan Mustafa Kemal Paşa yeni bir bayrak açmak zorunda kaldı. Jön Türklerin en iyi unsurları faaliyetlerini durdurmadılar. İçlerinden bazıları dış ülkelerden Sovyet Rusya ile ilişki kurmaya çalıştı. Bu konuda Talat Paşa'nın da hakkını yememek gerekir. Talat Paşa, Sovyet Rusya'nın en büyük tehdide uğradığı bir sırada bu ülkenin önemini kavramıştır. Talat, 1919 Eylül ayındaki Denikin saldırısı sırasında dış ülkelerde bulunan Sovyet temsilcileriyle görüştü ve Rus - Türk yakınlaşmasının propagandasını yaptı. Enver Paşa tüm tehlikelere karşın Sovyet Rusya'ya gelmeye çalıştı. Kemal'le arasındaki rekabet ve hırsı onu bir hain yapmıştır. Enver Paşa, tam da Yunanistan'la savaşılırken Türkiye'de ayaklanmaya girişmenin, sonuç olarak halka daha yakın, daha devrimci bir hükümetin kurulmasına değil, İttifak Devletlerinin zaferi kazanmasına yol açacağını kavrayamıyordu. Lafta kabul ettiği devrim davasını ne denli ciddiye aldığını, daha sonra düzenlediği Basmacı ayaklanması gösteriyor. Enver Paşa dünya devriminin başladığını, boyunduruk altındaki Müslüman halkların Avrupa

proleteryasına ve onun öncü müfrezesi olan Sovyet Rusya'ya dayanmak zorunda olduklarını lafta söylüyordu. Ama bu devrim, Orta Asya'daki Müslümanlardan da ozveri istediğinde ve hem müdahale hem de ablukalar yüzünden çok çekmiş olan Müslüman halkta bu özveri isteğine karşı bir hoşnutsuzluk belirdiğinde ve bu hoşnutsuzluk Basmacı çeteleri tarafından kullanıldığında, Enver Paşa bu çetelerin safına geçti. Böylece silahını hem Sovyet iktidarına hem de Müslüman halkların kurtuluşuna çevirmiş oldu. Soğukkanlı düşünebilen ve keskin bir zekası olan Cemal Paşa, Enver'in bu siyasetini mahkûm etti. Ankara hükümeti de bu siyaseti mahkûm etti. Ama bu siyaseti sadece sözlerle mahkûm etmek yetmez. Ankara hükümeti, Türkiye'nin ancak ve ancak proletarya devrimi ile ittifak yaparak kurtulabileceğini kavramalıdır. Bu, Batı Avrupa emperyalistleriyle yapılabilecek bir barış anlaşmasıyla da çelişmez, tabii eğer bu barış Türkiye için elverişli bir barış olacaksa. Ama bu da Türkiye'nin her türlü geçiş taleplerinde, ancak Sovyet Rusya ile ittifak yaparak gerçek kurtuluşunu sağlayabileceğini hatırlamasını gerektirir. Bunun için Türkiye, bölgesinde yaşayan Türk olmayan halklarla barış yaparak emperyalist entrikaların kaynağını kurutmasını bilmelidir. Bunun için tüm güçlerini zorlayarak halk kitlelerinin düzeyini yükseltmesi gerekiyor. Ankara hükümetinin, Türkiye komünistlerinin kongre toplamasına izin vermesini selamlıyoruz. Türkiye Komünist Partisi proleter bir parti değildir. Bu parti, çıkarlarını savunmak amacıyla köylülüğün güçlerini ve geçmişle bağlarını koparmış aydınları etrafında toplamaya çalışan bir partidir. Ve Türkiye köylüleri ile aydınlar şu anda bir ayaklanmada yarar görmüyorlar. Bugünkü koşullar altında partinin görevi milli kurtuluş hareketini desteklemek ve

bu hareketi halkın çıkarlarını savunmaya yöneltmektir. Türkiye'de savaş bir gün mutlaka sona erecektir. Ama Türkiye savaşın yıkımını ancak köylülüğün çıkarları ülkenin hakim çıkarına dönüştüğü zaman altedebilecektir. Bunu, İstanbul saraylarının yıllanmış sıçanları anlayamaz. Ama mevkiini kaybetmiş Türk subaylarının ve aydınların en iyi unsurları artık anlıyor. Eski Türkiye öldü. Yeni Türkiye ise ya halkın Türkiyesi olur ya da asla gençleşmez. Dileriz, uzun yıllar süren bağımsızlık mücadelesi uğruna dökülen kanların içinden gerçekten genç bir Türkiye doğsun! Türkiye ya halkın Türkiyesi olur ya da asla var olamaz. Sanırız bunu bir demiryolu işçisinin oğlu olan Talat Paşa da, soylu bir aileden gelen Cemal Paşa da anlamışlardı. Kahraman Türk askerlerinin Yunan cephesinde çektiği tüm acıları paylaşan Türkler ise, bu gerçeği daha da çabuk kavramalıdır.

Internationale Presse — Korrespondenz,
8 Ağustos 1922, Sayı 156, s. 995 - 996

Heinz Neumann (Berlin)

DOĞUDA BOZULAN DENGE

21 Eylül 1922

Barışsever Milletler Cemiyeti Cenevre'de silahsızlanma üzerine fikir yürütedursun, Kemal Paşa ordularını işi bitik Yunan cephesinden Boğazların Asya kıyısına çekti bile. Türk ordularıyla İstanbul arasında sadece, İngiliz birliklerinin koruduğu dar bir bölge ve İngiliz savaş gemilerinin beklediği dar bir deniz parçası vardır. Anadolu'da artık tek bir Yunan askeri bile yoktur. Kemal Paşa'nın egemenliği Kürdistan dağlarından Akdeniz'in sularına erişiyor.

Böylece Doğu savaşının Türk - Yunan savaşı sayfası kapandı. Ama bu aşamanın sona ermesiyle çatışma çözülmüş olmuyor. İstanbul'u, Boğazları ve Ön Asya'yı ele geçirme çatışması daha yeni başlamaktadır. Türkler, hiç de İzmir'in kurtuluşuyla ve Yunanlıların Anadolu'dan atılmasıyla yetinmeye niyetli görünmüyorlar İstanbul'u istiyorlar, Trakya'nın Meriç Nehrine kadar gelen bölümünü istiyorlar, kısacası *Türkiye'nin Avrupalı bir Balkan devleti olarak yeniden kurulmasını* istiyorlar.

Bu talepler, İngiltere'yi 1918 yılından bu yana sa vaşmak zorunda kaldığı en büyük güçlükle yeniden karşı karşıya getirmiştir. İngiliz İmparatorluğu için söz konusu olan şeyin ne olduğu herkesçe bilinmektedir. Belirleyici olan İstanbul sorunu değildir; burada sorun Doğudaki denge, yani dünya siyasetindeki dengedir. İngiltere Marmara Denizinin boğazlarından kovulduğu zaman, sadece Asya üzerindeki egemenliğini değil, Avrupa'daki mevzilerini de yitirecektir. John Bull*, Hindistan'la bağı koptu mu, Akdeniz üzerindeki denetimini yitirdi mi, Güney Rusya'ya kapısı kapandı mı, kötürümden farksız olur. İngiliz burjuvasisi, İstanbul'a ve Ön Asya'ya sahip olsa bile iflasın eşiğindedir. Avrupa'daki pazarları çökmüştür, Avrupa dışındaki pazarları daralmıştır, yaşama gücü ise, son derece güçlü rakiplerinin tehdidi altındadır. Birleşik Devletlerin üstünlüğü durmadan artıyor. Fransız emperyalizmi her cephede ön plana çıkıyor. Sömürgeler hoşnutsuz ve güvenilemez bir durumda. Dünyanın en eski kapitalizmi olan İngiliz kapitalizmi, varlığını ya silah gücüyle savunacağı ya da şerefle ondan vazgeçeceği anın yaklaştığını görmektedir.

Alman gazeteleri ikide bir, savaş tazminatı bunalımının Avrupa'da yol açtığı sefaletten kaçmak için, İngiltere'nin Avrupa dışındaki mülkünün görkemine sığınacağını yazıyor. Hatta İngiliz siyasetinin, Avrupa kıtasını kendi kaderiyle başbaşa bırakacağından bile sözedilmekte. Amma da gülünç bir hayal! Kemal Paşa'nın zaferi, emperyalizm çağında «çatışmaların bir bölgeye hapsolup kalamayacağını», dünyanın başka bir bölgesine kaçıp saklanmanın mümkün olmadığını bütün açıklığıyla göstermiştir. İngiliz-Fransız çatışma-

* «John Bull» deyimiyle İngiltere kasdediliyor - ç.n.

sı dün Ruhr havzası yüzünden patlak verme derecesine geldiyse, bugün İstanbul yüzünden ortaya çıkmaktadır, yarın ise Sovyet Rusya yüzünden alevlenecektir. Kapitalist dünyanın temelleri sarsılırken tek tek bölgelerde denge sağlanamaz.

İngiltere, İstanbul'u ne pahasına olursa olsun savunacaktır. Doğu Savaşının sürüp sürmeyeceği ya da bir süre için durdurulup durdurulmayacağı büyük ölçüde Türklere ve öncelikle de Fransa'ya bağlıdır.

Türklerin tek başlarına, Fransa'nın desteğini almadan İstanbul'a hücuma cesaret etmeleri pek beklenemez. Creusot-toplarıyla Yunan ordularını yenebildiler ama, İngiliz açık deniz filosunun gemi topları karşısında Fransızların Türklere verdiği 7,5 çaplı toplar bile işe yaramaz. İngiliz drednotlarına karşı belli bir başarı umuduyla mücadeleye girişebilmek için Fransız emperyalizminin denizaltılarına ve uçaklarına ihtiyaç vardır.

Fransa bugün, İngiltere ile bir ölüm - kalım mücadelesine girişecek durumda mı, buna istekli mi? Fransız emperyalizminin durumu buna elverebilir. Ama ne Poincare ne de Fransız kapitalistleri bugün İstanbul uğruna bir savaşa girmeye isteklidirler. Emperyalist çelişmeler bugün her zamankinden daha keskin, savaş etkenleri günden güne gelişiyor, ama henüz olgunlaşmamış. Emperyalist devletlerin uzlaşmalar yoluyla bir denge kurma çabaları her geçen gün, daha çaresiz daha umutsuz bir durum gösteriyor, ama şimdilik bu çabalardan vazgeçilmiş değil.

İngiltere ve Fransa, Doğu sorunu üzerine pazarlık yapıyorlar. İngiltere savunmada, Fransa ise başarılı bir saldırganın tüm üstünlüklerine sahip ve bundan acımasızca yararlanıyor. İngilizler, Anadolu'da elleri kolları bağlı dururken, Fransız ağır sanayii, Alman

büyük sermayesi ile birleşmeyi gerçekleştiriyor. Lloyd George'un Doğu sorununda kararlı bir adım atılması isteğini Poincare, tazminat kavgasında kararlı bir adım atarak cevaplıyor. Fransa, İngiltere'nin elverişsiz durumunu daha da kötüleştirmek için elinden geleni yapmaktadır. Türkler, tarafsız bölgeye doğru ilerleyerek İngiltere'nin elinden Boğazları koparıp alacak bir tehdit oluştururken, Fransa bir çırpıda birliklerini geri çekmiştir. Bu davranış hem Kemal Paşa'ya bir çağrı hem de İngiltere'ye yönelen bir tehdittir. İtalya, Doğu sorununda Fransız siyasetine tamamen katılmaktadır. İngiltere yalnız kalmıştır. Avustralya dışındaki tüm İngiliz sömürgeleri bile, Londra hükümetinin, İstanbul'a destek birlikleri gönderilmesi isteğini geri çevirmiştir.

İşte bu durumda Fransa, savaşa başvurmaksızın büyük ödünler koparabilir. Boğazları, şu ya da bu biçimde geçici olarak İngiltere'ye bırakarak, Avrupa'daki planlarını gerçekleştirmek üzere kendine hareket serbestisi sağlayabilir. Poincare, Ren Nehri bölgesinde kendisine tanınacak üstünlük karşılığında, bugüne değin fiilen desteklemiş olduğu Türkleri feda edebilir. İngiltere'nin önerdiği Doğu Konferansı toplanabilirse, bu tür bir uzlaşmaya varılması mümkündür. O zaman İngiltere, «uluslararası denetimin» temsilcisi olarak İstanbul'u elinde tutabilir. Paramparça edilmiş Yunanistan, alsa alsa, teselli mükâfatı olarak Kıbrıs'ı alır. Türkler'e ise Anadolu, Doğu Trakya'nın bir kesimi ve Avrupa yakasında kısa bir kıyı şeridiyle yetinmek düşer.

Fransız basını işte bu yolu öneriyor, İngiliz gazeteleri de bunu akla uygun buluyor. Artık sıra Doğu bunalımının üçüncü perdesine gelmiştir. Uzlaşma, bunalımın kaynağını kurutmaz, tam tersine hemen yeni

yeni çatışma merkezleri doğurur. Avrupa'ya yerleşse bile Türkiye, İstanbul üzerinde tam egemenlik istemekten hiç bir şekilde vazgeçmeyecektir. Neuilly Barış Anlaşmasıyla parçalanan Bulgaristan, Türkiye'nin Balkanlardaki doğal müttefikidir.

Bir Türk - Bulgar bloku, küçük İttifak için sürekli bir tehlikedir. Sırbistan ve Romanya, bu yenilmişler blokunu geri püskürtmek için Yunanistan'a da dayanacaktır. Bu ise, yeni ve sürekli bir Balkan Savaşı tehlikesi demektir ve tıpkı 1912 ve 1913'te olduğu gibi bu kez de savaş, Balkanlarla sınırlı kalmayacaktır.

Fransa, İngilizlerden ağır ödünler koparıyor. Buna karşılık Türkleri, ortada bırakıyor. Böylece Türkiye, ya kendi varlığından vazgeçmek ya da her iki emperyalist haydutla birden savaşmak sorusuyla karşı karşıya kalıyor. Türkiye, kendini öldürmek zorunda kalmayacak kadar güçlüdür ve İngiliz katilleriyle Fransız hainlerine karşı kendini savunmak için, dünyanın kapitalist olmayan tek büyük devletine, Sovyet Rusya'ya dayanmak zorunda kalacaktır.

Sovyet Rusya, son notalarıyla İstanbul ve Doğu üzerine verilecek karara etkin bir biçimde müdahale etmeye niyetli olduğunu gösterdi. Kemal Paşa, Sovyet hükümetinin çağrılmadığı hiç bir barış konferansına katılmayacağını bildirdi. İngiltere'nin boğazladığı, Fransızların da terkettiği Türkiye, Sovyet Rusya'nın safına itiliyor. Böylece Kemal Paşa'nın İngiltere ile mücadelede, hem Fransız emperyalizminin himayesinde hem de proleter Rusya ile müttefik olması biçimindeki çelişme de çözülmektedir. Sovyet Rusya'nın Doğudaki ve dünya siyasetindeki gücü bu yeni gelişmeyle artıyor. Bu durum, komünistlerin tüm ezilen sömürge halklarını destekleme siyasetlerinin bir kanıtıdır.

Internationale Presse — Korrespondenz
21 Eylül 1922, 2. yıl, Sayı 184, s. 1219 - 1220

Komünist Enternasyonal Yürütme Kurulu

TÜRKİYE HALKINA BARIŞ AVRUPA EMPERYALİZMİNE SAVAŞ

27 Eylül 1922

İşçiler!

Yakın Doğu çok büyük tarihi önem taşıyan gelişmelere sahne oluyor. Galip İttifak Devletlerinin kapitalistleri, Türkiye halkını ölüme mahkûm etti. Türkiye'yi parçaladılar. Türkiye'nin çevresini kendi gücüne dayanarak varlığını sürdürme yeteneğinden yoksun bir dizi devletle sardılar. Bu devletler, İttifak Devletlerinin köpekleri olmaya ve her zaman Türkiye halkına karşı kışkırtılmaya mahkûmdur. Türkiye'nin başkenti İstanbul, müttefiklerin savaş kampı haline geldi. İngiliz ve Fransız savaş gemilerindeki topların namluları İstanbul'a çevrilmiştir. Türkiye'nin, tepeden tırnağa silahlı İttifak Devletlerine kendini savunmadan sonsuza dek teslim olması istendi. *Ne var ki Sovyet Rusya'nın mücadele eden ve zafer kazanan Kızıl Ordusundan* cesaret alan Türkiye halkı, peşpeşe savaşlardan bitkin düşmüş olduğu halde, silaha sarıldı ve üç yıl süren mücadele sonunda canını kurtarmasını bildi. İngiltere'nin donattığı Yunan ordularını kaçma-

ya zorladı. İstanbul ve Çanakkale Boğazı dışında, tüm Anadolu'yu yabancı ordulardan temizledi. Türk ordularının zaferi, zalimlerin de gücünün sınırlı olduğunu, *halklar bir kez özgürlük için ayağa kalktılar mı,* Versay'da barış anlaşmaları adı altında kendilerine vurulan tüm kölelik zincirlerini *paramparça edeceklerini,* bir kez daha kanıtlamıştır.

Ne var ki İngiliz uşağının, Yunanistan'ın yenilgisi, henüz İttifak Devletleri emperyalizminin nihai yenilgisi demek değildir. *İstanbul ve Çanakkale Boğazı hâlâ müttefiklerin elindedir.* Bu durum, *müttefiklerin, Türkiye'yi hem kendi başkentlerinden tehdit etme isteğinden vazgeçemediklerini hem de Çanakkale Boğazını ellerinde tutarak Sovyet Rusya'ya karşı savaş gemilerini buradan Karadeniz'e geçirmek istediklerini gösteriyor.*

İşçiler!

İngiliz emperyalizmi, Türkler kendi öz başkentlerini ve kendi öz kıyılarını ele geçirmeye cesaret ettikleri takdirde, denizlerde özgürlük adına *yeni bir savaş tehdidinde* bulunacak kadar küstah. İngiliz ve Avustralyalı işçilerin Gelibolu'da kitleler halinde ölmelerinden bu yana çok az bir zaman geçti. Bu işçiler, İngiliz emperyalizmi Türkiye ve Rusya'ya hakim olabilsin diye kanlarını akıtmışlardı. Buna hiç aldırmayan İngiliz emperyalizmi dünyayı yeni bir savaşla tehdit etmeye bir kez daha cüret ediyor. *Tehditlerini gerçekleştirmeyi başarırsa sadece İngiliz ve Türk askerlerinin değil, daha başka halkların da kanları akacaktır. Fransa,* rekabet nedeniyle, İngiltere'nin Doğudaki durumunu zayıflatmak ve Doğuda baskı yaparak İngiltere'nin elinden Alman halkını sömürme özgürlüğünü kapmak amacıyla son yıllarda Türklere yardım etti. Fakat karar anı gelip

çattığında, yani Türkiye elini Boğaz kıyılarına uzattığında *Fransa İngiltere'nin yanında olacaktır.* Çünkü Fransız emperyalizmi, *Almanya'yı sömürmede İngiliz yardımını yitirmekten* korkuyor. Fransa, İngiltere'ye karşı gösterilerde bulunabilir ama İngiliz emperyalizmi ile ipleri asla koparamaz. *Demek ki Fransız işçileri de İttifak Devletlerinin ortak egemenliği için yeniden savaşmak zorunda kalacaklar.* Fakat savaşa katılacak olanlar yalnızca bu halklar değildir.İttifak Devletleri, *Sırpları ve Romenleri de* savaşa sürükleyecek, *İtalyanları ve Yunanlıları* savaşa yeniden katılmaya zorlayacaktır. Bir kez Balkanlarda tutuşan yangın, oradan yayılacak ve *Avrupa'yı yeniden tek bir savaş alanına döndürecektir.* Türklerin boyun eğmesiyle bunun önüne geçilse bile bu, *Yakın Doğuda yeni bir savaşın sadece ertelenmesi* demek olur. Türkiye, İttifak Devletlerinin sırtına sapladığı hançerle yaşayamaz ve Rusya, kendi buğday ve kömür bölgeleri İngiliz donanmasının *etki alanı* içinde kaldığı sürece güvenlikte olamaz.

İşçiler! Türk hükümeti, işçilerin ve köylülerin hükümeti değildir; subayların bir kesiminin hükümetidir, aydınların hükümetidir, hiç kuşkusuz bizim amaçlarımızla uyuşmayan bir hükümettir. Bu yüzden Türkiye işçi sınıfı, Türkiye iktisadi açıdan kalkındığı ölçüde bu hükümete karşı mücadele etmek zorunda kalacaktır. Ama Türkiye işçileri, kendileriyle bu hükümet arasındaki ilişkiler ne olursa olsun, Türkiye'nin mücadelesinin yoksul bir köylü halkın uluslararası sermayenin köleleştirme çabalarına karşı verdiği bir mücadele olduğunu anladılar. Ve uluslararası proletarya. Türk hükümetiyle ilişkisi bir yana, *sırf kendi öz çıkarları gereği, İttifak Devletleri emperyalizminin yeniden Türklere karşı silaha sarılmasını, İngiliz dünya egemenliğinin çıkarları uğruna Avrupa proleteryasının*

yeniden kanını dökmesini bütün gücüyle englelemek zorundadır.

İşçiler! Özellikle siz İngiltere, Fransa, İtalya, Sırbistan ve Romanya işçileri! Sizin göreviniz, *Türkiye'ye karşı atılacak herhangi bir askeri adıma karşı* vargücünüzle ve *ısrarla* mücadele etmektir. Sizin göreviniz, İttifak Devletlerinin, Boğazları müttefiklere açması için Türkiye'yi zorlayarak yeni savaşlar hazırlamalarını engellemek için tüm gücünüzü ortaya koymaktır. Yakın Doğuda sonuca bağlanan sorunlar, sadece Karadeniz kıyılarında yaşayan halklar için değil, aynı zamanda Avrupa proleteryası için de birer ölüm kalım sorunudur.

Kahrolsun İttifak Devletleri emperyalizmi!
Türkiye halkına özgürlük ve barış!
Kahrolsun yeni emperyalist savaşlar!
Kahrolsun diplomasi bezirgânları!

Moskova, 25 Eylül 1922

Komünist Enternasyonal
Yürütme Komitesi

Internationale Presse — Korrespondenz,
27 Eylül 1922, Sayı 189, Özel Sayı.

A. Bolgar

YAKIN DOĞUDA BUNALIM

3 Ekim 1922

Doğrusu geçen yıl tanık olduğumuz dünya siyaseti uygulamalarından sonra, Yakın Doğudaki büyük çatışma gene işe yaramaz bir uzlaşmayla bağlanır ve geçici bir çözüm çırpıştırılıp bunalım dindirilirse, hiç şaşmayız. Gerçi bir takım çevrelerin, özellikle de İtalyanların, böyle bir çözümü tüm başka sonuçlara yeğlediğini gösteren belirtiler vardır, ama bu derece önemli bir bunalımın üstü örtülerek uzun süre ertelenip ertelenemeyeceği de su götürür. Çünkü burada söz konusu olan coğrafi açıdan sınırları kesinlikle belli, yerel bir bunalım değil, Avrupa'nın bu en kokuşmuş noktasında başlayan dünya çapında bir çöküştür.

Dünya siyasi bunalımı, bu kadar geniş çaplı bir iktisadi bunalımla elele yürümese bile muazzam önem taşır: Ne de olsa burada sözkonusu olan, Fransa'nın yavaş yavaş tüm cephelerde başarıyla karşı çıktığı geleneksel İngiliz üstünlüğünün, yani İngiliz emperyalizminin kısa bir süre içinde birbirinin peşisıra uğradığı yenilgilerdir. İngiltere ve Fransa arasındaki uzlaşmaz çelişme, genel dünya bunalımının bir sürü belirtisinden sadece biri olmakla birlikte, bu bunalımın

patlak vermesine yol açabilecek tüm unsurları içinde taşımaktadır. Çünkü bu çelişmenin içinde -coğrafi zorunluluklar ve tarihi gelenekler bir yana- dünya savaşını doğuran, fakat bu savaşın hiç bir biçimde çözemediği ya da yarım yamalak çözdüğü pek çok şey yeniden ortaya çıkmaktadır. Üstelik samimiyetsiz bir ittifakla sahte bir barış anlaşması da bütün bunlara tüy dikmektedir. Olaylar zincirinin bir halkası da, bundan böyle İngilizlerle Türkler arasında açık çatışma aşamasına dönüşmekte olan Yunan - Türk savaşıdır. Bütün bunlar sorunu daha geniş boyutlara ulaştırıyor. Bu sorun, neredeyse emperyalist siyasetin en açık, en çarpıcı örneği olmuştur ve hem geçmiş dünya savaşını anlama hem de dünya çapında yeşeren yeni çatışmanın tohumlarını kavrama açısından özel bir önem taşır.

Türk - Yunan savaşı, bugünkü dünya siyasetinin merkezi bir sorunudur, çünkü aşağıda belirtilen son derece önemli sorunlara sımsıkı bağlıdır:

1. İttifak Devletlerinin varolması ya da yok olması,
2. Barış anlaşmalarının dokunulmazlığı ya da yeniden ele alınması,
3. Balkanlar ve Yakın Doğu ile ilgili sorunların tümünün yeniden ortaya atılması.

Birinci sorun konusunda, önce Yunan yenilgisinin bir sonucu olarak İngiltere'nin diplomatik üstünlüğünü ve dünyadaki öteki güçlü devletler arasındaki yerini tehdit eden tehlikeye işaret edildi.

> «Her kim Türklerin isteklerini desteklemişse, o ya İttifak Devletlerinden şüphe ediyordur ya da onları yıkmak isteğindedir. Hindistan, Mezopotamya ve Mısır'daki sorumluluğu yüzünden İngiltere'nin karşılaştığı tehlike herhangi bir başka

devletinkinden fazladır. Bütün çabalar, Yakın Doğuda bir barışın sağlanmasına yöneltilmelidir. Ama bu, Ege Rumlarının güvenliğini güvence altına alan bir barış olmalıdır.»

Bu sözler, «Daily Chronicle» gazetesinde yer alıyor. Ve İngiliz resmi makamları sık sık şunu tekrarlıyorlar : Boğazların serbestliği sağlanmalıdır ve İstanbul her koşul altında korunmalıdır, çünkü

«İngiltere için savaşın en büyük kazançlarından biri, dominyonlarının desteğiyle sağladığı 'boğazların serbestliğidir.' İngiltere, bu kazancı tehlikeye atacak *herhangi bir siyaseti asla onaylayamaz.* Çünkü bu, İngiliz silahlarının Türkiye'ye karşı kazandığı savaşı yitirmek demek olur.»

Demek ki, aslında barış anlaşmalarının hiç de bağnaz bir taraftarı olmayan İngiltere'nin Sevr Anlaşmasını olağanüstü bir kararlılıkla savunmasının kendince bir nedeni vardır. İngiltere bu anlaşmayı, başka anlaşmaların uygulanmasını neredeyse sapık bir inatla istediği halde Sevr Anlaşmasını seve seve gözden çıkaran Fransa'ya karşı da savunuyor.

Balkan ülkeleri, Yakın Doğuda kaynayan bunalım kazanıyla herkesten çok ilgilidir. Yeni patlak veren Yunan Devrimi ve niteliği konusunda haberler çok yetersiz ve bu devrimin herhangi bir biçimde komşu devletlere sıçrama olasılığı şu an için çok zayıf da olsa. Türklerin zaferi ve Yunanlıların yenilgisinin bir sonucu olarak Bulgaristan'ın güçlenmesi, bunların Romanya ve Yugoslávya üzerindeki etkileri, Balkanlardaki bunalımı geçici bir çözümle dinmeyecek biçimde keskinleştiren son derece önemli etkenlerdir.

Ama ilkinde olduğu gibi, gene Balkanlarda baş-

laması olası bir ikinci dünya savaşının ne anlama geldiğini artık milliyetçi kamp da anlamaktadır. Bu. «Deutsche Allgemeine Zeitung» gazetesinin bir makalesinde açıkça ortaya çıkıyor. Yazıda şöyle deniyor:

> «Bugüne kadar 'galip devletlerin' dışında kaldığı toplumsal huzursuzluk ve devrimler tehlikesi, İkinci bir büyük savaşta onların üstünde sadece bir bulut gibi dolaşmakla kalmayacaktır. Böyle bir durumda, kapitalist devletlerde toplumsal devrimi gerilerde kalmış bir şey olarak değil de önümüzde duran bir olay olarak görenler haklı çıkabilir.»

Bu durum karşısında burjuva diplomasisinin eski oyunları tamamen iflas ediyor. Konferanslar siyaseti çözümü hızlandıramayacaktır. Hele öngörülen uluslararası toplantılarda, şu anda Rusya ve Bulgaristan'a karşı planlandığı gibi, rahatsız edici unsurlar saf dışı bırakılırsa, bu hiç mümkün olmayacaktır. Bunalımın şu an için durulmasına karşın, durum son derece gergindir; ve bu durum karşısında ne denli zekice uzlaşma eğilimleri ortaya çıkarsa çıksın, olayların diyalektik akışı, savaş tehlikesinin karşısına, hatta bizzat savaşa karşı, proletaryanın devrimci güçlerini başarıyla çıkaracaktır.

Internationale Presse — Korrespondenz,
3 Ekim 1922, sayı 193, s. 1281 - 1282

M. N. Roy

TÜRK ZAFERİ VE DOĞU

14 Ekim 1922

«Büyük Yunanistan» rüyası bitti. Kral Konstantin, «sadık tebaasının isteğine uyarak ve candan sevdiği Yunanistan'ın iyiliği için» büyük bir lütuf göstererek tahttan ikinci kez feragat etti. Venizelos, gerçi hükümetin dizginlerini resmen ele almadı, ama perde arkasından ipleri ustalıkla oynatıyor. İşgüzar bir şekilde Manş denizinin her iki tarafındaki dışişleri bakanlıklarını sırayla ziyaret ederek, her seferinde onlara yeni esrarengiz önerilerde bulunuyor. Kurnaz Giritli, kendisi için ya da «Büyük Yunanistan» rüyasını ayakta tutabilmek için gerekli askeri desteği sağlama almadan, Yunanistan'ı kurtarma görevini yüklenmek istemiyor. Can düşmanı Konstantin'in ikinci defa devrildiği günün hemen ilk saatlerinde Atina'ya gelmemesinin tek nedeni, Downing Street'in (Londra Dışişleri Bakanlığı) kayıtsız şartsız desteğini henüz sağlayamamış olmasıdır. Türk ordularının zaferi öylesine derin bir etki yarattı ki, İngiliz hükümeti bugün, Yunan halkının Türkleri Avrupa'dan sürüp atmak için vereceği «bu nihai savaşın» başına geçme görevini Veni-

zelos'a yüklemeden önce iyice düşünüp taşınmak zorundadır. Çünkü bu, İngiliz emperyalizminin kaygı duymadan, kolaylıkla yüklenemeyeceği çok ciddi askeri sonuçlara da yol açabilir. Ne var ki, şanslı Venizelos, rakibi Kralın aksine her iki kampta da düşmanlara* sahiptir; hem Quai d'Orsay (Paris Dışişleri Bakanlığı)nın himayesi altındadır hem de Sir Basil Zaharof'un aracılığıyla Lloyd George - Churcill kliğinin güvenilir adamıdır. Böylece Venizelos, kendini Fransa'ya bir türlü sevdiremeyen Konstantin'e oranla çok daha elverişli koşullar altında dolaplarını çevirebilir.

Konstantin, Fransız yardımının tamamen Yunan emperyalizmine karşı seferber olmasını önlemek için tahtına veda etmek zorunda kaldı. Krallık bayrağı altındaki bir «Büyük Yunanistan» sadece İngiltere'nin desteğine güvenebilirdi; oysa Venizelos'un yönettiği bir «Büyük Yunanistan» Manş denizinin her iki tarafındaki iki rakibi kendi safına çekebilecekti. Venizelos bugünlerde işte bu oyunları oynuyor ve müttefiklerin 23 Eylül tarihli ortak notası, Venizelos diplomasisinin hiç olmazsa kısmi bir zafer kazandığını gösteriyor. Fransız ve İngiliz mali sermayesi arasındaki rekabet, Türkiye'nin arkasında beliren Sovyet Rusya umacısı karşısında bir ölçüde azalmışa benzer. Kemalist orduların arkasındaki bu görünmez güç, milliyetçi Türkiye'nin yeni koruyucusu rolünü oynayarak Yakın Doğuyu kendi tekeli altına almak isteyen Fransız sermayesinin yüreğini daraltmış gibidir. İstanbul'un İngiltere yerine Sovyetlere bir korunak olması olasılığı Fransa için asla hoş bir şey değildir. Bu durum, Fransa'nın kararsız tutumunu ve Franklin Bouillon'un, *Kemal*'e Fransa hükümetinin onunla hangi noktaya kadar birlikte gidebileceğini açıklamak amacıyla Ankara'ya yaptığı ani ziyareti açıklamaktadır.

* «Dostlara» olacak. - ç. n.

Yunan silahlı kuvvetlerinin morali tamamen bozulmuştur ve Boğazların Asya yakasındaki İngiliz birlikleri Türk hücumunu durduramayacak kadar zayıftır. Demek ki İstanbul yolu Ankara ordularına aslında tamamen açıktı. Buna rağmen Mustafa Kemal, dur emri vererek düşmanlarıyla pazarlığa hazır olduğunu bildirmek zorunda kaldı. Mustafa Kemal bu siyaseti, salt askeri açıdan intihar demek olduğunu, çünkü düşmana güçlerini toparlayabilmesi için zaman kazandırdığını bilecek kadar askerdi. İki hafta önce mümkün olan şey bugün imkânsız hale gelmiştir. Kemal'in birlikleri artık Boğazlara hücum ederek İstanbul'u alamazlar.

Türk Başkomutanlığı buna neden izin verdi? Neden zaferin son meyvelerini elinden kaçırdı? Yakın Doğu satranç tahtasındaki taşların Paris ve Londra'daki esrarengiz eller tarafından oynatıldığını bilen bir kimse bu soruyu kolaylıkla cevaplandırabilir. Kemal, kurtuluşun eşiğinde duran Türkiye köylülüğünün devrimci toplumsal güçlerine bağlı olduğu sürece, zaferden zafere koştu, ama her türlü devrimci ruh ve uzakgörüşlülükten yoksun askeri bir diktatör olarak boynunu, İngiliz emperyalizmine karşı dolaplar çeviren Fransız emperyalizminin boyunduruğuna gönüllü olarak uzattı. Böylece, Türkiye köylülerinin kanı ve canı pahasına kazanılan zafer, pratikte yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır.

Yakın Doğudaki bu çatışmanın kesin sonucu ne olursa olsun, Doğu halkları ve özellikle Hindistan üzerindeki siyasi ve manevi etkisi çok büyük olmuştur. Siyasi rekabetin ağlarına takılan Kemal, askeri açıdan şimdiden koruyamaz olduğu üstün durumunu bile terketmeye zorlanabilir; tabii, dostluğu ve desteği bankerlerle para babalarının keyfine kalmış Batı Avrupa

diplomasisiyle tüm bağları kararlı bir biçimde koparıp atma cesaretine sahipse, o zaman başka.

Ama galip İttifak Devletlerinin kutsadığı, Londra'nın da kayıtsız şartsız desteklediği «Büyük Yunanistan»ın bugün artık tarihe karışmış olması, sadece Anadolu'nun değil Trakya'nın bir bölümünün de gelecekte yeniden Türk olması ve Avrupa emperyalizminin onu ebedi köleliğe mahkûm etme hakkına karşı bir Doğu milletinin, başarıyla direnme yeteneğini kanıtlaması, işte sırf bu olgular bile, kölelik altındaki tüm halklar için önemli bir cesaret kaynağı oluşturmaya yeter. Örneğin, Hint Müslümanlarının bu deneye bakarak, halifeliği korumak için bugüne değin gösterdikleri çabaların saçmalığını görmeleri akla uygundur Türklerin, İttifak Devletlerini, Milletler Cemiyetinin de onayladığı bir barış anlaşmasının bir bölümünü iptal etmeye zorlayabilmesi, hiç kuşkusuz, Arap Müslümanlarını Sir Bercy Jones'un diktatörlük Mandasına karşı çıkmaya yüreklendirecektir. İran'daki İngiliz etkisi çoktan tarihe karışmıştır. Mısır, yerli burjuvazinin temsilcilerinin ihaneti nedeniyle sürekli isyan halindedir.

Türk zaferinin manevi etkisi genel olarak işte budur. Ama bundan çok daha derin etkiler de beklenmelidir. Bu etkiler, Doğu ülkelerinin devrimci, milliyetçi unsurlarının görüşlerinde köklü bir değişikliğe yol açabilir, hatta ezilen hakların öfkesinin toplumsal niteliğini bile değiştirebilir.

Bilindiği gibi, milliyetçi Türkiye, Sovyet Rusya ve Fransa'nın desteğini sağlamış, buna karşılık İngiltere ise Yunanistan'a arka çıkmıştır. İngilizlerin direnmesine karşın Sevr Barış Anlaşmasını çiğnemeye kadar varan Fransa'nın tutumu, Doğu burjuvazisi üzerinde iyi bir izlenim bıraktı. Böylece, dünya savaşı deneyiy-

le oldukça sarsılmış olan şu eski düşünce yeniden canlandı : Azılı emperyalist hükümetlerin baskısına karşı demokratik milletlerin dostluğu sağlanmalıdır. Bu düşüncenin uğursuz sonuçları ise çok iyi bilinmektedir. Bu düşünce, eski emperyalisti yerinden atmaya çalışan yeni bir emperyalistin girişine zemin hazırlar.

Türkiye, işte kendi diplomatları ve askeri klikleri-nin de yerlerini sağlamlaştırmak umuduyla körükledikleri ve emperyalist intikam hırsına halkın kurban edilmesiyle son bulan bu emperyalist rekabetin egemenliği altında parçalanmıştır. Türkiye, bu canice siyaset sonucu millet olarak parçalandı ve bu parçalanma tehdidine karşı halkın isyanı bugünkü milliyetçi hareketin doğmasına yol açtı.

Yeni kurulan Ankara'daki milli hükümetin, kendisini yok olmanın eşiğine getiren tüm İttifak Devletlerine karşı mücadele ettiği sırada, ona yardım elini uzatan biricik devlet devrimci Rusya oldu. Ama Fransa'nın, Türkiye'de, İngiliz rakibine arkadan saldırma olanağını keşfetmeden çok önce manda bölgelerini kendi isteğiyle boşaltması olumlu bir etki yarattı. Bununla birlikte Franklin Bouillon tarafından imzalanan Ankara anlaşmasının gerçek içeriği sokaktaki adamdan tamamen gizlendi. Türk aydınları ve militaristleri hep Fransız dostuydu. Militaristler Prusya junkerleriyle ortak iş çevirmenin daha yararlı olacağını görene dek bu böyle sürdü.

İngiliz liberalizminin arkasında yatan ticaret çıkarlarının geleneksel Türk düşmanı siyaseti, Fransız mali sermayesinin Türkiye'ye nüfuz etmesine yol açtı. Osmanlı borçlarının en az yüzde 70'ini Fransız bankaları devraldı. Manda bölgelerini işgalden vazgeçme karşılığında elde edilen bu muazzam tutar Fransa için hiç de kötü bir pazarlık değildi; üstelik işgal, Fransa'-

nın zaten kötü durumda olan bütçesi için ağır bir yüktü. Sonra büyük demiryolu ve maden ayrıcalıkları, bütün Türkiye'nin Fransız mali sermayesinin iktidarı altına girmesi için iyi bir başlangıç oluşturuyordu. Böylece Fransız - Türk Anlaşması, Sevr Anlaşmasını imzalayan öteki galip devletlerin çıkarlarının söz konusu olduğu noktalarda, Sevr Anlaşmasının ölüm fermanı oldu. Aynı zamanda, zaferin tüm meyvelerini yalnızca Fransa'nın kucağına atan yeni bir çığır da açtı.

Ankara hükümeti, Paris'in pek hayırsever bir yanı olmayan dostluğunu üç sebepten kabul etti: Birincisi askeri zorunluluklar yüzünden, ikincisi İngiltere'yi yıldıracak diplomatik bir atılım yüzünden, üçüncüsü de, esas olarak, devrimci sonuçları Türkiye hakim sınıfını özellikle korkutan Rus yakınlaşmasına karşı bir panzehir olarak.

Bugünkü bunalım gene de durumun açıklığa kavuşmasına yol açtı. Fransız dostluğunun yüzeyselliği açığa çıktı. Türk önderleri, Fransız koruyucularının oynamalarını istediği gerçek rolü halâ göremedilerse, gözlerinin önünde perde var demektir. Fransızlara göre Türkiye, Manş denizinin iki yakasındaki emperyalist hükümetler arasında oynanan oyunda yalnızca bir satranç taşı olmalıdır. İngiltere, Fransız militarizminin isteklerine uyarak Fransa'ya tüm dünyanın iktisadi sömürüsünde önemli bir pay bırakırsa, bu iki emperyalist devlet arasındaki çelişmenin keskinliği önemli ölçüde azalır. Bunun sonucunda Türklere hissedilir bir biçimde dur denecektir. Türkler, mutlak bir zaferin getireceği başarılardan vazgeçmeye mecbur bırakılacaklardır. Franklin Bouillon'un Kemal'e, Ankara Millet Meclisine iletmesi dileğiyle getirdiği mesajın gerçek içeriği budur. Daha sonra Meclis, zafer gü-

vence altında olduğu sürece pazarlıklara razı olacağı yolunda bir açıklama yapmak zorunda kaldı. Bu mesaj dikkate alınmasa ve Türkler Parisli dostlarının dayatmasına karşı çıkacak cesarete sahip olsalardı, karşılarında İttifak Devletlerinin Avrupa siyasetinde parlak iflas örnekleri vermiş olan birleşik direnişini bulacaklardı.

Doğunun ezilen halklarının içindeki devrimci unsurlar bu olaylardan mutlaka önemli dersler çıkaracaktır. Onlar, emperyalizmin belli bir ülkenin sınırlarıyla, belli milletlerle sınırlı olmadığını, tam tersine emperyalizmin dünya çapında bir iktisadi olgu olduğunu anlamakla büyük yarar sağlayacaklardır. Boğazların korunmasında müttefiklerin yanında yer aldığını ve barbar Türklere karşı Hristiyan azınlıkların korunması gibi kutsal bir görevi yüklenmek istediğini açıklayan Amerika genel tabloyu tamamlıyor. Gerçi çeşitli emperyalist devletler ganimetin paylaşılması konusunda rekabet halindeler, ama iş yağmanın kendisine geldi mi hepsi tek bir ruh tek bir yürektir. Örneğin Fransa'nın Türk milliyetçilerini kayıtsız şartsız desteklemesi, hem Fransız hem de İngiliz siyasetinin temelini oluşturan emperyalist hakların çiğnenmesi anlamına gelirdi.

Doğu halkları bu acı derslerden ve düş kırıklıklarından şunu öğrenecektir: Bu çapulcular topluluğunun tek bir bireyi bile Doğu halklarının milli kurtuluşuna iyi gözle bakmaz. Ancak birleşik emperyalist güruha karşı toplumsal devrim bayrağını açan Avrupa proletaryası ve onun öncüsü, ezilen halkların kurtuluşunun gerçek dostu olabilir. Çünkü her ikisinin de mutluluğu emperyalizmin yıkılmasına bağlıdır. Milliyetçiliğin zengin önderleri emperyalizm olgusu-

na karşı mücadele etmez, onların mücadelesi hep sadece başkalarının emperyalizmine karşıdır.

Türk zaferi, ancak Türkiye halkı kendi önderlerini entrikacı diplomatlarla oynaşmaktan vazgeçmeye ve demrimci Rusya'nın dostluğuna cesaretle dayanmanın zorunlu olduğunu görmeye zorladığı zaman, tam bir zafer haline gelecektir. Aynı şey, Türk deneyinden pek çok şey öğrenecek olan tüm öteki Doğu halkları içinde geçerlidir.

Internationale Presse — Korrespondenz,
14 Ekim 1922, Sayı 199, s. 1333 - 1334

Al - Palieux

TÜRKİYE ÜZERİNDE EMPERYALİST PAZARLIK

22 Kasım 1922

Yabancı sermaye, daha emperyalist savaş başlamadan önce, kollarını Osmanlı İmparatorluğu'nun içlerine kadar uzattı. 1903 yılına kadar Türkiye yalnızca İngiltere ve Fransa'nın himayesi altındaydı. Ama Türkiye'de barış içinde yaşayan İngiliz ve Fransız hisselerinin içine Alman sermayesinin Bağdat yoluyla çomak sokmasından sonra mali sermayenin rekabeti alevlendi. II. Wilhelm, koruyucu ünvanını rakiplerinin elinden oldukça başarılı bir biçimde koparıp aldı Türkiye'nin 1903 - 1914 yılları arasında yaptığı 12 dış borçlamadan en büyük dördü Almanya iledir.

Aşağıdaki cetvel, Alman sermayesinin Türkiye'ye yatırılan İngiliz sermayesini ne büyük bir hızla aştığını ve bu sermayenin, halifelik ülkesinde yayılmış Fransız sermayesini nasıl adım adım geriletmeye başladığını gösteriyor. Tüm Türk işletmelerine*

Fransa ..... 902 893 000 Frank yüzde 53,55
İngiltere 230 458 000 Frank yüzde 13,66
Almanya ..... 552 653 000 Frank yüzde 33,77

yatırım yaptılar.

* Bkz. Komintern Doğu Şubesinin 1 numaralı bildirisi.

Alman sermayesi onbir yıl içinde bankalar ve demiryolları gibi bazı önemli «kumanda mevkilerini» ele geçirmesini bildi. Savaş arifesinde Fransa, İngiltere ve Almanya'nın «etki ve denetim alanında» bulunan demiryolu uzunluğu şöyleydi:

Fransa ..... 2077 km. (550 238 000 Frank)
Britanya ..... 610 km. (114 693 000 Frank)
Almanya ..... 2565 km. (466 078 000 Frank)

1863 yılında kurulan Osmanlı Bankası, savaşa kadar geçen yillar boyunca Türkiye'de çalışır durumda olan tek mali kuruluştu. Bu banka, tüm ülke yüzeyine yayılmış şubeleri sayesinde Fransız - İngiliz etkisinin güçlü bir yöneticisi olmuştu. Ama Almanya, İngiliz ve Fransızların bu ileri karakolunda da hatırı sayılır bir gedik açtı.

Türk hükümeti, emperyalist savaş döneminde Alman sermayesi dışında kalan tüm yabancı sermayeye el koydu. Alman sermayesi, tüm Osmanlı İmparatorluğu'nu tekeli altına aldı, tek hakim haline geldi. Ama yenilgiden ve 1918 ateş-kes anlaşmasının imzalanmasından sonra Alman «istimlakçileri» galip İttifak Devletleri tarafından «istimlake» uğradılar. İngiltere, Fransa ve kısmen de İtalya, zaferleri sayesinde Türkiye'yi köleleştirmek ve onu sınırsız sömürü hırslarına kurban etmek için tüm olanakları kazanmışlardı. Ama bu anda, Boğazların ufuklarında, savaştan sonra Almanya'nın yerini alan Amerika belirdi. Amerikan sermayesi daha savaş sırasında Türkiye'de mali şebeke ağını örmeye başlamıştı. Amerikan tüccarları güçlü rakiplerinin yokluğunu fırsat sayıp tüm ülkeye sağlamca yerleşmesini bildiler. Amerikan petrolü Lazistan'a (Rize) ve neredeyse Batum'a kadar giriyor. Bütün Anadolu'yu, Amerikan şekeri, Amerikan makineleri, kimyasal maddeleri, manüfaktürü, hazır giysileri, çuvalları vb. kaplıyor. Amerika-

lılar özellikle temel üsleri haline getirdikleri Samsun limanına iyice yerleştiler.

1913 yılında Rusya, Karadeniz kıyısındaki bu limandan 213,515,6 kuruş değerinde 475,308,5 kilo petrol ithal etti. Romanya ise, Samsun üzerinden 862.790 kuruşluk petrol ithal etti. 1913 yılında Amerika'nın ithalatı hemen hemen sıfırdı. Ama daha 1919 - 1921 yılları arasında Amerikan petrolü Anadolu pazarında tek satıcılık hakkına sahip olarak egemen oldu. İki Amerikan destroyeri Samsun limanında sürekli nöbet bekliyor.

Ama Türk eti yiyen tüm emperyalist köpek balıkları arasında Fransız borsası, yukardaki cetvellerde de görüldüğü gibi hâlâ birinci sıradadır. Fransa, Türkiye'ye aşağı yukarı 3 milyar Frank yatırdı. Bu, Türkiye'ye yatırılan tüm yabancı sermayenin yüzde 60,31'ini oluşturmaktadır. Taş kömürü ocaklarında, Osmanlı Bankasında, demiryollarında, tramvaylarda, limanlarda, bakır madenlerinde, yani her yerde Fransız sermayesi başrolü oynuyor. Bazı işletmelerde tekel durumuna geliyor. *Fransa'nın bu yüzde 60,31'inin zaferi, Kemal'in birliklerini İstanbul'a sevketti.*

Ama Fransız borsasının sevinci kursağında kalmaktadır. Çünkü Amerikan sermayesi sistemli bir biçimde Anadolu'nun petrol yataklarına yaklaşmakta, ülkenin başlıca ulaştırma üslerine yerleşmekte ve hegemonyayı elinden koparıp almak amacıyla Fransa'yla şiddetli bir rekabet yürütmektedir.

Fransa, tüm Türk limanları, demiryolları ve Türkiye'nin zenginliklerinin sömürülmesi konusundaki ayrıcalıkları her ne pahasına olursa olsun elinde tutmaya çalışıyor. Amerika, petrol depolarını Erzurum'a taşıyor ve demiryollarını eline geçirmek için şimdiden planlar hazırlıyor. Doymak bilmeyen gözlerini Mezo-

potamya ve Musul üzerinde gezdiren Amerikan yankisinde kendine yeni bir rakip gören İngiltere, çıldırtıcı, neredeyse ölümcül bir humma nöbeti geçirmeye başlıyor. İtalya ayrıcalık anlaşmaları yapıyor ve kendine önemli avantajlar sağlıyor. *Türkiye üzerindeki emperyalist pazarlıklar her geçen gün artmaktadır.*

Intrnationale Presse — Korrespondenz,
14 Kasım 1922, Sayı 218, s. 1554 - 1555.

VERSAY BARIŞ ANTLAŞMASI ÜZERİNE KARAR

Komünist Enternasyonal Dördüncü Kongresi

5 Kasım — 5 Aralık 1922

(...)

Devrimcileşen Doğunun öncusu *Türkiye,* barış anlaşmasının silah zoruyla uygulanmasına başarıyla karşı koydu : Lozan Konferansında bu barış harikasının önemli bir bölümü törenle gömülüyor.

(.....)

Komünist Enternasyonal
Dördüncü Kongre Tutanağı
Almanca, s. 560 - 590

Ravesteyn (Hollanda)

DOĞU MESELESİ ÜZERİNE TARTIŞMA

Komünist Enternasyonal Dördüncü Kongresi

5 Kasım — 5 Aralık 1922

Yoldaşlar, Mudanya Konferansının sürdüğü sıralarda New York'dan bir telgraf geldi. Bu telgrafta, Birleşik Devletlerin İstanbul elçiliğini yapmış olan Bay Morgenthau'nun, Amerikan Banka Müdürleri Birliğinin New York'da verdiği bir ziyafette, İngiltere'nin Yakın Doğu bunalımında yaptığı çıkışla ilgili sözleri yer alıyordu. Morgenthau, İngiltere'yi tutumundan dolayı katlayıp göklere çıkartarak, son iki hafta içinde uygarlığı İngiltere'nin kutardığını açıklamış ve sözlerine devamla, ancak perde arkasını bilen birinin İngiltere'nin gene nasıl parlak bir iş başardığını görebileceğini söylemiştir. Sözün kısası, Amerikan banka sermayesi çevrelerinin bu temsilcisi, İngiltere'nin bir kez daha uygarlığı kurtardığını, deyim yerindeyse, bir kez daha peygamber rolü oynadığını açıklamıştır.

6 Ekimde, yani hemen hemen aynı günlerde ise o sırada sadece eski bir bakan ve İngiliz Avam Kamarasında Unionistlerin* lideri olan Bay Bonar Law, «Times» gazetesine yazdığı bir mektupta, hükümetin

* Unionistler: 1886'da ortaya çıkan İngiliz liberalleri. Amaçları Büyük Britanya ile İrlanda arasında birliğin korunmasıydı. 1912'de muhafazakârlarla birleştiler.

Yakın Doğu meselesindeki tutumunu esas olarak desteklediğini açıklıyordu. Bay Bonar Law şöyle diyordu: Türklere böylesine kesin bir ihtar çekilmeseydi, bunlar kazandıkları zaferle iyice işi azıtır, İstanbul'a ve Trakya'ya bile girmeye çalışırlardı. Eğer İstanbul ve Balkanlarda büyük çaplı bir kıyımın önü alınmışsa, bu sadece İngiltere'nin değil tüm insanlığın çıkarınadır.

Bay Bonar Law, Fransız emperyalizmini bile tehdit etti. Versay Antlaşmasına göre Alman halkını iliğine kadar sömürerek toplanması tasarlanan muazzam paraları cebe indirmede Fransızları bundan böyle destekleyemeyeceğini ileri sürdü. Lloyd Geroge hükümeti döneminde Lloyd George'un sadık çalışma arkadaşı ve yardımcısı olan, koalisyon hükümetinin yaptığı her işte sorumluluk payı taşıyan Bonar Law, burada da, Amerikan para babalarının temsilcisi Morgenthau ile Lloyd George'un tekrar tekrar ileri sürdükleri ne varsa aynen yineledi: İngiltere mücadele etmektedir ve son haftalar boyunca sadece kendi çıkarları için değil tüm insanlık uğruna mücadele etmiştir.

Yoldaşlar, sahtekârlığın boyutlarını görmek için, şu en son Yakın Doğu buhranından birkaç enstantane yakalamak yeter de artar bile. Tam sekiz yıl süren bir dünya savaşı tecrübesinden ve dünyanın içine yuvarlandığı kargaşadan sonra, Lloyd George gibi panayır çığırtkanı, ikiyüzlü püriten düzenbaz devlet adamları, Boner Law gibi dar kafalı İngiliz orta sınıfının su katılmamış temsilcileri, İngiltere'nin Avrupa'yı yeniden korkunç bir kitle kıyımının eşiğine getiren tutumunu ve İngiliz hükümetinin işlediği cinayetleri, halâ hak ve düzen uğruna, kültür ve uygarlık uğruna verilen bir mücadeleymiş gibi göstermeye cüret et-

mektedirler. Bu baylara yön veren Anglosakson püriten sahtekârlığın gelmiş geçmiş bütün sahtekârlıklar içinde en burjuvaca, en çirkin ve en iğrenç sahtekârlık olduğunu bilmemek olacak şey değildir.

Yoldaşlar, sizin gazeteniz olan «İzvestiya», gerçeği söyleyen proleter yayın organlarımızdan biri, Cenova Konferansı sırasında bakın ne yazmıştı :

«İngiltere hem Shakespeare'in, hem de Lloyd George'un ülkesidir. Birincisi bir güldürü ustasıydı, ikincisi de öyle. Birincisi dünya çapında ünlü tarihi dramların yaratıcısıydı, ikincisi de bu işe özendi. Birincisi bir hiç uğruna kuru gürültü kopartırdı, ikincisi de. Birincisi, olmak ya da olmamak sorusunu ortaya attı; ikincisi şimdi aynı soruyla karşı karşıya. İkisi arasındaki tek fark şu :

«Birincisi tarihteki yerini dehası sayesinde, barışçı yoldan kazandı; ikincisi ise bu yeri şiddet yoluyla zaptetti.»

Proleteryanın gazetesi, daha derin bir anlamda da haklıydı. Shakespeare ve Shakespeare'deki ruh ile bir Bonar Law'da, bir Lloyd George'da kendini gösteren bugünkü burjuva sahtekârlığı birbiriyle karşılaştırıldığında, Rönesansın yükselmekte olan burjuva kültürünün, daha ufukta proleterya kültürünün ışıkları yokken, Batı Avrupa'da ulaştığı en yüksek biçimle, aynı burjuva kültürünün çöken emperyalizm çağında düştüğü alçak nokta arasındaki derin fark ortaya çıkar. Bu, tıpkı, heybetli doruklardan kokuşmuş bir bataklığa düşmeye benzer.

Yoldaşlar, emperyalizmin kültür yıkıcılığına belki de tarihteki en isabetli örnek Doğu sorunudur. Bir yüzyıldan beri Doğu sorunu eski Türk İmparatorluğunun geleceği sorunudur. Aynı zamanda bu sorun, Güney Avrupa ile Asya arasındaki geçişi oluşturan ülke-

lerle halkların durumlarının ne olacağı sorunudur. Çağdaş emperyalizmin ortaya çıkmasıyla birlikte bu ülkelerin durumu da, doğal olarak, birinci dereceden bir emperyalist sorun, emperyalist sürtüşmelerin odak ve düğüm noktası haline geldi.

Yoldaşlar, izninizle tarihi geçmişi kısaca özetlemek ve böylece tüm dünya proletaryasını, özellikle de Rusya proletaryasını son derece yakından ilgilendiren bu büyük Yakın Doğu sorununa tarih açısından ışık tutmak istiyorum.

Yüz yıl önce, 19. yüzyılın başlarında Napolyon şu iddiayı ortaya atarken henüz belli ölçülerde haklıydı: İstanbul'a hakim olan, dünyaya da hakim olur; yani o zamanki emperyalizm öncesi, kapitalist dünyaya. Bu, kaba hatlarıyla doğruydu, çünkü o zamanlar İstanbul stratejik açıdan Hindistan yoluna da hakimdi.

18. yüzyılın tümü, Fransız ve İngiliz merkantilist kapitalizmlerinin, Amerika ve Hindistan ticaretine kimin hakim olacağı konusundaki boğuşmalarıyla doludur. Yedi Yıl Savaşlarında bu mücadele, İngiliz sermayesi lehine sonuçlanmışa benziyordu. Ne var ki, Amerikan sömürgelerindeki ayaklanma, İngilizlerin hakimiyetini yeniden sarstı. Böylece büyük, belirleyici mücadele ancak 1793 yılında, İngiltere'nin Fransız burjuva devrimine karşı ve denizler üzerinde mutlak hakimiyet için mücadele etmesiyle başladı. Bu mücadele, büyük burjuva devrimi boyunca sürmüştür. Napolyon, savaşçı yoldan Batı ve Orta Avrupa'nın tümünü ele geçiren 18. yüzyıl Fransız ticaret sermayesinin ücretli askerlerinin komutanından başka birşey değildi. Moskova seferi, bu dünya çapında muazzam tarihi dramın sadece son hamlesiydi, henüz genç olan Çarlık despotizmini Napolyon'un dünya üzerindeki

emellerinin hizmetine sokmayı amaçlayan bir hamle. Hemen hatırlatayım, yoldaşlar geçtiğimiz günlerde bu olayların 110. yıldönümünü yaşadık. Moskova, 15 ve 16 Eylülde yanıyordu. Napolyon ordusu ise 19 Ekimde geri çekilmeye başlamıştı. Napolyon Moskova üzerinden İstanbul'u ele geçirmek ve bir Doğu kenti olan İstanbul yoluyla İngiltere'ye ön Hindistan'da, yani gerçek Doğu'da, öldürücü darbeyi indirmek istiyordu. Tüm Yakın Doğu bu korkunç oyunda sadece bir piyondu. Napolyon oyunu kaybetti, bunu hepimiz biliyoruz. Dünya fatihinin bu muazzam planları, İskender'den bu yana bir insan beyninin üretmiş olduğu bu en büyük plan, Rusya'nın uçsuz bucaksızlığına, henüz genç Rusya'nın gücüne çarpıp parçalandı.

Yüzyıllar süren boğuşmadan İngiltere galip çıkmıştı. İngiliz ticaret sermayesi, dünyanın tüm okyanuslarında zafer kazanmıştı ve artık daha yüksek bir aşamaya, modern sanayi kapitalizmi aşamasına doğru gelişmesini rahatça sürdürebilirdi. Böylece dünyada bir eşi daha bulunmayan büyüklükteki imparatorluğun, beş kıtayı kapsayan, Kuzey Kutbundan Güney Kutbuna uzanan İngiliz dünya imparatorluğunun temelleri atılmış, bunun için elverişli koşullar hazırlanmış oluyordu. Okyanuslar imparatorluğu gerçekten doğmuştu.

Yoldaşlar! İnsana sonsuz uzakmış gibi gelen o günlerde geçerli olan şu söz bugün artık geçerli değildir : İstanbul'a hakim olan, dünyaya hakim olur. Kapitalist dünya daha da büyümüş, dünya siyasetinin sorunları da tıpkı modern kapitalizm gibi boy atmış, yaygınlaşmıştır. Bundan yüz yıl önce Uzak Doğu henüz dünya siyasetinin odak noktasında değildi. Afrika'nın büyük bölümü ise bilinmiyordu bile. Gene de 19. yüzyılda Doğu sorununun geçirmiş olduğu aşamalara bir göz atmamız iyi olacaktır.

Aşağı yukarı yüz yıl kadar önce, 1822 yılında, Ege Denizi çevresinde yaşayan Yunanlıların ayaklanmasıyla yeni bir aşamaya gelindi. Bu ayaklanma, Osmanlı İmparatorluğunun 18. yüzyılda başlayan, 19 yüzyılda ise açık ve tehlikeli bir durum alan çöküşünün bir göstergesiydi. Aynı dönemde Çarlık despotizmi güçlenmekte, gölgesi kara bir bulut gibi Yakın Doğu üzerine her geçen gün daha fazla düşmektedir.

18. yüzyılda Çarlık henüz yarı-Avrupalı bir devletti. Avrupa ile ilgili konularda katkısı yok denecek kadar az ya da hiç yoktu, zaten 17. yüzyılın büyük Batılı kapitalist devletleri de Rusya'yı kendileriyle eşit görmezlerdi. Ancak tarihin diyalektiği, Rusya'yı Avrupa ve dünya ile ilgili tüm sorunların içine çekmiştir. Örneğin, Napolyon'un Moskova seferi dünya çapında bir tarihi olaydı, özellikle de Moskova'nın Paris seferine yol açması nedeniyle. O güne değin Doğu Avrupa istilacılarıyla hiç karşılaşmamış olan Kuzey Denizi ülkeleri, Fransız ticaret sermayesini alteden ve böylece İngiliz sermayesine hizmette bulunan Ural ve Kafkas dağlarının oğullarını ilk kez gördüler.

Rusya 1812'den sonra bir dünya devleti olmanın ötesinde, en büyük devletlerden biri, hatta İngiltere'den sonra ve en büyük devlet haline gelmişti.

Ve 1815'ten itibaren Doğu sorunu her şeyden önce, aynı zamanda bir *Rus* sorunu oldu. İki açıdan. Rusya için açılmak, Akdeniz'e doğru yayılmak sorunu tıpkı I. Petro döneminde Baltık Denizinden bir «pencere», bir «kapı» kazanmanın olduğu gibi, dış siyasetin belirleyici bir sorunuydu. Batının büyük devletleri için ise bu sorun, yani Rusya'nın Bizans ve Sultanların mirasını uzun süre elde tutup tutamayacağı sorunu, Ayasofya'nın yeniden Grek - Rus kilisesinin ana kiliselerinden biri olup olmayacağı, sözün kısası, Rusya'

nın bir Akdeniz devleti haline gelip gelmeyeceği sorunu, en önemli siyasi sorun oldu. Rusya, Yunanlıların ayaklanmasını ve kurtuluş mücadelesini, Sultanın meşru otoritesine karşı gelmelerine aldırış etmeksizin ve o günün Avrupasında «liberal», yani devrimci bilinen kişilerce desteklenmesine rağmen destekledi. Bu ayaklanma, Doğu sorununun 19. yüzyılda ulaşacağı yeni aşamaların, hatta dünya savaşından önce gelen emperyalist aşamanın tohumlarını içinde barındırıyordu. Neden? Çünkü bu ayaklanmayla Rusya, gerçekte, Akdeniz devleti olmaya oynuyordu. Rusya'nın bu talebi, hatta Boğazlardan serbest geçiş talebi, dünya tarihi açısından İngiliz İmparatorluğuyla çatışmayı içermektedir. Çünkü İngiliz İmparatorluğu, daha 19. yüzyılın başlarında, Akdeniz'i Hindistan'a giden ve stratejik işgal altında tuttuğu bir su yoluna çevirmeye girişmişti.

Bu çatışma, 19. yüzyılda, Kırım Savaşından sonra bir daha patlak vermedi. Siyasal olaylar bu çatışmayı su yüzüne çıkartmadı. Özellikle de 19. yüzyılın son çeyreğinde Berlin Kongresinden sonra Prusya - Almanya'nın Türkler üzerinde hızla etki kazanması sonucunda, bu çatışma iyice geri plana itildi.

Ne var ki Alman etkeni, bu muazzam devletlerarası oyundan elendiği anda, Rus - İngiliz çelişkisi yeniden bütün şiddetiyle ortaya çıkacaktır.

Nitekim, dünya savaşında Alman emperyalizmi yenilince İngiliz emperyalizminin çıkarlarıyla Rus çıkarları arasındaki çelişki yeniden, kendiliğinden su yüzüne çıktı. Çarlık, tıpkı 1812'de Fransızları altedebilmek için İngilizlerin safında savaştığı gibi, bu savaşta da, İstanbul'u ele geçirme umuduyla İngilizlerin yanında yer almıştı. Ama şimdi Rusya'nın çıkarı, Boğazların gerçek özgürlüğünden yanadır ve bu çı-

kar proleter Rusya'nın çıkarıdır. Proleter Rusya'nın çıkarının Boğazların özgürlüğünden yana olması aynı zamanda dünya proleteryasının çıkarlarının da bir ifadesidir. Çünkü Boğazların özgürlüğü demek, dünyanın bu ulaşım noktasına İngiliz emperyalizminin hükmedememesi demektir.

Ve bugünün proleter Rusyasının çıkarları, bu açıdan sadece Karadeniz kıyısı halklarının çıkarlarıyla değil, Batı ülkeleri proletaryasının çıkarlarıyla da uyuşmaktadır.

Yoldaşlar, bu rekabet oyunlarının, yani 1822'den bu yana Batı Avrupalı diplomatlarla siyaset adamları için gittikçe büyüyen bir dert, halklar için ise bir tehlike kaynağı haline gelen bu Doğu sorununun kökü, Osmanlı İmparatorluğunun tarihi bir olgu olarak 19. yüzyıl başlarında çökmeye başlaması ve artık yaşayamayacak duruma düşmesinde yatıyor.

Bu çöküşün aşamalarını yeniden kısaca gözden geçirmekte yarar var. Osmanlı İmparatorluğu, 19. yüzyılın daha başında bile, artık gerçek bir birlik oluşturmuyordu. Eyaletlerdeki büyük paşalar, fiiliyatta bağımsız beylere dönüşmüştü. Yunanistan'ın kopmasından sonra bir reform dönemi başladı: Reşit Paşa, imparatorluğu yeniden örgütledi. Reşit Paşa'nın, Ali ve Fuat Paşa'ların yönetimi altında güçlü bir bürokrasi yaratıldı. Bu bürokrasi, eyaletlerdeki beylere hakim olabilmek için genç kapitalizmin sunduğu yeni araçları, özellikle de telgrafı kullanıyordu. Artık eyalet valileri bağımsız beyler değil, Babıali'nin genellikle aşağı tabakalardan gelen bendeleriydi. Bu sistem, sonunda tek dayanağı saray asalaklarının casusluğu ve denetimi olan Abdülhamit istibdadını doğurdu. Bu sistem 1909 yılında çöktü. İstibdadı yeniden daha yüksek bir biçimde mümkün kılan bürokrasi ise bu istib-

dadın kurbanı oldu. Bürokrasi ancak Türk devrimi diye adlandırılan devrim sırasında istibdadı ortadan kaldırabildi. Burjuva tarihçilerinden Brailsford bu dönemi özlü bir deyişle, iflas eden anarşizm olarak tanımlar. Ama Avrupa kapitalizmi, bu iflas etmiş anarşizmden de pekala sağlam ve dolgun kazançlar sağlamayı bilmiştir.

Yoldaşlar, eşsiz öncü savaşçı ve kuramcımız Rosa Lüxemburg, en büyük ve en mükemmel teorik yapıtında, sermayenin birikim sürecinin tamamlanabilmesi için, tahrip edebileceği kapitalist olmayan bir çevrenin varlığının gerektiğini, başka bir deyişle, bu sürecin yıkacağı daha eski, kapitalizm öncesi üretim biçimleri olmaksızın, bu sürecin tamamlanmayacağını kanıtlamıştır.

Bu tür teorik kanıtlamaları bir yana bıraksak bile, sonuncu aşaması da dahil tüm aşamalarıyla kapitalist birikimin, kapitalist olmayan bir çevre olmaksızın gerçekleşmediği ve gerçekleşemeyeceği, tarihi olarak da su götürmez bir olgudur. Rosa Lüxemburg'un kitabında sunduğu parlak örneklerin yanı sıra, Osmanlı İmparatorluğu da tüm tarihiyle bunun en açık tarihi örneklerinden biridir. Rosa Lüxemburg aynı zamanda, tüm tarihi aşamalarıyla birikimin, açık şiddet uygulaması olmaksızın kavranamayacağını ve tarihi olarak gerçekleşemeyeceğini de kanıtlamıştır. Kapitalizmin 15. yüzyıldan 20. yüzyıla değin uyguladığı sömürge siyaseti -bu konu üzerinde fazla söz söylemeye gerek yok- tepeden tırnağa şiddet uygulamalarından oluşmuştur. Şiddet sayısız biçimlerde uygulanır. Bunların başında, doğal ekonomiyi ve her türlü kapitalist ekonomi biçimini yok etmek gelir. Bu iş için sermaye, çeşitli yollara başvurur, sürekli artan vergi baskısı her yerde bu çarelerden biri, hem de en önemli-

lerinden biri olmuştur. Tıpkı İngiliz - Hindistanı, Hollanda - Hindistanı, Kuzey Afrika'daki Fransız kolonileri ve tüm öteki yeni sömürge olmuş ülkeler gibi, Türk İmparatorluğu da bu gelişmeden geçmiştir. Yoldaşlar, az önce sözünü ettiğim ünlü radikal İngiliz yazarı Brailsford, eşsiz yapıtı «Makedonya»da bundan yıllar önce Marksistlerle aynı sonuca varıyor. Abdülhamit yönetimi altındaki Türkiye'de devrimci Slav milliyetlerinin verdiği mücadeleyi anlattığı bu yapıtta Brailsford, örneğin şunları yazmaktadır:

«Kırım savaşından sonra Avrupa'nın etkisi, Türklere sözümona bir kültürü zorla kabul ettirebildiği ölçüde, zafiyet ve çöküşü hızlandırmıştır.»

Ve şunları ekliyor:

«*Kapitülasyonların* etkisi belki de daha önemli olmuştur. Bu kapitülasyonlar, sözde kültür devletleri uyruklarına devlet içinde devlet yaratıyordu.»

Yaldaşlar, kapitülasyonların tarihi kökeni, Osmanlı egemenliğinin gücü ve Batılı yabancı kapitalist tüccarların güçsüzlüğü olduğu halde. tarihi gelişmeler sonucu bunlar Doğunun, özellikle de Türkiye'nin zayıflamasının ana nedenlerinden biri olmuştur.

Yoldaşlar, yabancı kapitalistlerin Türkiye'deki hukuki ve iktisadi durumları sermayenin, sömürülecek, haraca bağlanıp sırtına her türlü angarya yüklenebilecek unsurlar olarak gördüğü güçsüz ve zayıf Doğu halklarıyla ilişkisini aynen yansıtıyordu. Bu yabancı kapitalistlerin durumu, tıpkı burjuva devrimi öncesi eski monarşilerdeki soyluların ayrıcalıklı konumlarına benzemekteydi. Bu soylular da hiç bir surette vergi ödemez, halkı ezme hakkı da içinde olmak üzere her türlü ayrıcalığı ellerinde tutarlardı. Aradaki tek fark, Türkiye'deki ve Doğunun öteki ülkelerindeki modern kapitalist soyluların, o ülkeye yabancı unsurlar-

dan oluşmasıydı. İşte Batı Avrupa kapitalizmi proleterya devrimini kan ve ateşle boğmayı başarabilseydi, savaştan sonra Rusya'da da aynen bunu uygulamaya koyulacaktı. Kısacası, kapitülasyonlar, Doğunun onu sadece sömürmekle kalmayıp aynı zamanda aşağılayan yabancı kapitalizmin egemenliği altına girmesinin çekirdeğidir.

Yoldaşlar, Avrupa sermayesının paralı askerlerini köylü kitlelerinin yardımıyla alteden bugünün yeni Türkiye'si doğal olarak, barış görüşmelerinde kapitülasyonların kaldırılmasını talep edecektir. Bu, vazgeçilemez bir koşuldur.

Yoldaşlar, bu birkaç tarihi gözlem bile kapitülasyonların kaldırılması sorununun Türkiye ve tüm diğer Doğu halkları için ne kadar temel bir sorun olduğunu gösteriyor. Kapitülasyonlar sürdükçe, Avrupa kapitalizmi önünde alçalma da sürer.

Osmanlı İmparatorluğunun çöküşünün yol açtığı sonuçlar, ancak, Balkan yarımadasının coğrafi, etnik ve tarihi koşulları gözönüne alındığı zaman değerlendirilebilir. Bunlar önemlidir, çünkü bunların incelenmesinden gelecek için önemli bir sonuç, yani Balkan yarımadasının hem eski çağlarda hem de yakın tarihte Anadolu'yla bir bütün oluşturmasının rastlantı olmadığı sonucu çıkar. Başka araştırmacıların yanı sıra büyük Sırp coğrafyacısı Cvijic'in de kanıtladığı gibi, Balkan yarımadasının tarihte karşılaştığı tüm sorunların özünde bu yarımadanın kendine özgü coğrafi niteliği yatmaktadır. Güney Avrupa'nın öteki iki yarımadasında esas olarak tek bir milliyet ve tek bir kültürün oluşmasına karşılık, Balkan yarımadasında hiçbir zaman bu olmadı.

Yarımadada yaşayan halklar ve milliyetler için ise bu durum, son derece güçlü bir ayrılık kaynağı olmuş-

tur. Buna karşılık Ege Denizi, tıpkı eski Hellas döneminde olduğu gibi, bugün de ayrılığın değil, birliğin kaynağıdır. Balkan yarımadasında görülen etnik koşulların, beşeri coğrafya ve kültür koşullarının bu akıllara durgunluk verici çeşitliliği, oradaki coğrafi durumun dolaysız bir sonucudur. Cvijic gibi coğrafyacılar, en az dört ayrı kültür ve altı ayrı dilden sözediyorlar. İşte, büyük ustalarımız Marks ve Engels'in Kırım savaşı konulu ünlü incelemelerinde Rusya için de kanıtladıkları gibi, son tahlilde halkların yazgılarını belirleyici rol oynayan bu coğrafi olgular temelinde, daha Balkan savaşlarından çok önce şu sonuca varılmıştı: Balkan sorununun tatmin edici tek çözümü, Balkanların ve Ön Asyanın, ama özellikle de Balkanların birliğinde aranmalıdır. Balkanların sosyalistleri, daha Balkan savaşlarından önce programlarını işte bu görüş üzerinde inşa ettiler. Bu birliği engellemek için vargücüyle alçakça ikiyüzlü siyasetler uygulayan, her zaman için Çarlık Rusyası olmuştur. Öbür emperyalist büyük devletler de ondan geri kalmamışlardır. 19. yüzyılın son yıllarıyla 20. yüzyılın başında Balkanlarda durum neydi? Örneğin Brailsford, daha 1903 yılında şu tespiti yapıyor: Yeryüzünün başka hiç bir yerinde milli düşünce, Makedonya'da olduğu kadar muazzam yıkıma yol açmamış ve öylesine ölçüsüzce, çılgınlığa varan bir gelişme göstermemiştir. Öte yandan Brailsford, Makedonya'nın Büyük Bulgaristan'ın pençesine düşmesinden ve bu Bulgaristan'ın da Rusya'nın güçlü bir müttefiki olmasından korktuğu için Makedonya'ya özgürlük vermekten kaçınan İngiltere'nin, 1877'de işlediği cinayetleri de mahkûm etmekteydi. Milliyetler arasındaki savaşın, 19. yüzyıl sonlarından bu yana gittikçe daha korkunç boyutlara ulaştığı Makedonya'da, halkın hangi Balkan devletine bağlanacağı sorunu çözülecek gibi değildi. Bunu bir olgu olarak saptamalıyız. Ma-

kedonya'nın o korkunç ayaklanma yıllarında görülen dehşet verici olayların, işlenen sayısız cinayetin, iğrenç saldırıların hepsi de, Türk devriminden önceki kapitalist hükümetlerin kanlı hesap defterine yazılıdır. Şu kanlı çağımızın tecrübelerinden sonra bile tüylerimizi ürperten bu vahşet, tıpkı dünya savaşında, devrimlerde ve şimdi de Türk-Yunan savaşında akıtılan kanlar gibi, aynı şekilde, kapitalizmin hesabına yazılmıştır. Hepsi de aynı korkunç cinayetler zincirinin birer halkasıdır.

Gene Brailsford, 1903 yılında, büyük devletlerin oynadığı bu uğursuz rolün yanı sıra yıkıcı, kırıcı başka bir etkenin varlığına daha parmak basmıştı. Bu etken, Hıristiyan papazların gücüdür ve günümüzde de hâlâ ölümcül etkisini pervasızca sürdürmektedir. Brailsford, bu papazları yerinde gidip görmüş ve iyice tanımıştı. Piskoposların sıradan köylüler üzerindeki sınırtanımaz gücünü gördükten sonra —bu papazlara boşuna «despot» denmiyordu— şunları yazdı: «Bu adamlar hoşgörüsüzlüğün bezirgânlığını yapıyorlar, propaganda bunların geçim kaynağıdır. Bugün Doğuda haç, savaş simgesi haline gelmiştir, öyle ki, Ortodoks Hıristiyanlık hakkında olumlu herhangi bir şey söylemek çok güçleşmiştir.» Brailsford, bu Ortodoks din adamlarında insancıl duygulardan iz bile kalmadığını yazıyor. Rum kilisesinin nasıl gırtlağına kadar vahşete battığını tüm ayrıntılarıyla gözler önüne seriyordu. İsa'nın çeşitli hizmetkârları, dindaş olmanın da ötesinde üstelik aynı kiliseye bağlı oldukları halde birbirleriyle ölesiye boğuşuyor, müminleri durmadan cinayete, katliama kışkırtıyorlardı. Bunlar aynı kiliseye bağlıydılar, çünkü bilindiği gibi Bulgar kilisesiyle Rum-Ortodoks kilisesi arasında sadece yönetim farkı vardır. Sözün kısası bu adamlar, sürekli olarak cinayet kışkırtıcılığı yapıyordu. Onları buna yönelten nedenler ise, iki tüccarı gırtlak gırtlağa getire-

cek nedenler ne kadar asilse, işte ancak o kadar asildi. Bugünkü durumu değerlendirdiğimizde ve Fener'deki Rum din adamlarının son Türk-Yunan çatışmasında oynadıkları iğrenç ve alçakça rolü gözönüne aldığımızda, yukarıda sözünü ettiğimiz tarihi olgunun taşıdığı büyük önemi görürüz. Ortaçağdan bu yana Yakın Doğu Ortodoks kilisesi, hiçbir dini ya da ulvi amaç gütmeyen, tek işi zavallı, ezik köylü halkın cahilliğini, yoksulluğunu, boşinançlarını ve korkusunu sömürmek olan, tamamen dünyevi bir iktidar organı olmuştur.

Yoldaşlar, Osmanlı İmparatorluğu için emperyalist savaş çağı, daha doğrusu emperyalizmin yol açtığı savaşlar çağı, 1911 yılında İtalya'nın Trablusgarp macerasıyla resmen açılmış oldu. Emperyalizmin o güne kadar böylesine küstahça davrandığı görülmemişti demek, abartma olmaz. Emperyalistler, 1908'de Bosna-Hersek'in Avusturya'ya ilhakı konusunda, hiç olmazsa, mazeretler uydurmaya çalışmışlardı. İtalyanların saldırısı konusunda ise, yırtıcı hayvanın avından aldığı zevk dışında hiç bir geçerli mazeret yoktur. Olayın ayrıntılarını hatırlarsanız, aslında hâlâ yoksul bir ülke olan İtalya'nın bazı büyük bankalar tarafından bu çapulculuğa zorlandığını, bu bankaların küstahça bir pervasızlık içinde kirli işlerini ortaya serdiklerini de görürsünüz. İtalya savaşa girdi, çünkü Banca di Roma onun savaşa girmesini istiyordu. Bu çapulculuk seferi, emperyalizmin utanmazlığını bütün çıplaklığıyla gösteren, okul kitaplarına girecek bir örnektir.

Sizlerin de bildiğiniz gibi İtalyan-Türk savaşı, yerel olarak kaldı, genel bir savaşa yol açmadı. Bunun nedenlerinden biri de, İtalya'nın akıllıca davranarak, «doğal» yayılma alanı Arnavutluk'a dokunmamasıdır. Dokunsaydı, büyük bir olasılıkla, «müttefiki» Tuna Monarşisiyle doğrudan doğruya kapışmak zorunda kalacaktı.

Sonuç olarak, İtalyan-Türk savaşını, 1912 yılında Lozan'da yapılan barıştan da anlaşılacağı gibi, büyük soyguncu devletlerin Yakın Doğu sorununu çözümsüz bırakma isteklerinin bir belirtisi olarak görebiliriz. Bu sorunun çözümü demek, dünyayı ateşe vermek demekti. Ayrıca İtalyan-Türk savaşı, Balkanlarda büyük emperyalist çatışmaların ikinci kez patlak vermesine doğrudan bir neden olmuştur. Çünkü dört Balkan devleti, bu savaş nedeniyle Babıali'ye taleplerini ortak olarak sunma fırsatını ele geçirdiler. Dolayısıyla İtalyan-Türk savaşı, daha sonraları sahneye konarak dünyayı alevler içinde kıyamet gününe çevirecek olan o korkunç oyunun açılış müziğidir. Bu savaş, yeni Türkiye'nin gücünü ve zaaflarını ilk kez açık seçik ortaya koyması bakımından da önemlidir. Türkiye, Abdülhamit'in uzaklaştırıldığı 1908 devriminden sonra, büyük çabalarla uğursuz geçmişinin pençesinden kurtulmaya çalışıyordu.

Ama Türk-İtalyan savaşının en büyük önemi, uyanmakta olan İslam dünyasına şiddetli bir darbe indirmesinde yatmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, İtalyan-Türk savaşı dünya çapında tarihi önem taşır. *İslâm dünyası ilk kez bu uğursuz 1911 yılında, içinde yeni bir gücün canlandığının bilincine varmıştır.* 1911 yılı, aynı zamanda Fas buhranının da başgösterdiği yıldır. *Batıdaki Herkül tapınağın sütunlarından, Uzak Çin'deki Sarı Irmağın denize döküldüğü kıyılara kadar tüm Müslüman saflarında bir kıpırtı duyuldu.*

Bu neden böyle olmuştu? Doğal olarak buna yol açan karmaşık olaylar içinden, yalnızca birkaçını burada sıralayabiliriz. Ne var ki, bu olaylar kör gözlü emperyalizmin kendini boğacak güçleri kendi elleriyle yarattığı savına yeni bir kanıttır. Başlıca olaylardan biri, Trablusgarp macerasının başlangıcıydı. Bu macerayı o

sıralarda Fransa hükümetinde dizginleri elde tutan Fransız sömürgeci emperyalistlerinin kışkırtmış olduğu su götürmez. Çünkü Fransız emperyalistleri, çölde yaşayan ve bağımsız sayılabilecek halk üzerinde Türk etkisinin yeniden kurulmasından ya da yayılmasından korkuyorlardı. Trablusgarp ve Fizan, Türklerin yayılması için elverişli hareket noktalarıydı. Fransız emperyalistleri, Trablusgarp ve Akdeniz sahiliyle Sudan, kısaca Orta Afrika arasında bir halka oluşturan Tibesti için özellikle kaygılanmaktaydılar. Kısa süre önce Jön Türkler Tibesti'deki egemenliklerini sağlamlaştırmışlardı. Jön Türklerin çabası İstanbul'un eski etkisini kara kıtanın yüreğinde yeniden canlandırmaktı. Oralarda İslam dini hâlâ yeni taraftarlar bulan, insanları kazanan bir dindi. Fransa ile İngiltere 1899'da yaptıkları bir anlaşmayla, *Trablusgarp ülkesini* çölle sınırlı tutmaya, çölün güneyinde yer alan, nüfusu bol ve ekili-biçili alanlara geçişini engellemeye çalışmışlardı. Fransızlar, 1911'den beri oradaki bağımsız İslam devletleri üzerinde hakimiyet kurmaya uğraşıyorlardı. Daha 1910'da, Wadai Sultanı tarafından ciddi bir yenilgiye uğratıldılar. Tibesti'nin, Borku'nun vahşi savaşçı kabileleri, birde düzenli Türk askeri birliklerinin desteğini kazanırlarsa, Wadai'yi ele geçirmek büsbütün olanaksızlaşacaktı. Fransız sömürge politikacıları, Jön Türklerin siyasetinde kendileri için muazzam bir tehlike görüyorlardı. Jön Türklerin bu siyaseti, Fransızların Afrika kıtasının tüm kuzeybatısı boyunca kurmaya çalıştıkları büyük sömürge yönetiminin sağlamlaştırılmasını zorlaştıracağı için de onları canevinden vurmaktaydı. Fransızlar bu uğurda 1911 yılında Almanya ile savaşı, yani bir dünya savaşını bile göze almışlardı. İşte o günlerde Fransa'nın Türkiye'ye karşı tutumunu belirleyen, bu olgulardı. Ayağı Afrika kıtasına bastığı sürece Türkiye kendileri için tehlikeliydi ve

Fransız Dışişlerinin Quai d'Orsay'daki sömürge politikacıları, Jön Türkleri altedebilmek için İtalyan köylüleriyle işçilerini topun ağzına sürdüler.

Sonuç olarak İtalyan saldırısı, İslam duygularını alabildiğine uyandırdı. Çünkü bu saldırı tam da Türkiye'nin siyasal etkisini yaygınlaştırma çabalarına, daha doğrusu Türkiye'nin 1880'lerde İngilizlerin Mısır'ı işgali ve Sudan'la Ekvator eyaletinin elden çıkması nedeniyle yitirmiş olduğu etkiyi yeniden canlandırma çabalarına set çekiyordu. İtalyan saldırısı sonucunda, Mısır'da, Tunus'ta, Fransız yönetimi altındaki tüm Kuzey Afrika'da, yani Müslüman halkın gâvur hakimiyetini dayanılmaz bir yük gibi duyduğu her yerde, o günkü kapitalist gazetelerin deyimiyle «İslam yobazlığı», bütün şiddetiyle parladı. Hatta bunun üzerine «Revue du Monde Musulman» dergisinin yayımcısı, Fransız Profesör Le Chatelier gibi seçkin İslam uzmanları, İslam dünyasının, ekonomi de dahil, her alanda birleşmesinin Avrupa için doğuracağı feci sonuçlara dikkati çekerek Fransa'yı uyarmak zorunda kaldılar. Yani İtalyan saldırısıyla birlikte, panislamizm ilk kez birinci derecede önemli bir siyasi etken olarak ortaya çıkmış oldu. Aslında, panislamizmin Akdeniz'i çevreleyen öteki İslam ülkelerinde daha derin yankılar uyandırmaması, İtalyan-Türk savaşının nisbeten kısa sürmesine bağlıdır. Yoksa, örneğin o tarihtelerde ve bugün de hâlâ tamamen bağımsız kalan tek Afrika ülkesi Habeşistan — 1896'da gene hüsranla biten bir İtalyan macerası yüzünden koptuğu— denizle yeniden birleşme fırsatını bulurdu.

Yoldaşlar! Türk-İtalyan savaşının hemen peşinden, müttefiklerarası savaş denen Balkan savaşı geldi. Savaş savaşı doğurur. Emperyalizmin şiddeti, yeni ve daha beter şiddete yol açtı.

Başlıca rakipler olan Sırpların, Bulgarların ve Yunanlıların geçici olarak barışması, Çarlığın himayesiyle mümkün olmuştur. Ama bu savaş da, Balkan sorununu çözüme bir adım olsun yaklaştırmadı. Tam tersine, çelişkileri daha da keskinleştirdi, milli burjuvazilerin nefretini daha da kamçıladı; milliyetçiliğin azgınlaşmasına, sonuç olarak da, Balkan halklarının artık iyice Avrupa emperyalizminin kucağına düşmesine, dizginleri finanskapitale kaptırmasına yol açtı. Bu açıdan Balkan savaşı, yarattığı sorunları dev aynasında tekrarlayan dünya savaşının öncüsüdür. Bu sorunların her biri için bunu o zaman da kanıtlamak mümkündü.

Sözkonusu güçlüklerin en açık bir örneği, Ege adalarının geleceği sorunuydu. 1770 yılı savaşında, Çeşme'de Türk donanmasının Rus donanması tarafından yakılmasından bu yana, Ege adalarının stratejik ve siyasi önemi, tüm Avrupa hükümetlerince biliniyordu. Örneğin, Anadolu karaparçasının uzantısı olan adaların en batısında yer alan *Stampalia* adası çoktandır İngiliz deniz kuvvetlerince mükemmel bir deniz üssü olarak tanınmaktaydı. Stampalia'nın doğusunda kalan adalar, coğrafi bakımdan Anadolu'nun bir parçası oldukları için, Yunanlılaştırılamazdı.

Balkanların öteki bölgeleri için olduğu gibi, bu adalar için de tek çözüm olarak buraların mümkün olduğunca geniş bir özerkliğe kavuşturulması ve bir federasyonda birleştirilmesi görülüyordu. Osmanlı İmparatorluğunun hem Asya'daki hem de Avrupa'daki toprakları için bu çözüm sözkonusuydu. 1912 savaşı, hayattan kopuk, teorik Jön Türklere de Osmanlı İmparatorluğu gibi içinde bunca değişik milliyet, birbirine yabancı bunca kültür barındıran, gelişme düzeyleri bunca farklı olan bir ülkenin, ancak eli kanlı Abdülhamit'inkine benzer mer-

keziyetçi bir mutlakiyet rejimiyle yönetilebileceğini öğretmiş oldu.

Gelgelelim, Jön Türklerin, merkeziyetçiliği sürdürme çabaları başarısızlığa uğradı. Bu çabalar başarısız kalmaya mahkûmdu. Jön Türklerin parlamentoculuğu bir karikatürden öte birşey değildi. Örneğin Kürtlerle Arnavutların aynı imparatorluk içinde, hâlâ ilkel kabile hayatı yaşadığı bir ülkede Jön Türk parlamentoculuğu tamamen anlamsız kalıyordu. Daha 1903 yılının devrimci Makedonya komitesi bile, barış içinde bir kültürel gelişmenin tek yolu olarak, İmparatorluğun çeşitli bölümlerine özerklik tanınması ve federasyon fikrini savunmuştu.

Hayattan kopuk doktrin adamları olan Jön Türkler, bunu akıl edememişlerse, onları mazur göstermek için her reform denemesinin Avrupa sermayesinin sömürüsüne çarpıp parçalandığını söyleyebiliriz. Avrupa sermayesi, Osmanlı Borçlarını toplamada, etkisi uzadığı oranda daha çok miktarlar emen bir tulumba keşfetmişti. Düyun-u Umumi İdaresi Osmanlı devleti içinde adeta bağımsız bir devlet durumundaydı. Daha 1911 yılında Düyun-u Umuminin elde ettiği gelir 5 milyon Türk lirasının üstünde, yani yaklaşık 5,5 milyon sterlin tutarındaydı. Türk devletinin o günkü bütçesinde gelirler 26 milyon, giderler ise 33 milyon lira tutuyordu. Aradaki açık, doğal olarak yeni yeni borçlar almayı gerektirmekteydi. Düyun-u Umumi İdaresi, halkı en çok ezen vergilerin önemli bölümünü elinde tutmaktaydı. Örneğin yoksul Türk köylüleri, daha o zaman, âşâr, koyun vergisi, tuz vergisi vb. olarak Avrupa finans kapitaline her yıl muazzam meblağlar ödemek zorundaydılar. Tek başına âşârın toprak gelirinin en az yüzde 12,5'ini tuttuğu düşünülürse, borcun sırf bu parçasını ödeyebilmek için her Türk köylüsü, demek ki, bütün bir

ay boyunca ya da daha uzun süre tarlasını bedavaya işlemiş oluyordu. Jön Türkler iktidara geldiklerinde, Maliyeyi umutsuz bir keşmekeş içinde buldular. Bunun hemen ardından da Tuna Monarşisi'nin saldırısı ve iki yıl sonra gelen İtalyan saldırısı, büyük askeri harcamaları zorunlu kıldı. Dolayısıyla Jön Türkler, yeni yeni ezici vergiler koymak zorunda kaldılar. Ama gene de, gelirlerle giderleri dengelemek olanaksızdı. Zaten bu dengeyi sağlamalarına izin de verilmezdi. Haraç daha da artmalıydı. Finans-kapital çevreleri, yeni yeni borçlar vererek daha da muazzam kârlar elde etmeliydiler. Balkan savaşı, hiç değilse, bu amaca hizmet etmiştir. Osmanlı devleti, savaşa katılan devletlere karşı, 1 milyar 600 milyon franktan fazla yeni borç altına girdi. Her şeye rağmen Jön Türkler, Balkan savaşı sırasında, doğru uygulandığı takdirde, savaşa devrimci bir nitelik kazandırabilecek önlemler almak zorunda kaldılar. Osmanlı devletinin, savaş başlar başlamaz sonbaharda uğradığı ilk büyük yenilgilerden sonra, barış görüşmeleri başladığı ve ateş-kes yapıldığında, iktidar yeniden Abdülhamit uşaklarının elinde bulunuyordu ve bunlar, Avrupa diplomasisi tarafından korunan galip devletler ne isterse yerine getirmeye hazırdı. Tam o sırada Jön Türkler Enver'in önderliğinde 23 Ocak 1913'de bir darbe yaptılar, iktidarı yeniden ele geçirdiler ve görüşmeleri kestiler. Bu hükümet darbesi, içinde, hiç değilse Avrupa emperyalizmine karşı bir ayaklanma olanağını barındırıyordu. Enver ve arkadaşlarının başkaldırması, Hıristiyan Avrupa sermayesinin uyguladığı vahşi şiddet siyasetine karşı tüm İslam dünyasında uyanan büyük öfkenin açık bir göstergesiydi. Daha o zamanlar bu İslam dünyasının her köşesinden, Türkiye'yi Avrupa'dan silmek isteyen siyasete karşı protestolar yükselmişti. Örneğin, *Luknov*'da toplanan İngiliz-Hintli

Müslümanlar Kongresi, İngiliz hükümetinin siyasetini kınadı. Tehdit altındaki Türkiye'ye duyulan sevgi Mısır'da da gittikçe büyüyüp daha belirgin biçimlerde dile getirilmeye başlandı. O tarihlerde Avrupa basını da yavaş yavaş uyanmaya ve Jön Türkler milli savunmanın merkezini Anadolu'ya kaydırıp, Avrupa mali sermayesini boşvererek kendi ellerinde para adına ne varsa, hepsini tehdit altındaki anayurtlarını savunma yolunda seferber ederlerse, bunun Avrupa yüksek mali sermayesi için ne denli tehlikeli olacağını kavramaya başlamıştı.

Yoldaşlar! Günümüzün Türkiyesi için de bu, kulaklara küpe olacak bir ders değil midir? Ne yazık ki Türkiye yeniden borç ödemeye başlamıştır. İlk önce 1921 Nisanında Fransa'da yeni bir kısmi ödeme yapıldı. İkinci bir ödeme ise, 17 Temmuz 1922'de yapıldı. Anlaşılan Düyun-u Umumiyedeki sayın bay maliyecilerin niyeti hem borç taksitlerinin yeniden düzenli olarak ödenmesini hem de genç Türkiye'nin ölüm-kalım savaşı verdiği yıllarda ödenemeyen taksitlerin Avrupalı alacaklılara kuruşu kuruşuna tazmin edilmesini sağlamaktır. Avrupalı ve emperyalist Shylock'lar alacaklarından vazgeçmiyorlar. Hele Fransız alacaklıları Türkiye'ye karşı olağanüstü dostça tutum takınarak, Türkiye'nin kendilerine ödenmemiş borç taksitlerini tazmin edeceğini umuyor. Aynı umudu Rusya için besleyemiyorlar ama!

Yoldaşlar! Türkiye, kendini bu borç köleliğinden, tıpkı Rusya'nın yaptığı gibi, çekip kurtarmadıkça, Avrupa emperyalizminin boyunduruğundan hiçbir zaman gerçek anlamda kurtulamaz. Bunu tekrarlamaya bile gerek yok. Eğer Ankara hükümeti bu talebe kulaklarını tıkayacak olursa, Türkiye'nin köylü kitleleri ve proletaryası, en keskin biçimde mücadele ederek bu

talebi kabul ettirmeye çalışmalıdırlar. Bu köylülerle işçiler tam sekiz yıl boyunca kanlarını, şimdi yeniden binbir sıkıntı çekip didinerek Avrupa sermayesine yağlı kârlar sağlamak için akıtmadılar. Yoldaşlar! Daha önce belirtmiştik: 1912-13 Balkan Savaşı Türkiye'nin hem gücünü hem de zayıf yanlarını ortaya çıkarmıştı. O gün için Jön Türklerin zayıf yanı, özellikle emperyalizme karşı devrimci yollara başvurmaktan, örneğin Düyun-u Umumiyenin iktidarına son vermekten duydukları korkuydu. Jön Türklerin gücü ise, o gün de parlak bir biçimde görüldüğü gibi, askeri alanda yatıyordu. Evet, durumları hattâ 1878 yılında olduğundan bile daha iyiydi. Bulgarların gücü Çatalca hattında kırılmış, bunun ardından da müttefikler birbirlerinin gırtlağına sarıldığında, Doğu Trakya ile Edirne'yi yeniden ele geçirmek Türkler için bir çocuk oyuncağı olmuştu. Hıristiyan Balkan devletleri kendilerini sarhoşluğa kaptırdıkları için, Türkleri Avrupa'dan bir türlü kovamadılar. Bunun daha derin tarihi ve coğrafi nedeni ise, İstanbul'un bir ayrım noktası değil birleşme noktası olmasında, hem Batıya hem de Doğuya ellerini uzatabilmesinde, İstanbul ve Çanakkale Boğazlarının *ise Pindus* gibi geçit vermez dağlar* değil, tam tersine birleştirici bir ulaşım yolu olmasında yatmaktadır. İşte dünya savaşının doğrudan girişi niteliğindeki Balkan boğuşmasının sonu, bu açıdan da bugün yaşadıklarımıza örnek olacak bir ibret dersidir. Bugün de karşılaştırılamayacak kadar üstün güçlerle aynı şey denenmiş ve gene aynı başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Birlik ve beraberlik içinde başlayan Balkan savaşının sonunda kanlı bir kardeş kavgasına dönüşmesi de, aynı şekilde tipik ve tarihi bakımdan öğreticidir. 20. yüzyılın ilk yıllarında Türk istibdadına karşı milliyetlerin mücadelesini en yoğun bir biçimde destekleyenler Bulgar hakim sınıf-

* Yunanistan'da dağlık bir yöre.

ları oldu. Bulgar yöneticileri, milli taleplerini etnografik sınırların dışına taşırdılar. Oysa etnografik sınırlar Bulgar etkisinin milli sınırıydı. İşte bu Bulgar yöneticileri, kazandıkları zaferle öteki galiplerin de iktidar hırsını kamçılamış, iştahlarını kabartmış oldular. Milli hasımlarını ezme konusunda en acımasızca davrananlar Bulgarlardı, şimdiyse Bulgaristan'ın burnu fena halde sürtülmüştü, öyle sürtülmüştü ki, bu alçalma, içinde yeni bir savaşın tohumunu barındırıyordu. Tam iki yıl süren ölesiye boğazlaşmadan sonra, 1913 yazında, Bükreş'te yapılan barış (28 Temmuz), büyük devletler daha işe karışamadan, Bulgaristan'a dikte edildiğinde, ortaya çıkan gerçek şuydu: Zafer, sadece ve sadece, Avrupa emperyalizminindi. Avrupa'nın 1870'den bu yana tanık olduğu en korkunç kitle kıyımı tam bir yıl ortalığı kasıp kavurmuş, ama dünyayı Balkan sorununun kalıcı bir çözümüne tek adım olsun yaklaştırmamıştı. Bükreş barışı, ayrıca, ittifak ortağı büyük devletlerin her birini de öyle bir duruma düşürmüştü ki, gene büyük bir hoşnutsuzluk ve aynı karanlık sonuçların ortaya çıkması kaçınılmazdı. Hele Bulgaristan'ın düştüğü durum, tıpatıp 1871'de Alsas-Loren ayrıldıktan sonra Fransa'nın içinde bulunduğu duruma benziyordu. Bundan böyle burjuva sınıfları içinde hakim etken, ister istemez Bulgaristan'ın öcalması olacaktı. Bu korkunç öcalma duygusu, üç ittifak ortağının ilişkisinde yeni yeni sürtüşmelere kaynaklık edecekti. Bu sürtüşmelerden biri, Arnavutların bağımsızlıklarını kazanması ve o gün bu gündür de Sırplarla çatışmasıyla ortaya çıktı. Eğer 1 Ağustos 1914'de çok daha büyük felaket patlak vermiş olmasa, ittifak ortaklarının bütün bu çatışmalarından kısa sürede yeni bir Balkan savaşı doğacaktı. Buna kesin gözüyle bakabiliriz. Ve şimdi, dünyayı alevlere boğan yangının başlangıcından tam

sekiz yıl sonra, yani yarımada savaşın tüm korkunçluklarını 1914-1918 arasında yeniden yaşadıktan sonra durum, aslında 1913'dekinden hiç de farklı değildir. Gene savaş gündemdedir. İngiltere başbakanı Asquith'in buyruğuyla Avrupa'dan, Avrupa cennetinden, ebediyen kovulması gereken Türkler geri dönmüştür. Balkanlardaki milli rekabet hâlâ aynı derecede kanlı ve korkunçtur. Bulgaristan gene ezik ve yenik, Avrupa kapitalizminin kölesi durumunda. Ve öteki Balkan ülkelerinin durumuna da bir baktığımızda, 1913'le arada tek bir fark görüyoruz: Bugün bu ülkelerin durumu, 1913'dekinden çok daha kötü ve umutsuzdur. Yunanistan, burjuvazisi tarafından sürüklendiği Türklerle savaştan sonra, bugün ikinci kez uçurumun kenarına gelmiş bulunuyor.

Radek yoldaş, daha geçenlerde ülkenin içinde bulunduğu mali ve ekonomik durumu anlatırken, bugünkü sefaleti gözler önüne serdi. Ama tarihi bakımdan durumu kavramak istiyorsak, Yunanistan'ın bugünkü ve Balkan savaşından önceki durumunu, emperyalist savaşlar çağı başlamadan önce ülkede, yavaş da olsa, sürdürülen inşa faaliyetiyle karşılaştırmamız gerekir. 1890 yılında ülkeye 570 milyon frank ödünç verilmesi kabul edilmiş, bunun 413 milyonu gerçekten ödenmişti. Bu küçük ve yoksul ülkede adam başına düşen borç yükü, altın olarak ödenmek üzere 260 franktı. 1893 yılında bu borcun faizi, altın olarak, yılda 58 milyonu bulmuştu. Devletin toplam gelirleri bu miktarın çok altında olduğundan, iflas kaçınılmazdı. Yeni bir savaş, Yunanistan'ın 1897'de Türkiye'ye açtığı talihsiz savaş, ülkeyi yeni yüklerin altına soktu. Bu yoksul ülkenin zor belâ boynundan çıkartıp attığı mali kement ilmeğini, uluslararası mali sermaye böylece yeniden takmak ve daha da sıkı çekmek fırsatını buldu. Hem milli

borçların ödenmesi hem de Türkiye'ye karşı savaş tazminatının karşılanması amacıyla toplanacak olan vergilerin toplanması ve kullanımını denetlemek üzere uluslararası bir mali komisyon kurularak tam yetkiyle donatıldı. Böylece Yunan halkı yeniden gırtlağına kadar borç köleliğine batırılıyordu. Bu açıdan ne Türkiye halkından ne de Doğunun öteki halklarından bir farkı yoktu. Tabii, uluslararası sermayenin mali komisyonu derhal yeni yeni borçlar vermenin yolunu bularak, yüksek finans çevrelerine hatırı sayılır kârlar sağladı. Çeşitli tekellerin gelirleriyle en önemli vergi gelirleri bu komisyonun emrine veriliyordu. Yunanistan, her yıl 40 milyona yakın altın frankı bu borçların faizini ve amortismanını ödemeye harcıyordu. Zavallı halk, tuz, petrol, kibrit ve başka tekeller aracılığıyla para ödemekteydi. Bu acımasız mali sistem sayesinde uluslararası sermaye, Balkan savaşı yılında yoksul ülkeden öylesine para sızdırmıştı ki, milli borç 824 milyon franga düştü. Ekonomik durumun düzelmesi, burjuvazinin zenginleşmesi sonucunda devletin gelirleriyle giderlerini dengelemek mümkün olmuştu. Tabii bütün bunlar ancak son derece ezici bir vergi sistemi sayesinde gerçekleşebildi. Vergilerin ağırlığı yüzünden şehirlerde hayat pahalılığı tüm tüketiciler, özellikle de işçiler için dayanılmaz boyutlara ulaşmıştı. Dolayısıyla, ülke nüfusu hâlâ çok seyrek olduğu halde, dış göçler gittikçe artıyor, bu durum da köylük yörelerde ve tarımda ilerlemeyi engelliyordu. Ama Yunanistan canını dişine takıp, Balkan savaşı arifesinde ülkeyi uluslararası mali komisyonun denetiminden kurtarmayı başardı, yeniden iyi kötü kendi kendini yönetir duruma geldi. Ne var ki, Balkan savaşları, zarzor kurulabilmiş olan bu dengeyi anında altüst etti. 1904 yılında kara ve deniz kuvvetlerinin, toplam 20 milyon 250 bin franga ihtiyacı vardı. 1912-13

yılında ise savaşın da etkisiyle bu miktar tam 450 milyona çıkmıştı. 1914 yılı için öngörülen kara ve deniz kuvvetleri bütçesi 130 milyondu. Ülke, dönüşü olmayan bir biçimde emperyalist yayılma yolunu tutmuş, Avrupa emperyalizminin hizmetine girmişti. Balkan savaşları sonucunda fethettiği yerlerle 56 bin kilometrekarelik fazla toprak kazanmış, nüfusu 2 milyon artmıştı. Ama eski ve yeni Yunanistan'ın sırtına binen yükler bunlardan kat kat fazlaydı. Yeni eyaletler, özellikle de kendisini besleyen doğal hinterlandından koparılmış, savaşın ve bozuk ekonominin etkisiyle bir yıkıntı haline gelmiş olan ikinci büyük liman kenti Selanik, son derece kötü bir ekonomik durumdaydı. Sözün kısası, Balkan savaşları pekçok bakımdan Yunanistan'ı, 20. yüzyılın başlarında olduğundan daha acı bir duruma düşürdü. O günden bu yana, dünya savaşı ve Türklerle savaş da bunun üstüne binmiş, süreci daha da ileri götürmüştür. Yunanistan, bu talihsiz ülke, bugün kurumuş, çöle dönmüş ekonomisiyle ümitsiz mali durumu, muazzam borç yükü, Anadolu'dan, Trakya'dan kaçıp gelmiş sırtı çıplak mültecileriyle, bağımsızlık savaşı öncesi içinde bulunduğu durumdan çok daha kötü bir duruma düşmüştür.

İşte emperyalizmin ve emperyalist savaşların, 1912-13 galiplerinden biri için doğurduğu sonuçlar. Türkiye halkını da Yunanistan halkını da, Batılı emperyalistlerle bunların ülke içindeki uşaklarına karşı güçlü bir ayaklanmadan başka hiçbir şey kurtaramaz. Her şeyden önce, mali sermayenin yoksul ülkenin sırtına yüklediği çekilmez yüklerin kaldırıp atılması, yani Yunan kamu borçlarıyla Osmanlı Düyun-u Umumiyesinin iptali zorunludur.

Kendine «Sırp ve Hırvat Krallığı» adını takan Sırp krallığının durumu, toprakları ne denli genişlemiş olur-

sa olsun, Yunanistan'dan zerrece daha iyi değildir. Hatta belki daha bile kötüdür. Çünkü aynen Yunanistan'da da görülen ekonomik yıkıntının yanı sıra (Sırbistan şimdilerde bir de Amerikan sermayesine borçlandı), Sırp-Hırvat Krallığında üstelik azgın bir milliyetlerarası siyasi boğuşma sürmekte. Sırp devleti, işçilerle de Hırvatlarla da ancak terör uygulayarak ve anayasayı çiğneyerek başa çıkabilmekte. Bu talihsiz ülke tam sekiz yıl boyunca tarihin değirmen taşları arasında öğütülüp durdu, ama anlaşılan bütün çektikleri havaya gitti. Cinayet üstüne cinayet işlendi, ülke yakılıp yıkıldı ve komünist işçilerin mücadele gücünün ve cesaretinin artması dışında, hemen hemen hiçbir şey düzelmedi diyebiliriz. Burjuva gözlemciler de, Sırp-Hırvat devletini birarada tutan bağların gayet gevşek olduğu ve Belgrad'daki kör gözlü yöneticiler, daha zaman varken merkeziyetçiliğe son verip milliyetlere geniş bir özerklik tanımazlarsa, bu devletin er veya geç yıkılıp gideceği konusunda görüş birliği içindedirler.

Yoldaşlar! Dünya savaşı arifesindeki durumla günümüz arasında daha pek çok benzerlik vardır. O zamanlar, 1911 yılında ilk hamleyi yaparak Yakın Doğuda günümüze dek süregelen kanlı kıyımı başlatanlar, İtalyan emperyalistleri olmuştu. Bugün ise İtalyan emperyalizmi, güya savaşı kazananların arasında olmakla birlikte, hem bitkin düştüğü hem de İtalya'da devrimin gücü büyüdüğü için öylesine güçsüz durumdadır ki, Yakın Doğu meselesine bir daha burnunu sokacak hali yoktur. Gerçi İtalya hâlâ Oniki Adaları işgal altında tutmaktadır, dolayısıyla Balkanlara ve Yakın Doğuya müdahalesi bir tehlike olarak söz konusudur. Ama Anadolu'daki taleplerinden vazgeçmiş görünüyor. Hatta İtalyan devlet adamları pasifizm şarkıları okuyorlar.

Bir Facta, bir Nitti çıkıp, başkalarının emperyalizmini lanetleyebiliyor. Kendilerine gelince, onlar tabii pek masum kuzucuklardır. Ne var ki, bu arada savaş öncesi emperyalizminin yıkıntıları içinden yepyeni, silahlı bir güç tehditkâr bir biçimde başını kaldırmıştır: faşizm. Faşizm, milliyetçiliği tıpkı Balkanlarda olduğu gibi, çılgınlık derecesinde azdırmaktadır. Şimdi İtalya'nın kaderini elinde tutan gücü faşistler oluşturuyor. Bay Mussolini şimdiden bildirdi: İtalya'yı ele geçirir geçirmez, yayılmayı başlatacağız! Yayılma! Peki nereye? Bugün İtalyan milliyetçilerinin kendi denizleri olarak gördükleri Adriyatik'in öte kıyısından başka neresi var. Ozan d'Annunzio'nun macerası da, dünya savaşının olayları da bu tür bir yayılmanın nereye götüreceğini pek güzel göstermiştir. Bu yayılma, Sırplarla çatışmadan başka bir yere götürmez. Yarımada yeniden alev alev yanar; Arnavutlar Sırplara karşı İtalyan yayılmacılarıyla birleşir, vb.

Yoldaşlar, İtalya'da faşizmin güçlenmesi, emperyalist fikirlerin yeni biçimler alarak bu canlanışı, sadece İtalya için değil, tüm Balkanlar, dolayısıyla da Yakın Doğu devleti, Türkiye'dir. Türkiye bir Müslüman maktadır. Uluslararası proletaryanın görevi, elinden gelen her yardımı yaparak İtalyan yoldaşlarımızın bu yeni tehlikenin dişlerini sökmesini sağlamaktır.

Yoldaşlar, 1911-1922'lerin o zorlu boğuşmasına katılıp da bu savaşlardan daha güçlü, deyim yerindeyse, yeniden canlanmış olarak çıkan tek Balkan ülkesi, tek Yakın Doğu devleti Türkiye'dir. Türkiye bir Müslüman devletidir.

Başına gelen bütün o korkunç olaylardan sonra, önce İtalyan-Türk savaşının, sonra Balkan, sonra dünya savaşlarının, en son da Yunan-Türk savaşının yol

açtığı bütün o muazzam kayıplardan sonra Türkiye'nin yeniden ayağa kalkması, doğrusu Batı Avrupa'da bir çeşit mucize izlenimi uyandırdı.

Anadolu köylüleri bu on bir yıl içinde askeri alanda gerçekten inanılmaz başarılar kazanmışlardır. Dediğimiz gibi, burjuva Avrupalının gözünde bu, ancak bir mucize olabilir. Daha geçenlerde «Handelsblatt» dergisinde Hollandalı bir uzman, bu konuda şunları yazmıştı:

«Türkleri en yakından tanıyanlar ve en koyu Türk dostları için bile şaşırtıcı olan bu beklenmedik değişme akla şu soruyu getiriyor: Görünüşe göre son nefesini vermekte olan, ölüme mahkûm Türkiye, dört yıl süren dünya savaşı sırasında maddi ve manevi gücünü son damlasına kadar tüketmiş olduğu, üstelik bu savaşta hiç de öyle özel bir yetenek ya da başka nitelikler ortaya koymadığı halde, nasıl olur da, böyle birdenbire bütün dünyayı şaşkına çevirir. Sonu gelmiş gibi duran bu ülke, bugün, üstelik yapayalnız kaldığı bir anda, en yüksek düzeyde bir örgütlenme yeteneği ve doludizgin bir coşku sergiliyor.»

Türklerin son aylarda kazandığı zaferlerin Avrupa'daki etkisini yansıtması bakımından bu yargı tipiktir. Yazar sözlerini şöyle sürdürüyor:

«Sıradan Türk paşalarıyla siyasetçileri, Asya halklarının ruh halini, Batının bütün büyük devletlerinin, Downing Street ya da başka yerlerdeki bakanlıklarında kurulu bütün Müslümanlık işleri şubelerinden çok daha iyi kavramışlar. Londra'da yapılan hesaplarda Mustafa ve milliyetçi hareketinin sıfırı tükettiği, Mustafa Kemal'in Anadolu yaylasının ortasına itildiği yalnızlığın er ya da geç tüm hareketi iflasa sürükleyeceği, iki kere iki dört edercesine kanıtlanmıştı. Anadolu'nun daha dünya sa-

vaşı sırasında fazla kan kaybından öldüğü, sözcüğün tam anlamıyla bir dullar ve yetimler ülkesine döndüğü söyleniyordu. Toprakların işlenemediği, tohumluk, tarım makinesi ve işgücü sıkıntısı çekildiği ileri sürülmekteydi. Eninde sonunda ülkenin sabrı taşacak, milliyetçi önderlere karşı ayaklanmalar patlak verecekti. İşte Londra'da söylenenler buydu. Gerçi Anadolu'nun bir dullar ve yetimler ülkesi olduğu konusunda haklıydılar. Tam dört yıl daha, milyonlarca insanın fedakârlığıyla durmaksızın savaşabilmesi, demirden yumruğuyla İngiltere'nin maşasını denize atabilecek ölçüde güçlü darbeler indirebilmesi ise, milli davaya duyduğu inanç sayesinde mümkün olabilmiştir.

«Bekleyelim-görelim tutumu yetmez. Kendimizi Avrupalı olma zirvesinden ya da zulmetinden kurtarıp İslâm düşüncesinin içine girebilmeliyiz. Bunun gerekçesi bilgimizi artırmak filan değildir. En basitinden sağlıklı bir bencillik ve gelecek kaygısı bizi buna zorluyor. Yoksa günün birinde gözlerimizi açtığımızda, Asya'nın muazzam kapılarının şaşkın bakışlarımız karşısında ebediyyen kapandığını görürüz.»

Yoldaşlar, işte Türklerin zaferlerinin, azıcık ileri görüşlü gözlemciler üzerinde yaptığı etki budur. Tüm İslam aleminde uyandırdığı yankı ise bundan da büyüktür. Herkül sütunlarından Büyük Okyanus'daki adalara kadar müezzinler, Anadolulu askere ve kahraman gazi Kemal'e övgüler düzdü. Sırf Fas'ın büyük vezirine kulak vermek yeter. Avrupalı devlet yöneticileriyle bağları olan bu zat, Cenevre'de kendisiyle yapılan bir mülâkatta şöyle konuşmuş: «Türklerin zaferi bizi de çok sevindirmiş, bu zafer Fas'da büyük coşkuyla

karşılanmıştır. Her ne kadar ülkemizle Türkiye arasında özel ilişkiler yoksa da, kalbimiz onlarla birliktedir. Fransa'nın Doğuda Türk çıkarlarını dikkate alması, son derece isabetlidir. Bundan dolayı herkes Fransa'ya medyun olmalıdır.»

Bugün için Fransız hakimiyeti altında bulunan bu uçsuz bucaksız İslam aleminde, her ırktan her dilden sarı, beyaz, kara, esmer derili milyonlarca Müslümanın yaşadığı bu dünyada kendini kabul ettirebilmenin tek yolu, hiç olmazsa Müslüman hakim sınıflara mümkün mertebe kolaylık göstermek ve onlara yaranmaktır.

Nitekim Fransız hakim sınıfları da, bu bakımdan hiç boş durmuyorlar. Tabii, kendi hakimiyetlerine zarar getirmemek koşuluyla. Asimilasyon siyaseti, mümkün olan en büyük ölçüde uygulanıyor. Fransa, bilindiği gibi Türk imparatorluğundan da ganimetini almıştır. Suriye'ye postu sermiş durumda. Gerçi burada, diplomasi deyimiyle, eski «haklara» sahipti, ama bundan böyle bir daha buralara yerleşebileceğine pek umudu kalmamıştı.

Yoldaşlar, Bay Poincaré'nin militarist ve emperyalist Fransasının son Doğu buhranında oynadığı yatıştırıcı rolü açıklamak için, dünyanın genel siyasi durumundan kaynaklanan (üstelik doğrudan doğruya ekonomik ve mali nedenler de buna eklenmektedir; ileride bunlardan söz edeceğiz) geçerli nedenler bulmak pek o kadar zor değildir. Buna karşılık, Türklerin ayaklanmasından bu yana İngiltere'nin Bay Lloyd George yönetiminde oynadığı rolü açıklamak çok güç. Hatta ilk bakgışta bunu anlamanın olanaksız olduğunu söylemek geliyor insanın içinden. Bay Lloyd George'un Türklere ve İslam alemine karşı takındığı tutum, İngiliz İmparatorluğunun gerçek çıkarlarıyla çelişiyor gibi duruyor. İngiltere'nin emperyalist büyük basını.

Türklerin geçen Eylül'de tüm dünyaya kendini kabul ettiren gücünün böyle yeniden canlanmasına pek basit bir açıklama yolu buldu. Bu açıklama, bir çeşit tılsım, Binbirgece Masallarına layık bir buluştur. Buluş şu: «Moskova'nın parmağı». 6 Ekim tarihli «Times» şunları yazıyor:

«Şu meşum Konstantinopol şehrinin etrafında garip bir biçimde birbirine karışmış tarihi güçler ağlarını örüyor. Ön planda Türkler var. Arka planda ise, Rusya'nın yönettiği bir güç, yabancı ve fesat dolu bir güç var. Bu gücün güttüğü emellerle Türklerin milli özlemlerinin ortak hiçbir yanı yoktur ve bu emeller İttifak Devletlerinin uğrunda savaşa girdiği her şeyle de kesinlikle çelişmektedir.»

Gazete şöyle devam ediyor:

«Kemalistler Bolşeviklere çeşitli açık ya da gizli anlaşma ve sözleşmelerde bağlanmıştır. Yunanistan'la savaş nedeniyle Batıdan koptukları uzun dönem, onlara Bolşeviklerle birleşme dışında bir seçenek bırakmadı. Bolşevikler bol para ve cephanelikle Kemalistler'in yardımına koştular ve siyasetlerinin bütün sırlarına sızdılar. Sovyet Moskova'nın yardımıyla Türkiye yeniden hayata kavuştu. Ama Sovyetler'in amacı, Türkiye'yi yaşatmak değil, Batı kültürüne en zayıf olduğu noktada, yani Balkanlarda yeniden saldırarak yeni yeni huzursuzluklar çıkarmak, böylece de bitkin Avrupa'da devrimci eylemi yeniden başlatabilmektir!»

Yazının devamı şöyle :

«Bolşevikler, Güneydoğu Avrupa'nın huzursuzluk içindeki ülkelerine sızabilmek için Türklerin milli çabalarından yararlanmaya çalışıyorlar.» «Times» gaze-

tesi, Bolşevizmin bugün Balkan ülkelerine yerleşmek için sahip olduğu olanaklara dikkati çekiyor ve Bolşevikleri bu amaçlarını gerçekleştirmeden engellemenin müttefiklere düşen görev olduğunu söylüyor. Bay Lloyd George'un muhakeme tarzı da buna benzer bir şey olmalı. Buna karşılık, kapitalist basının birazcık daha ileriyi gösterebilen başka bir bölümü ise, Bay Lloyd George'u gerçek hüviyetiyle, yani savaş kışkırtıcısı olarak gösteriyor. Liberal haftalık gazete «Nation»un inceleme yazarı, eğer Ekim ayının ilk günlerinde barış bozulmamışsa, bunu ılımlı bir generalin, General Harrington'un ortaya çıkmasına borçlu olduklarını kanıtladı. Bu yazar, Lloyd George'u, Winston Churchill'i ve Lord Birkenhead'i savaş kışkırtıcısı olarak niteliyor. «New Statesman» dergisi de, hükümetin, içinde Lloyd George ve Churchill'in de yer aldığı savaş yanlısı kanadını mahkûm ediyor. Bunlar, Türkleri sözümona tarafsız bölgeden silah zoruyla çıkarmaya kendi başlarına karar almışlardı.

Ama, Lloyd George kabinesinin son Doğu buhranında izlediği siyasetin iç yüzünü en çarpıcı biçimde gözler önüne seren, «Observer» gazetesi yazarı Garwin olmuştur. Bay Lloyd George'un eski bir hayranı ve hıkdeyicisi olan Garwin, şunları yazdı: «Şu katı gerçeği kabul etmek zorundayız. İngiliz hükümeti, Doğudaki büyük savaşı dört yıl geçtikten sonra dönüşü olmayan bir biçimde ve perişanca yitirmiştir. Diplomatik Sevr porseleni tuzla buz oldu. Sonuç olarak hükümet Doğuda ne Gladstone gibi Rusya'ya ne de Beaconsfield gibi Türkiye'ye dayanmasını bilmiştir. Bakanların becerebildikleri tek şey, eski siyasi çizgilerin bütün hatalarını birleştirmek olmuştur. Yağmurdan kaçarken doluya tutuluyoruz. Pireye kızıp yorgan yakmaktan vaz geçmenin zamanı geldi de geçiyor. Türkiye'yle Rusya'nın

aynı anda damarına basacak yerde, Fransa'yla İtalya'yı itecek, üstelik bütün İslam dünyasını karşımıza alarak imparatorluğumuzun temellerini kendi ellerimizle sarsacak yerde, artık şu kör siyasetler ve hatalarla dolu trajedi kitabını kapayalım. Sadece bu siyasete yön veren ruhu ve yöntemleri terketmek yetmez, asıl yapmamız gereken bugüne değin gittiğimiz yoldan vazgeçmektir. Çünkü bu yolda ilerlemeye devam edersek, çok geçmeden imparatorluk bugüne dek görülmemiş boyutlarda ölümcül tehlikelerle karşı karşıya gelecektir.»

Bazı aklıselim sahibi burjuva politikacıları da, Bay Lloyd George'un Türkiye'ye karşı izlediği siyasetin İngiliz dünya imparatorluğu açısından neredeyse çılgınca, hatta deyim yerindeyse, caniyane bir siyaset olduğu sonucuna varmışlardır.

Gerçekten de nesnel olgulara bakıldığında, bu sonuca varılır.

Lloyd George'un Türk düşmanı ve Yunan yanlısı tutumunu açıklamak için son derece basit bazı maddi nedenler sayabiliriz. Nitekim Rosenberg yoldaş, Inprekorr'da çıkan bir makalesinde bunları sıraladı. Bay Lloyd George, uzun süredir büyük mali çevrelerin oluşturduğu belli bir klik içinde yeralmaktadır. Bu çevrelerin Yunanlı iş adamlarıyla yakın ilişkileri vardır. Hiç kuşkusuz bu Yahudi-Yunanlı parababaları Lloyd George üzerinde çok büyük etki yaptı. Bu plütokratik türden etkiye nitekim başkaları da, örneğin ünlü katolik yazar Chesterton da dikkat çekiyor. Lloyd George'u ideolojik etkilerin de yönlendirdiği kuşkusuzdur. Bu adam, dar kafalı yobaz Hıristiyanlık anlayışı yüzünden, ister Yunanlı ister Bizanslı olsun her Hıristiyanı seçkin bir yaratık olarak görmekte, Türklere ise tanrının belaları gözüyle bakmaktadır.

Ne var ki, Lloyd George'un siyasetinin İngiliz İm-

paratorluğunu Yakın Doğu'da berbat bir yenilgiye sürüklemiş olduğu su götürmez bir gerçektir. Bu yenilgi, daha Mudanya Konferansı sırasında bu konferans Türklerin Trakya'ya geri dönmesi ve dolayısıyla Boğazların tamamiyle Türkiye'nin egemenliği altına girmesiyle sonuçlandığı da açıkça ortaya çıkmıştı.

Hollanda'nın büyük gazetelerinden biri, 11 Ekim tarihinde Konferans sonuçları anahatlarıyla belli olduğunda, şunları yazmıştı: «İngilizlerin elinde kalan tek şey, Boğazların özgürlüğünü güvence altına almak amacıyla şimdilik Çanakkale'de kalabilmeleridir. Tabii burada Boğazların özgürlüğünden ne anlaşıldığı sorusu önem kazanıyor. Misak-ı Milli hükümlerinin dördüncüsü şöyle: İstanbul şehrinin, yani Halifenin ikamet yerinin ve Marmara Denizinin her türlü saldırıya karşı güvence altına alınması. Bu ilke göz ardı edilerek, İstanbul ve Çanakkale Boğazlarının ticarete ve tüm ülkelerin gemilerine tamamiyle açılması isteniyor. Bu, Türklerin görüşünün karşısına Boğazların serbest bırakılması görüşünü çıkarmaktır ve kuşkusuz, her iki kıyı da Türklere geri verildikten sonra İngiliz savaş gemilerinin Boğazlara diledikleri gibi girip çıkabilecekleri anlamına gelmemektedir. Lloyd George'un bu özgürlükten ne anladığı ise, büyük bir ciddiyet içinde yaptığı şu açıklamadan anlaşılmakta: «Bundan böyle Boğazların savaş anında kapatılması gibi bir durumla karşılaşılmamalıdır; nitekim bu yüzden 1914 yılında Rusya Karadeniz'de yalnız kalmış, müttefiklerin donanması Rusya'da birleşememiş, ayrıca Romanya da düşman tarafından Karadeniz'e kadar işgal edilmişti. Yani Lloyd George şunu istiyor: Bundan böyle hiçbir İngiliz savaş gemisi top ateşine tutulmasın ve hiçbir İngiliz savaş gemisini hedef alan mayın salıverilmesin. Bu, olmayacak bir duadır. Belki Milletler Cemiyeti, Bo-

ğazları çevreleyen yörenin askerden arındırılmasını denetleyebilir. Ama iş savaşa dönüştüğü anda, hem Rusya hem de Türkiye elele vererek, Boğazlardan geçecek düşmana karşı, o yörede istihkam bulunsun ya da bulunmasın, önlemler alacaklardır. İstihkam inşası zor bir iş değildir. Mayın döşemek de göz açıp kapayıncaya kadar biter ve savaş durumunda da Boğazlar yeniden kapatılır. Tek sebebi de, müttefiklerin kendi elleriyle Türklerin Boğazların iki yakasında yerleşmelerine izin vermeleridir. Sonuç olarak, İngiliz İmparatorluğunun uğruna savaşmayı göze aldığı o Boğazların özgürlüğü hikâyesi de, hiçbir pratik değeri olmayan biçimsel bir çözümden ibarettir.»

İşte burada tarafsız kapitalist bir ağızdan, Bay Lloyd George'un Eylül ayında nasıl çoktan yitirdiği bir mevzi uğruna mücadeleye kalkıştığını açık ve seçik olarak duyuyoruz. Yeni Türkiye'nin Mustafa Kemal tarafından bir kez daha İzmir'de dile getirilen programı, Mudanya Konferansıyla önemli ölçüde gerçekleştirilmiş oluyor. İstenen şuydu: Küçük Asya, Meriç'e kadar Trakya ve İstanbul şehri bizim olmalı. Çanakkale Boğazından serbest geçiş konusunda hertürlü güvenceyi vermeye hazırız ve burasını tahkim etmeyeceğimize söz veriyoruz. Yalnız İstanbul'u ani bir durumdan korumak amacıyla Marmara denizi kıyısında savunma önlemleri almak hakkımızdır, büyük devletler de buna izin vermelidir.

Görüldüğü gibi, tam da büyük Hollanda gazetesinin yazdıkları doğrulanıyor: Türkiye bir kez Boğazların her iki yakasına da tamamiyle sahip olduğunda, Boğazlardan serbest geçiş, hiçbir pratik değeri olmayan, biçimsel bir çözüm olarak kalır. Hatta Milletler Cemiyeti bu serbestliği garantilese ve Türkiye de bu Cemiyetin üyesi olsa bile, bu çözüm sadece barış zamanın-

da bir anlam taşır. Balkanlarda barış olup olmayacağı sorusu ise, bir yandan Avrupa emperyalizmine, öte yandan da Balkan halklarının bu emperyalizmin ve ülke içindeki yardakçılarının boyunduruğundan kurtularak birleşmelerine bağlıdır.

Kemal, sözkonusu görüşmede, barış için şu koşulları da ileri sürmüştür:

1. Kapitülasyonların kaldırılması. Kemal, haklı olarak, bunları Türkiye'nin bağımsızlığına bir müdahale olarak görmektedir;

2. Yunan donanmasının teslim olması. Aksi takdirde bu donanma Anadolu kıyılarını tehdit edebilir;

3. Yunanlıların yol açtığı zararların tazmini.

Bu taleplerin önemi üzerinde burada uzun boylu durmaya gerek yok, ancak bir noktayı gözlerimiz arıyor: Düyun-u Umumiyenin kaldırılması talebi. Eğer Türkiye halkı gerçekten özgür olmak istiyorsa, bu talebi kabul ettirmelidir.

Kemal, görüşme sırasında, bugünkü Türkiye'yi eskisine oranla çok daha güçlü kılan önemli bir etkene de dikkat çekmiştir. Türkiye bugün bir milli bütünlük gösteriyor. İmparatorluk zamanında olduğu gibi Arabistan topraklarını içermiyor. Arap topraklarına sahip olmak, Hamid'in istibdad yönetimine epey zorluk çıkarmış, Türk askeri buralarda jandarmalık yapmak zorunda kalmıştı. Dolayısıyla yeni Türkiye, eskiden olduğu gibi gücünün büyük bölümünü milliyetlerin nefes tüketici boğuşmalarına ayırmak durumunda değildir. Eyaletler bugün için Türkiye devletinden kopmuş, Batı emperyalizminin pençesine düşmüşlerdir. Suriye, şimdilik Fransız egemenliği altında, güya Milletler Cemiyetinin mandası olan Filistin ve Mezopotamya da İngiliz egemenliği altındadırlar. Doğrusunu söylemek gerekirse, emperyalizm, özellikle de İngiliz emperyalizmi

için bu yeni topraklar pek iç açıcı sonuçlar doğurmamıştır.

Filistin ve Mezopotamya mandasının öyküsü, uzun, acılı bir öyküdür. Buralarda durum hâlâ son derece belirsizdir.

Filistin'deki hakim unsurlar olan Yahudiler de Araplar da eşit derecede hoşnutsuz. Bu ülkenin son yıllardaki karmakarışık tarihine anahatlarıyla bile girmeye gerek kalmadan şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: İngiliz yönetimi, yeni Filistin'de milliyetler arasında az da olsa barışçı bir işbirliği dahi sağlayamamıştır. Ülke şimdi bir tür temsilci heyet seçiminin arifesinde. Ne var ki, Araplar bu seçimleri boykot kararı aldılar. İleride etraflı olarak ele alacağımız panislamizm hareketi, Filistin'de de büyüme yönünde gelişiyor.

Irak'ta ise durum büsbütün karışık ve İngiliz emperyalizmi için daha da elverişsiz. Burada kalıcı bir işgal, muazzam masrafa yol açacağı için, bugün kapitalist ülkelerin hepsinde burjuvazinin buhranının ana sorunu olan giderlerin kısılması çabasıyla çelişecektir.

Savaşın doğurduğu bir sonuç olarak Mezopotamya'nın işgaliyle İngiliz İmparatorluğu, Brailsford'un daha savaş sırasında yayınlanan «A League of Nations» adlı kitabında uyardığı duruma düşmüştür. Brailsford şöyle diyordu: Mezopotamya'yı işgal İngiltere için hem stratejik hem de siyasi bakımlardan bir zaaf olacaktır.

Irak ve Arap yarımadasının İngiliz etkisindeki diğer bölümleri için İngiltere, artık bir tür özyönetim modelini yeğliyor. Evet, İngiliz egemenliği altında böyle bir özyönetim, bizzat İngiltere için bir zorunluluk haline gelmiştir. Ne var ki, özyönetim ister istemez, nefret duyulan İngiliz egemenliğini yok etme çabalarına yolaçmaktadır. Nitekim Mısır'da böyle olmuştur.

Son haberlere göre Ekim ayının ilk yarısında Bağdat'ta İngiltere Yüksek Komiseri Sir Percy Cox ile Irak başbakanı arasında bir tür ittifak anlaşması imzalanmıştır. Anlaşma, İngiltere'nin Irak üzerinde manda sahibi olduğunu saptıyor. Anlaşmaya, Irak'ı uzun vadede özyönetime kavuşturma yolunda atılan ilk önemli adım gözüyle bakılmaktadır.

İngiltere, Irak'ın Milletler Cemiyetine kabulünü güvence altına almayı üstleniyor. Kabul durumunda İngiliz mandası kendiliğinden ortadan kalkacaktır.

Ayrıca, İngiliz hükümetinin Irak sınırlarını düzenleme konusunda her şeyi deneyeceği haberleri de gelmektedir. Söylendiğine göre, İngiliz hükümeti, sözkonusu anlaşma parlamentoda onaylandıktan, yasaya uygun istikrarlı bir hükümet kurulduktan ve sınırlar da belirlendikten sonra, Irak hükümetinin Milletler Cemiyetine girmek için başvurmasını beklemektedir.

Yoldaşlar, işte İngiliz emperyalizminin ikiyüzlü siyasetini burada bütün açıklığıyla görmekteyiz. İngiltere, tıpkı Faysal'ın sözde bağımsız krallığı örneğinde görüldüğü gibi burada da, kendine müttefik sözde bağımsız bir Arap devleti yaratmak istemektedir. Hatta bu müttefikin Milletler Cemiyetine üye olmasına bile izin vardır. Gelgelelim, Müslüman bir devlet olan ve şimdi hatta bağımsız sıfatıyla anılan Mısır'a, büyük devletlerin bir aracı olan bu Cemiyete girme izni verilmiyor. Şu anda İngiltere'nin, muazzam Arap yarımadasındaki egemenliğini her yoldan sürdürme çabasında olduğu göze çarpmaktadır. İngiltere'nin hizmetinde çalışan ve adı Bayan Rosita Forbes olan ünlü bir hanım gezgin, bu günlerde gizli görevlerle Arap çöllerine doğru hareket etmiştir. Herhalde kendisine bedevî reislerini para ve armağan karşılığında yeniden İngiltere'ye bağlama görevi verildi. Gerçekten de önümüzdeki yıllarda Arap

yarımadasının kaybedilmesi, İngiltere'nin Hindistan'la olan bağlantısının kopmasına yol açacaktır. Eğer önümüzdeki yıllarda Arap kabileleri ve genel olarak Araplar, hep birlikte İngiliz vesayetinden çıkmaya kalkışırlarsa, işte o zaman İngiltere'nin tam iki yüz yılda inşa etmiş olduğu tüm stratejik köprü çöküp gider.

İşte şimdi Yakın Doğuda böylesi muazzam bir kazanç tehlikede. Hatta neredeyse şunu bile söylemek mümkün: Dünya tarihinin Yakın Doğuda ne yönde gelişeceği, Arapların önümüzdeki aylarda ve yıllarda tutacakları yola bağlıdır.

Yoldaşlar, İngiltere bu ülkelerdeki egemenliğini ayakta tutabilmek için elindeki bütün olanakları deniyor, gereğinde hileye gereğinde de şiddete başvuruyor.

Dünya proletaryasının ve Doğu halklarının çıkarları, bu egemenliğin çökertilmesi noktasında birleşmektedir.

İngiliz İmparatorluğunun köprü bağlantısında Irak'ın en zayıf ve en elverişsiz halkayı oluşturduğunu söyleyebiliriz. Irak, stratejik açıdan Filistin ya da Mısır'a oranla çok daha elverişsiz bir konuma sahiptir. Ülke nüfusunun büyük çoğunluğunu, İngiliz boyunduruğunu kolay kolay kabullenmeyecek göçebeler oluşturmaktadır. Ülkenin serbest çöllerle kendi arasına bir sınır çekmesi olanaksızdır. Serbest bedevi kabileleriyle iş yapabilmek, ancak yoz yöntemlerle mümkündür.

*
**

Yoldaşlar, İngiliz emperyalizminin Yakın Doğuda içine düştüğü zor durumu anlamak için, tüm Yakın Doğu aleminde kurmuş olduğu stratejik mevziler çerçevesindeki durumuna bakmak yeter. Çünkü, Belucistan sınırlarından Akdeniz'e kadar uzanan tüm bu yakın

Doğu dünyası, İngiliz emperyalizmi açısından Hindistan kalesini koruyan uçsuz bucaksız bir düzlükten başka bir şey değildir. Bu düzlük su dolu bir hendek ile kesilmekte olup, hendeğin görevi, imparatorluğun borusunun öttüğü iki büyük su alanı, yani Akdeniz'le Hint Okyanusu arasındaki serbest bağlantıyı sağlamaktır. İngiltere bu iki denizin efendisi olarak kalmak zorundadır.

Çok değil daha 1918-19 yıllarında İngiliz emperyalizmi tüm bu muazzam alanda saldırı halindeydi.

Dünya savaşının son aşamasında tüm bu muazzam cephede, Orta Asya'dan Karadeniz'e uzanan binlerce millik cephede kendini gösteren İngiliz saldırısı hakkında daha iyi bir fikir edinmek için, bir İngiliz subayının yazdığı kitabı okumak yararlı olur. Bu zat, bu konuda biraz uluorta bir gevezelikle birtakım bilgileri ortaya dökmüştür. Yoldaşlar, sözünü ettiğim kitap, Yüzbaşı L.V.S. Blacker'in yazdığı «*On Secret Patrol in High Asia*» adlı kitaptır.

Bu son derece ilginç yapıtın önsözünü yazan ünlü İngiliz emperyalist siyaset adamı ve strateji uzmanı *Sir George Younghusband*, az sayıda İngiliz, Hintli ve Müslüman birliklerin on bin kadar Bolşeviği öldürdüklerini ve bu birliklerin İngiliz önderliğinde Asya'nın binlerce kilometre içlerine kadar Allah korkusunu ve Hintli asker korkusunu yaydıklarını anlatıyor.

Dünya tarihinin şu olgusu, bu uzmanların pervasızca ortaya serdiklerinden daha açık bir şekilde anlatılamaz: 1918 yılında dünya savaşı, Pamir yaylasıyla Çin Türkistanından Karadeniz'e kadar uzanan muazzam alanda, ister istemez *proleter Rusya ile İngiliz emperyalizmi arasında bir boğuşmaya dönüşmüştür.*

Bu iki candüşmanı, tam da proletarya cumhuriye-

tinin doğduğu ve İngiliz İmparatorluğunun da iktidarının doruğunda olduğu bir sırada, işte bu uçsuz bucaksız, binlerce mil boyunca uzanan dağlarda ve kuş uçmaz kervan geçmez çöllerde birbirleriyle kapıştılar.

O günden bu yana İngiliz İmparatorluğu hızla doruktan düşmeye başlamış, proletarya cumhuriyetinin iktidarı ise hızla yükselmiştir. Ve şimdi, aradan dört yıl geçtikten sonra, o mağrur İngiliz dünya imparatorluğu, korktuğu ve hor gördüğü yeni proletarya iktidarıyla eşit koşullarda pazarlık yapmak zorunda kalmıştır.

Kendisi için aynı derecede feci başka bir olay, ezdiğini sandığı bir İslam devleti karşısında da yelkenleri suya indirmek zorunda kalmasıdır.

Yoldaşlar! Bu olay, eşsiz İngiliz oyun yazarı Shakespeare'in kral dramlarında, özellikle de V. Henry oyununda son derece güçlü bir biçimde sergilediği talihin dönmesi olayına ne kadar da benziyor.

Ama belki de en önemlisi şudur: Yüzbaşı Blacker, kendine verilen pis görevi İngiliz Hindistan'ından gelen Müslümanların, İngiliz yönetimindeki Pencaplıların yerine getirdiğini söyleyerek övünüyor. Hatta, eğer Londra isteseydi, bu insanların genç Kızıl Orduyu yerle bir edip kızıl cumhuriyetin de köküne kibrit suyu ekebileceklerini yazıyor.

Bu iddianın askeri bakımdan ne derece doğru olduğunu değerlendirmeyi askeri uzmanlara bırakalım. Ama bizim bildiğimiz bir şey var ki, o da bugün İngiliz subaylarının ve İngiliz militarizminin artık, geçmişte ve büyük savaş sırasında olduğu gibi, İngiliz Hindistanındaki Müslümanlara söz geçiremedikleridir. Hindistan'daki Müslümanların İngiltere'ye karşı duyguları, bizzat İngiltere'nin izlediği siyaset yüzünden öyle

bir duruma gelmiştir ki, bu insanları artık Sovyetler Birliği'ne karşı kullanmak mümkün değildir. Ya da, olsa olsa çok küçük bir bölümünü kullanmak mümkün olacaktır. Bizlere düşen görev ise, yoldaşlar, bundan böyle hiçbir Müslüman askerin proletarya özgürlüğüne karşı paralı asker olarak kullanılmaya izin vermemesini sağlamaktır.

Böylece yeniden Yakın Doğu olaylarının dünya proletaryasının mücadelesi açısından, Komünist Enternasyonalizm açısından, kapitalizmin çöküşü açısından taşıdığı öneme gelmiş bulunuyoruz.

Bu olaylar, her gün biraz daha gelişen şu muazzam boğuşmanın yeni bir aşamasını oluşturmakta. Bu boğuşma içinde Doğu dünyası, özellikle de onun en mücadeleci kesimi olan İslam dünyası, Avrupa kapitalizminin egemenliğine karşı başkaldırmaktadır.

Bu başkaldırı, dünya tarihi açısından öylesine büyük önem taşıyor ki, proleter enternasyonali şimdi her zamankinden de büyük bir dikkatle bu olguya eğilmeli ve onu vargücüyle desteklemelidir. Çünkü bütünüyle Doğu dünyasının bağımsızlığı, tüm Asya'nın bağımsızlığı, sırf Asya ve Ön Asya nüfusunun büyük bölümünü oluşturmakla kalmayıp, şimdiden Zambezi nehrine kadar ilerlemiş oldukları kara kıtada da gittikçe büyüyen bir güç olan Müslüman halkların bağımsızlığı, aslında Batı emperyalizminin, özellikle de İngiliz emperyalizminin sonu anlamına gelir.

Asya halklarını siyasi hegemonya altına almaksızın, Müslüman halklarla Hindu ve Çin halklarını, Uzak Doğunun öteki halklarını sömürmeksizin emperyalizmin varlığını sürdürmesi olanaksızdır. Neden? Çünkü Müslüman halkların ve Doğunun öteki halklarının kurtuluşu, aynı zamanda bunların Avrupa sermayesine ha-

raç ödeme zorunluluğunun da sona ermesi demektir ki, bu haraçlar olmadan sermaye birikimi devam edemez.

Birikimin duraklaması ise, sermayeyi canevinden yaralar. Sermayenin hayat damarı kesilmiş olur. Son iki yılın gelişmeleri bize bunu bir kez daha gösterdi.

Yakın Doğuyla tüm Doğuyu saran ve buraları tam siyasi bağımsızlığa kavuşturacak olan hareket, yani devrim durdurulamaz.

Müslüman halklar için bu hareketin hedefi sadece siyasi değil aynı zamanda ekonomik bağımsızlıktır. İşte Batı kapitalizmini çökertecek olan da budur.

Birkaç on yıldır İslam dünyasını aynı şekilde güçlü bir başka hareket daha sarmış bulunuyor. Bu hareket, geçici de olsa, milli ayrılıkları ve ırk ayrılıklarını silmekte, geri plana itmektedir. Bu, panislamizm hareketidir.

Son yılların İslam tarihçilerinden biri olan Stoddard, daha dünya savaşından önceki olayların Müslüman halklarda dayanışma duygusunu uyandırdığına ve Avrupalılara karşı duyulan nefreti güçlendirdiğine dikkat çekiyor. Etkili bir Müslüman siyaset adamı, büyük savaştan hemen önce «Revue du Monde Musulman»da şunları yazmıştı: «Şu son on yılın olayları ve Müslüman dünyasının başına gelenler, Müslümanların yüreğinde o güne dek tanımadıkları bir yakınlık duygusu uyandırmıştır. Bugün tüm Müslümanların yüreği kendilerini ezen herkese karşı nefretle çarpıyor.»

Stoddard, Batıya karşı duyulan bu nefretin sadece gazeteciler ve siyaset adamlarıyla sınırlı kalmayıp tüm sınıflarca paylaşıldığını vurgulamaktadır. Avrupalıların siyasi egemenliğinden nefret etmek için her sınıfın kendine özgü nedenleri vardır. Hepsine özgü olan ise, nefret duymalarıdır ve işte bu nefret, belli koşullarda baş-

ka duyguları da bastırabilecek bir ortak duygu oluşturuyor. Büyük Müslüman kitleleri, dünya savaşını, Batının hırsı ve kibirliliği yüzünden haketmiş olduğu bir ceza olarak selamladılar. «Tanin» gazetesi 24 Ekim 1914 tarihli sayısında şöyle yazıyordu: «Kendi ülkelerindeki ya da başka ülkelerdeki bozuklukları gözleri görmez, ama en küçük bir aksaklık çıktığında bizim içişlerimize hemen burunlarını sokarlar. Gün geçmez ki, haklarımızdan birini ya da egemenliğimizin bir kenarını kemirmiş olmasınlar. Titreyen etimizi canlı canlı kestiler, koca koca parçalar koparıp çıkardılar. Bizim elimizden gelen tek şey ise, yüreğimizdeki isyan duygusunu zorla bastırarak yumruklarımızı çaresizlik içinde sıkmak, yüreğimiz yanarken suskunluk içinde başımız eğik beddua etmekti: Ah birbirlerine bir girseler, birbirlerini yeseler. İşte, oldu. Şimdi Türk'ün dilediği gibi birbirlerini yiyorlar.»

Demek ki ileriyi gören pek çok Müslüman için dünya savaşı sevindirici bir olaydı.

Ve Bay Stoddard'ın iddiasına göre, eğer büyük savaşın hemen ardından geniş çaplı bir İslam ayaklanma hareketi gelmemişse, bunun tek nedeni, İslam dünyasının en etkili önderlerinin böyle bir ayaklanma için zamanın henüz olgunlaşmadığını düşünmeleri, ayrıca Jön Türklerin savaşan emperyalist taraflardan birinin yanında yer almasını mahkûm etmeleridir. Panislamizmin gerçek fikir önderleri, yani büyük İslam örgütlerinin, özellikle de Sünusilerin başını çeken kişiler, o sıralarda zamanı elverişsiz buluyorlardı. Ayrıca maddi bakımdan da hazırlıklı değildiler. Henüz gerekli anlaşmaları yapamamışlardı. Ayrıca ve en önemlisi de, halifenin kutsal cihat çağrısı pek açıkça «Made in Germany» damgasını taşıyordu. Bu ileri görüşlü Müslümanların

savaşan bir emperyalist için kendilerini dünya savaşına atmaya hiç de niyetleri yoktu. İngiliz ve Fransız hegemonyası altındaki ülkelerin dört bir yanında patlak veren ayaklanmalar ise, kendiliğinden ayaklanmalardı ve bu büyük önderlerin desteği sonucunda ortaya çıkmış değildi. Bu önderler durumu doğru değerlendiriyordu. Çünkü savaş sırasında ve sonrasında cereyan eden her olay, penislamizm hareketini muazzam ölçüde güçlendirecek nitelikteydi. Her şeyden önce, kapitalist devletlerin savaştan hiçbir şey öğrenmemiş oldukları ortaya çıkmıştı. Savaş sırasında izlemiş oldukları bölme ve fetih siyasetini çeşitli gizli anlaşmalarla nasıl sürdürdüklerini bilmeyen kalmadı. Ve barış gündeme geldiğinde... Ama, burada sözü gene Bay Stoddard'a bırakalım. Gerçekten de devrimcilikle yakından uzaktan ilgisi olmayan Bay Stoddard, Versay Barış Antlaşmasının Müslüman halklar üzerindeki etkisini bize anlatsın. Bay Stoddard, Avrupalı emperyalist devletlerin eylemlerinin, İslam dünyasını daha da fazla bölen gizli anlaşmaların, Müslüman halklar arasında öfke uyandırdığını, adalet duygularını bugüne dek görülmemiş ölçüde zedelediğini yazıyor. Bu halklar arasında coşkulu bir kararlılık rüzgârı esti, bu rüzgâr şiddetli bir fırtınanın öncüsünden başka bir şey değildi.

İslam tarihçisine göre hâlâ yükselmekte olan bu coşkulu kararlılık dalgası, büyük fırtınanın öncüsü olan bu temel dalga, 1919 yılından bu yana sürekli olarak yükselmiştir.

Bay Stoddard'a göre Yakın Doğudaki Müslüman halkların 1918 yıllarındaki ayaklanmalarının görünüşte esas olarak milli bir karakter taşıması bizi yanıltmamalıdır. Çünkü, İslam milliyetçiliği ile panislamizm çok ayrı şeyler olmakla birlikte, eninde sonunda İslam

dünyasını Avrupa'nın her türlü siyasi denetiminden tam anlamıyla kurtarma çabasında birleşirler.

İslamiyet, kapitalist dünyayı bir anlamda birleştirecek kapasitededir. Çünkü tüm Müslümanları birleştiren bağ sadece dini bağ değildir. İslamiyet, bir dinin de ötesinde, dört başı mamur bir toplumsal sistem, kendine özgü bir felsefesi, kültürü, sanatı olan bir uygarlıktır. Rakip Hıristiyanlık kültürüyle yüzyıllar süren boğuşması onu kişilik sahibi kılmış, ona organik bir bütün niteliğini kazandırmıştır.

Bir İngiliz İslam uzmanı olan Sir Morison'un bu sözleri, daha savaştan önce Profesör Le Chatelier gibi titiz bir İslam bilgininin düşüncelerini de yansıtıyordu. Ayrıca çok ünlü, belki de en ünlü İslam uzmanı olan Vambéry de, İtalya'nın Trablusgarp'a saldırmasının hemen ardından şunları yazmıştı: «Batının eski dünya üzerindeki iktidar ve otoritesinin arttığı oranda, Asya nüfusunun çeşitli bölümleri arasındaki birlik ve ortak çıkar bağları da güçlenecek, Avrupa'ya karşı duyulan koyu nefret derinleşecektir.»

Bay Stoddard ise, dünya savaşının genel olarak Doğu, özel olarak da İslam dünyası üzerindeki etkilerini şöyle anlatıyor:

> «Savaş, Avrupa'nın Doğudaki itibarını sarsmış, Doğuluların gözlerini açarak Batının zaaflarını görmelerini sağlamıştır. Doğu için bu savaş engin bir eğitim olmuştur. Bir tek şu olayı alalım. Milyonlarca Doğulu ve zenci, Asya ile Afrika'nın balta girmemiş ormanlarından koparılarak, savaşta asker ve işçi olarak beyaz adamın hizmetine sokulmuştu. Gerçi bu yardımcı birliklerin büyük çoğunluğu, sömürgelerdeki savaş harekâtlarında kullanılmıştı, ama gene de bir milyon kadarı Avrupa'ya getirildi. Bu insanlar burada beyaz adamı öl-

dürdüler, beyaz kadınların ırzına geçtiler, beyazların sahip olduğu nimetleri tattılar, beyaz adamın zayıf yanlarını öğrendiler ve ülkelerine döndüklerinde, bütün bunları bir bir anlattılar. Bugün Asya ve Afrika, Avrupa'yı şimdiye kadar tanımadıkları biçimde tanıyorlar ve bu bilgilerini kullanacaklarından hiç kuşkumuz olmasın. Günümüzdeki durum şudur: Derin düşmanlıkların parçaladığı, çılgınlıkları yüzünden hasta düşmüş bir Batı karşısında eskiyle yeninin çatıştığı bir Doğu vardır. Bu iki dünya arasındaki ilişkilerde henüz böylesine çok sayıda önceden hesaplanamaz ihtimal saklı olmamıştı.»

Bu burjuva İslam gözlemcisi, en ünlü İslam bilginleriyle şu ortak sonuca varıyor: Batı kapitalizmi ile aşağı yukarı 19. yüzyılın başlarında Arabistan'dan kaynaklanan bir rönesansı yaşayan, yani yüzyıldır rönesans çağında bulunan İslam dünyası arasındaki ilişki; başka bir deyişle bitkin düşmüş aşırı yorgunluk ve derin yaralar yüzünden sarsılmış, derinlemesine çatlaklarla zedeli, üstelik bağrında düşmanını, yani devrimci proletaryayı barındıran kapitalist dünya ile 18. yüzyıl da içine düşmüş olduğu çöküntüden her alanda, dini, kültürel, siyasi, ekonomik alanlarda kurtulmakta olan bir İslam dünyası arasındaki ilişki, bugün tıpkı haçlı seferleri zamanında olduğu kadar gergindir. O tarihlerde Türklerin 11. yüzyılda Hıristiyan dünyasına girmeleriyle, Doğu ile Batı arasında yüzyıl süren bir savaş başlamıştı.

Ortaçağın bu yüzyıl süren boğuşmasından Batı zaferle ve güçlenerek çıkmıştı. Oysa, bu savaşın dünya kültüründe derin hatta onulmaz yaralar açtığı bilinen bir gerçektir.

Şimdi ise bu ilişki tersine dönmüş durumda. Batı-

nın yozlaşmış ve çöken kapitalizmi karşısında Doğunun ve İslamın genç ve gittikçe güçlenen dünyası tehdit edici biçimde ayağa kalkıyor. Emperyalizm tarafından onlarca yıldır aşağılanan, ezilen, sömürülen sayısız milyonlar, bu hareket ve sömürünün ağırlığı oranında emperyalizme öfke duyuyorlar.

Ve bu Batının gücü ve büyüklüğü çok daha azdır; düşmanıyla, yani devrimci işçi sınıfıyla, aynı çatı altında yaşamaktadır. Eğer sosyalist hainler çöken sistemin elinden tutmasalardı, devrimci işçi sınıfı bu Batının işini çoktan bitirmişti. Ama gene de savaştan önceki yıllara göre durum muazzam farklıdır. 1914 yılından önce Çarlık, Doğunun özgürlüğüne ve Müslüman halkların özgürlüğüne Batılı emperyalistler kadar düşmandı. Ama artık Çarlık yok edilmiş, onun yerine proleter Rusya geçmiştir. Proleter Rusya, Doğu halklarının kendi kaderlerini tayin hakkının ve özgürlüğünün gerçek dostudur.

1914'den önce Almanya, görünüşte Müslüman halkların dostuydu. Gerçekte ise, o da öbürlerinden farksız azgınlıkta ve amansız bir düşmandı. Bugün Almanya emperyalist bir devlet olarak ortadan silinmiş, müttefiki olan Tuna Monarşisi yok edilmiştir. 1914'ten önce İtalya, İslam devletlerinin bağımsızlığının düşmanlarından biriydi: İtalyan emperyalizmi, savaştan öylesine güçsüz çıkmıştır ki, Balkanlardaki ve Anadolu'daki tüm taleplerinden vazgeçmek zorunda kalmıştır. Sadece Libya'da sözumona egemenliğini sürdürmektedir. Libya'daki bu sözde egemenlik de yıkılmaya mahkûmdur. İtalyan proletaryası, 1920'den bu yana attığı geri adımlardan sonra ileriye doğru tek bir adım atmaya görsün, İtalyan emperyalistlerinin Libya'yı ellerinde tutma hevesleri de kursaklarında kalacaktır.

Demek ki, İslam dünyasının altı büyük düşmanından geriye ikisi kalıyor. Bir de daha küçük bir düşman olan Hollanda kapitalizmini sayabiliriz. Hollanda kapitalizmi, savaş sırasında karnını tıkabasa doyurmuş olup, şimdi de İngiliz savaş filosunun peşinden yardımcı gemi gibi gitmektedir. Demek ki, altı düşman yerine sadece iki düşman: İngiliz ve Fransız emperyalizmleri var. Bu iki büyük arasında Fransız emperyalizmi, İslam dünyasına karşı daha uysal, hatta daha mantıklı denilebilecek bir tutum içindedir. Ama savaşın hemen ardından durum henüz böyle değildi. Cellat Gouraud'nun yönetimindeki Fransız birliklerinin Yakın Doğuda uyguladıkları vahşet henüz belleklerden silinmiş değildir. Bay Stoddard, 1921 sonlarında yazdığı kitabında, Yakın Doğudaki durumun ciddiliğini anlattıktan sonra şöyle diyor:

«Son zamanların en umut verici işareti, İngiliz hükümetinin uyanarak durumun gittikçe büyüyen vahametini kavramış ve buna bağlı olarak tutumunu değiştirmeye başlamış olmasıdır. Öte yandan Yakın Doğudaki en karanlık işaret ise, Fransa'nın ısrarlı uzlaşmaz tutumudur. Anlaşılan, eski geleneklerinden bir türlü kopamayan Fransız siyaseti, gerçeğe gözünü kapamakta ısrar ediyor. İşler patlama noktasına geldiğinde —ki, Fransa tutumunu değiştirmedikçe bu patlama kaçınılmazdır— karanlık günün birinde yirmi otuz kadar Fransız müfrezesi, çölün derinliklerinden yükselen Arap öfkesinin elinde boğulacak ve yeni bir Adua'da yok edilecektir. Doğu konusunda azçok bilgi sahibi olan herkesin üzülerek vardığı yargı işte budur. Fransız siyaseti kendi eliyle ektiklerini biçecektir.»

İşte, daha pek kısa süre önce Suriye'deki durumun Fransız işgali açısından ne denli tehlikeli gözüktüğünü,

bu uzman yazar bize anlatıyor. Yazar, Arap Bedevi dünyasının estireceği kasırganın Fransız birliklerinin üzerinde toplanan bulutlarını görmüş, bu kasırganın Fransız birliklerini bir çırpıda silip süpüreceğini belirtmişti. O günden bu yana Fransızların İslam siyaseti değişmiştir. Hangi etkiler sonucu? Fransız emperyalizminin içinde bulunduğu genel durumdan kaynaklanan ve yukarıda bir kaçına değinmiş olduğumuz nedenlerin dışında, bazı kapitalist çıkarların, özellikle de petrol sermayesinin çıkarlarının bunda bir rol oynadığını söyleyebiliriz. Aslında bu konu, başlıbaşına derin bir konudur, burada sadece değinmekle yetineceğim. Daha da önemli olan Bay Stoddard'ın, örneğin 1921 yılında besleyebildiği umudun, yani İngiltere'nin İslam siyasetinin değişebileceği umudunun, tamamiyle suya düşmüş olmasıdır. Lord Milner'in Mısır'daki yatıştırma çabaları da işe yaramamıştır. Kısa süre önce Mısır'da bulunan tüm gözlemciler, Mısırlı kitlelerin İngiliz kapitalizmine ve İngiltere'nin kendi süngüsü altında kurdurduğu sözde anayasa yönetimine karşı açık bir ayaklanma içinde olduğunu bildiriyorlar. Mezopotamya'ya gelince, burada da durumun İngiltere için ne denli tehlikeli olduğunu gelen son haberlerden anlamak mümkün. Arabistan'ın kenar bölgelerindeki, Filistin, Sina yarımadası, Irak ve Umman'daki İngiliz egemenliğinin, Avrupa'nın hiç mi hiç tanımadığı bir etkene bağlı olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu etken, özgür Arabistan'daki Bedevi şeyhlerinin tutumudur. Sözün kısası, Avrupa siyaseti çerçevesinde Alman tazminatı nedeniyle son zamanlarda çıkarları çatışan Batılı emperyalist devletlerin, Doğu siyaseti çerçevesinde de birbirlerine tamamen ters düştüklerine, birbirleriyle ilişkilerinin dostluğun tam zıddı olduğunu söyleyebiliriz.

Oysa panislamizm, örneğin Sünusilerin önderi tü-

ründe, milyonlarca Müslüman üzerindeki etkisi gittikçe artan siyaset adamlarına sahiptir. Bu siyaset adamları, hâlâ İslam'ın karşısına dikilen bu iki büyük düşman arasındaki sürtüşmelerden yararlanmasını mutlaka bileceklerdir. İslam dünyasının bu fikir önderleri acele etmiyorlar, uygun zamanı kolluyorlar. Uygun zaman gelince de, şu ya da bu düşmana gerekli darbeleri indireceklerdir. Bundan kimsenin şüphesi olmasın.

İslam aleminin siyasi kurtuluşu uğruna verilen bu dünya tarihi çapındaki mücadelede devrimci proleteryaya düşen görev, bu mücadeleye tüm dikkati ile eğilmek ve moral desteği sağlamaktır. Bütün dünyada proletaryanın tek bir düşmanı vardır, o da emperyalizmdir. Ama bu emperyalizm tek bir bütün oluşturmadığı gibi, karşısındaki hasım da sadece proletarya değildir. Proletaryanın ve Doğu halklarının, özellikle de Müslüman halkların en güçlü düşmanı, İngiliz İmparatorluğudur. Bu İmparatorluğun dünyayı saran emperyalizmi, aynı zamanda Hint dünyası üzerindeki egemenliğine ayrıca Akdeniz ve Hint Okyanusundaki deniz egemenliğine dayanmaktadır. İngiliz emperyalizmini destekleyen bu köprüyü yıkmak, Müslüman halkların elindedir. Bu köprüyü yıkın, bu emperyalizmin de yıkıldığını göreceksiniz ve bu yıkılış tüm İslam ve Doğu dünyasında öyle büyük bir yankı uyandıracaktır ki, Fransız emperyalizmi de bu darbeden canını kurtaramayacaktır. Demek ki, İslam dünyasının, özellikle de Yakın Doğu ülkelerinin Avrupa'nın her türlü siyasi hegomonyasından kurtulması, yalnızca oradaki halkların, Doğunun henüz kapitalizmin pençesine düşmemiş olan yörelerindeki köylülerle işçilerin yararına değil, aynı zamanda Batı Avrupa proletaryasının, dünya proletaryasının da muazzam ölçüde yararınadır. Bu kurtuluşun sonucun-

da, Batı emperyalizminin yıkılması kaçınılmaz olacak; emperyalistlerin caniyane barış antlaşmaları silinip gidecek; Avrupa'da devrim egemen olacak, Batı Avrupa Sovyet Cumhuriyetleriyle Orta Avrupa ve Doğu Avrupa devletleri birleşecek; Balkan milliyetleri kurtularak büyük bir özgür Balkan Cumhuriyetleri Federasyonunda birleşeceklerdir.

Dolayısıyla uluslararası proletarya, İslam halklarının ekonomik, malî ve siyasal bakımlardan emperyalist devletlerin egemenliğinden, etkisinden tam olarak kurtulma yolundaki siyasal çabalarını selamlar. Bu çabalar İslam dünyasında ücret köleliğini ve üretim araçları üzerindeki özel mülkiyeti kaldırmaya yönelik olmasa bile, Avrupa sermayesinin egemenliğinin köklerini sarstığı için, uluslararası proletarya, bunları destekler.

Dördüncü Kongre tutanağı,
Komünist Enternasyonal
Almanca, s. 569 - 590

Roy (Hindistan)

DOĞU MESELESİ ÜZERİNE TARTIŞMA

Komünist Enternasyonal Dördüncü Kongresi

(5 Kasım - 5 Aralık 1922)

Yoldaşlar! Aslında Kongrede Doğu meselesini döne döne tartışmamız gerekirdi. Bu meseleyi sermayenin saldırısı ile iç içe tartışmamız gerekirdi, çünkü sermayenin saldırısından söz ettiğimizde, bu saldırının bugün dayandığı ya da gelecekte dayanabileceği kaynakları gözardı edemeyiz. Ne var ki bu yapılmamıştır. Ve nihayet bu meseleye sıra geldiğinde de, tartışmaya ayrılan zaman öyle kısıtlanmıştır ki, bu kısacık sürede meseleyi az çok anlaşılabilir bir biçimde bile ele almak olanaksızdır. Dolayısıyla Doğu ülkelerindeki durumu size kapsamlı ve ayrıntılı bir biçimde anlatabileceğimi pek sanmıyorum. Oysa bana kalırsa, Batı ülkelerindeki hareketin nihai zafere ulaştırılması açısından, Doğu ülkelerindeki durum oldukça önemlidir. Ama gene de, bana tanınan sürenin kısalığına karşın, elimden geleni yapacağım.

Komünist Enternasyonal'in II. Kongresinde sömürge ve yarı-sömürge ülkelerdeki milli kurtuluş mücadelesine ilişkin temel ilkeler saptanmıştı. Bu temel

ilkeler, ekonomik bakımdan ileri ülkelerdeki proletarya devrimi ve proletarya hareketi ile geri halkların milli mücadelesi arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla saptanmıştı. Ama 1920 yıllarında, yani Komünist Enternasyonal'in II. Kongresi sırasında sahip olduğunuz tecrübe henüz daha kapsamlı ilkeler saptamaya yeterli değildi. O günden bu yana, son iki yıl içinde sömürge ve yarı-sömürge ülkelerdeki hareket, uzun bir gelişme dönemi geçirmiştir. Yapılması gerekli pek çok şey yapılmamış olduğu, özellikle de Komünist Enternasyonal ve Batı ülkelerinin komünist partileri bu hareketleri geliştirmek için onlarla daha yakın bağlar kurmayı ihmal ettikleri halde, biz bugün sömürge ve yarı-sömürge ülkelerdeki hareketlerden daha fazla bilgi, tecrübe ve anlayışla söz edebilecek durumdayız.

Komünist Enternasyonal'in II. Kongresinde kabul edilen tezlere göre sömürge ve yarı-sömürge ülkelerdeki milli hareket nesnel olarak ve dayandığı temel açısından devrimci bir savaştır; bu niteliği ile de dünya devrim mücadelesinin bir parçasını oluşturmaktadır. Dolayısıyla Batı ülkelerinin özellikle de emperyalist ülkelerin komünist partilerinin, bu hareketleri desteklemek için ellerinden geleni yapmaları kararlaştırılmıştı. Ama biz o zamanlar II. Kongrenin bu kararını, bu talimatını nasıl hayata geçireceğimizi bilemiyorduk. Çünkü o günlerde, «sömürge ve yarı-sömürge» gibi kapsamlı bir deyimin, çok çeşitli bölge ve halkları içine aldığını bilenlerin sayısı pek azdı. Bu bölge ve halkların ise, toplumsal gelişme düzeyleri çok çeşitli, içinde bulundukları siyasi ve sınai gerilik birbirinden farklıydı. O zamanlar biz, bu ülkelerin hepsi siyasi, ekonomik ve toplumsal bakımdan geri olduklarına göre, topunu aynı sepete atabileceğimizi ve bu meseleyi de gene bir me-

sele olarak çözebileğimizi sanıyorduk. Bu yanlış bir görüştü. Bugün artık Doğu ülkelerinin ne siyasi ne ekonomik ne de toplumsal bakımdan bağdaşık bir birimmiş gibi ele alınamayacağını hepimiz biliyoruz. Bu yüzden Doğu meselesi, Komünist Enternasyonal için --Tabii eğer Komünist Enternasyonal onu ciddiye almak isterse— Batıdaki mücadeleden daha karmaşık bir meseledir. Batı ülkelerindeki hareketin toplumsal niteliği, mücadele açısından aynıdır. Oysa Doğuda durum farklıdır.

Doğu ülkelerini üçe ayırabiliriz. İlkin, kapitalizmin oldukça yüksek bir gelişme düzeyine ulaştığı ülkeleri görüyoruz. Bu ülkelerde sanayi, sadece büyük sermaye merkezlerinden ithal edilen sermayeler sayesinde gelişmiş değildir, bunun yanında yerli bir kapitalizm de yeşermiştir. Bu kapitalizm, sınıf bilinci gelişmiş bir burjuvaziyle, bunun karşıtı olan bir proletaryanın oluşmasına yol açmıştır. Aynı şekilde, bu proletarya da kendi sınıf bilincini geliştirmekte ve yavaş yavaş siyasi aşamaya yönelen ekonomik mücadeleler vermektedir. İkinci olarak, kapitalist gelişmenin başladığı, ama henüz geri bir düzeyde bulunduğu, toplumun belkemiğini ise hâlâ feodalizmin oluşturduğu ülkeleri sayabiliriz. Üçüncü olarak ise, ilkel ilişkilerin egemen olduğu, feodal ataerkil düzenin topluma damgasını vurduğu ülkeler vardır. Peki, o zaman «sömürge ve yarı-sömürge» başlığında toplanan ve böylesine çeşitli gruplara ayrılan bu ülkelerde devrimci hareketi geliştirmek için genel bir program çizmek ya da genel bir taktik yol göstermek nasıl mümkün olacaktır? Bugün önümüzde II. Kongre tarafından saptanmış olan bu temel ilkeleri derinlemesine geliştirme görevi duruyor. Bugün karşımızdaki somut sorun, bu ülkelerdeki hareketin gelişmesine yardımcı olmak için ne yapmamız gerektiğidir. Çünkü,

yukarıda saydığım farklılıklara karşın, bu ülkelerin her birinde devrimci bir hareketle karşı karşıyayız. Ne var ki, bu ülkelerin toplumsal yapısı farklılıklar gösterdiği için, devrimci hareketin doğası da farklıdır. Toplumsal nitelik farklı olduğu oranda hareketlerin programı da farklı olmalı, ona göre farklı taktikler uygulanmalıdır.

Kongremize katılan tüm Doğu heyetleri, bu gerçeği gözönünde tutmuş ve Komünist Enternasyonal'in Doğu Şubesiyle ortak olarak bazı tezler hazırlamışlardır. Bu tezler Kongreye sunuldu. Söz konusu tezlerde Doğudaki genel durum saptanıyor ve hareketin II. Kongreden bu yana gösterdiği gelişme anlatılıyor. Ayrıca, bu ülkelerdeki hareketin gelişmesini sağlayacak olan yöntemler de sıralanıyor.

II. Kongre sırasında, yani emperyalist savaştan hemen sonra, sömürge halklarında genel bir ayaklanma durumu saptadık. Bu ayaklanmalar, savaşın getirdiği yoğun ekonomik sömürünün bir sonucuydu.

Bu büyük devrimci ayaklanma durumu bütün dünyanın ilgisini uyandırdı. 1919 yılında hem Mısır halkının hem de Kore halkının birden ayaklandığını görüyoruz. Bu iki uç noktanın arasında kalan ülkelerde ise, derece derece yoğunluk ve yaygınlıkta devrimci ayaklanmalar oldu. Ama o tarihlerdeki bu hareketler büyük kendiliğinden ayaklanmalar olmanın ötesine geçmedi. O günden bu yana toplumsal ekonomik temelin gelişmesi oranında, bu hareketleri oluşturan çeşitli unsur ve toplumsal etkenler de berraklaşmıştır. Sonuç olarak, iki yıl önce bu hareketlere etkin bir biçimde katılmış olan unsurların giderek uzaklaştığını hatta hareketi terkettiğini saptıyoruz. Örneğin kapitalizmin daha gelişmiş olduğu ülkelerde burjuvazinin en üst tabakası,

yani ülkede bir şeylere sahip olan, daha büyük bir sermaye yatırımı yapmış ve bir sanayi kurmuş olan kesimi, bugün emperyalizmin himayesi altında bulunmayı kendisi için daha yararlı görmektedir. Çünkü savaşın sonuna doğru büyük toplumsal ayaklanmalar başgösterip devrimci bir fırtınaya dönüştüğünde, bunun yolaçabileceği sonuçlar sadece yabancı emperyalistleri değil yerli burjuvaziyi de korkutmuştur. Söz konusu ülkelerin hiç birinde burjuvazi, yabancı emperyalizmin yerini doldurmayı umacak ve emperyalizmin yıkılışından sonra «düzeni ve huzuru» koruyacak kadar gelişmiş değildir. Aslında şimdi onlar, yabancı hakimiyetini yıkacak devrimci ayaklanmanın ardından bir anarşi, kargaşa ve iç savaş döneminin gelmesinden korkuyorlar. Böyle bir dönem onların çıkarlarına da zarar verecektir. Başka bir deyişle, burjuvazinin sanayiyi geliştirebilmek için, yabancı emperyalizmin bu ülkelerin çoğuna getirmiş olduğu düzene ve huzura ihtiyacı vardır. İşte bu düzen ve huzurun tehlikeye düşmesi, kargaşa ve devrimci ayaklanmalar olasılığının belirmesi karşısında yerli burjuvazi emperyalist efendilerle uzlaşmayı daha uygun sayıyor.

Doğal olarak bu durum bazı ülkelerdeki hareketleri geriletmişse de, bu geçici uzlaşma hareketlerin temellerini zayıflatamaz. Emperyalizm, bu ülkelerde iktidarı elde tutabilmek için yerel destek bulmak, bir toplumsal temele dayanmak, o toplumun şu ya da bu sınıfının desteğini sağlamak zorundadır. Bugün emperyalizm artık eski sömürü yöntemlerini terketmeyi uygun görüyor, yerli burjuvaziye ya da yerli burjuvazinin belli bir kesimine çeşitli siyasi ve ekonomik ödünler veriyor. Bu ödünler, yerli burjuvaziyi şimdilik yumuşatmakla birlikte, önünde yeni ufuklar da açmıştır. Bu ödünler sonucunda yerli burjuvazi, ekonomik gelişme-

nin tadını tatmış, ortaya kapitalist bir rekabet çıkmıştır. Çünkü, sömürge ülkelerde sanayi bir kez gelişmeye başladı mı, emperyalist sermayenin tekelci konumunun temelleri de sarsılmaya başlar.

Dolayısıyla yerli burjuvaziyle emperyalist burjuvazi arasındaki bugünkü uzlaşma kalıcı olamaz. Bu uzlaşma, gelecek çatışmaların tohumlarını bağrında taşıyor.

Toplumdaki yönetici unsurları, tefeci sermaye ve ticaret sermayesiyle feodal bürokrasi ve feodal militarizmin oluşturduğu ve milli harekete bunların önderlik ettiği ikinci tür ülkelerde de bu emperyalist uzlaşma siyaseti uygulanmıştır. Ne var ki buralarda bu siyaset, öteki ülkelerde görüldüğü oranda istenen sonuçları verememiştir. Bunun nedeni, feodal bürokrasiyle yerli burjuvazinin çıkarlarını uyuşturmak kadar kolay olmamasıdır. İşte bundan dolayıdır ki, geçtiğimiz yılda Türkiye'deki mücadelenin, Türkiye'deki milliyetçi mücadelenin, sömürgelerdeki tüm mücadelelerden üstün olduğunu gördük.

Ama Türkiye'deki son olaylar, aynı zamanda bu durumun zayıf yanlarını da gözler önüne seriyor. Hepimiz biliyoruz ki, bir halkın toplumsal ekonomisi feodal ataerkil sisteme bağlı kaldığı sürece, oradaki milli mücadele, siyasi anlamda millet olma duygusunu geliştirmeye yetmez. Toplumun önderliğini üstlenecek bir burjuvazi bulunmadığı sürece, tüm devrimci olanaklarıyla bir milli mücadele oluşamaz. Bu ülkelerin tümünde milli mücadele, burjuvazinin gelişmesine paralel olarak derinleşmiştir. Sömürge ülkeler burjuvazisinin emperyalist burjuvaziyle sürekli olarak uzlaşmasının tehlikelerini bilsek bile, yukarıdaki tespitten dolayı, sömürgelerdeki burjuva milliyetçi hareketlerin nesnel olarak devrimci olduğunu ve bu nedenle de desteklenmesi

gerektiğini her zaman için ilke olarak savunmalıyız. Ama bunun yanısıra, bu nesnel gücü kayıtsız şartsız kabul etmenin doğru olmadığını ve özel tarihi nedenlerin de gözönünde bulundurulması gerektiğini aklımızdan çıkarmamalıyız. Burjuvazi, miyadını doldurmuş geri toplum biçimlerine karşı ayaklandığı zaman, devrimci bir etken olur. Yani, mücadele özünde feodal düzene yöneliyor ve burjuvazi bu mücadelede halka önderlik ediyorsa, durum böyledir. O zaman burjuvazi, devrimin öncüsü durumundadır.

Gelgelelim Doğu ülkelerinin yeni burjuvazisinin ya da bu burjuvazinin çoğunluğunun böyle bir durumu olduğu söylenemez. Bu ülkelerde mücadeleye burjuvazi önderlik etmektedir ama, mücadele feodalizme karşı değildir. Buralarda söz konusu olan, zayıf, gelişmemiş ve ezilmiş bir burjuvazi ile güçlü ve gelişmiş bir burjuvazi arasındaki mücadeledir. Bu bir sınıf mücadelesi olmayıp bir tür rekabet mücadelesidir, dolayısıyla uzlaşmanın unsurlarını da içinde barındırmaktadır.

Dolayısıyla sömürgelerdeki milliyetçi mücadele, milli gelişme için devrimci hareket, yalnızca burjuva ideolojisinden esinlenen ve yalnızca burjuvazinin önderliğindeki bir harekete dayandırılamaz. Bugün bu ülkelerdeki tüm bu yönetici unsurların, yani daha ileri ülkelerde liberal burjuvazi, ikinci grup ülkelerde ise feodal askeri zümrelerin, emperyalist yönetimle ve emperyalist kapitalizmle yavaş yavaş uzlaşma yolları aradığını görüyoruz.

Bu olgu akla şöyle bir soru getiriyor: Acaba bu mücadeleye başka bir toplumsal unsurun sahip çıkması ve önderliği bugüne değin mücadeleyi yönetmiş olan ellerden çekip alması mümkün müdür?

Kapitalizmin yeterince gelişmiş olduğu ülkelerde

böyle bir toplumsal unsurun belirmeye başladığını görüyoruz. Bu ülkelerde bir proletarya sınıfı oluşmaktadır. Kapitalizm, köylülüğü sıkıştırdığı her yerde, büyük bir yoksul ve topraksız tarım işçisi kitlesinin ortaya çıkmasına yol açıyor. İşte bu kitlelerin yavaş yavaş mücadelenin içine çekilmesi sonucunda, mücadele artık saf ekonomik nitelikte olmaktan çıkıp her geçen günle daha fazla siyasi bir özellik kazanıyor. Henüz feodalizmle feodal askeri kliğin yönetimi elde tuttukları ülkelerde de aynı şekilde gittikçe büyüyen bir köylü hareketinin geliştiğini görüyoruz. Emperyalist sermayeyle yerli toprak sahiplerinin ve feodal sınıfın çıkarlarının özdeş olduğu, her çatışmada, her mücadelede görülüyor. Halk kitlesi ayaklandığında, milli hareket devrimci boyutlara ulaştığında, bu durum sadece emperyalist sermayeyi ve yabancı efendileri tehdit etmekle kalmamakta yerli üst sınıfların da yabancı sömürücülere yanaşmasına yol açmaktadır.

Sömürge ülkelerde ikili bir mücadelenin sürdüğüne tanık oluyoruz. Bu mücadele, hem yabancı emperyalizme hem de yabancı emperyalizmi dolaylı ya da dolaysız güçlendiren ve destekleyen yerli üst sınıflara karşı sürdürülmektedir.

Araştırmak zorunda olduğumuz meselenin özü de işte budur: Çıkarları emperyalizmin çıkarlarıyla çelişen ya da ekonomik gelişmeleri emperyalist hakimiyet yüzünden engellenen yerli burjuvazi ve yerli üst sınıfların mücadeleye atılmalarını sağlamak için onları nasıl yüreklendirmeli ve desteklemeliyiz? Bu etkenlerin nesnel devrimci öneminden yararlanma yolları bulmak zorundayız. Öte yandan bu unsurların etkinliğini yalnızca buraya kadar sürdürmenin doğru olduğunu, daha ileri gitmelerine izin vermemek gerektiğini de hiç

bir zaman aklımızdan çıkarmamalıyız. Bu unsurların belli bir sınıra geldikten sonra devrimi durdurmaya çalışacaklarını bilelim. Bu güne dek hemen hemen her ülkede buna benzer tecrübeler yaşadık. Tüm Doğu ülkelerindeki hareketin son yıllar içindeki durumunu incelemek, yapacağımız programın maddelerini geliştirmemize yardımcı olurdu, ama, ne yazık ki buna zaman yoktur. Çoğunuzun bu ülkelerdeki hareketin gelişmesi hakkında oldukça iyi bilgi sahibi olduğuna inanıyorum. Bildiğiniz gibi Mısır'daki ve Hindistan'daki hareket, burjuvazinin korkaklığı ve yalpalayan tutumu yüzünden duralamıştır. Oysa buralarda geniş köylü ve işçi kitlesini kucaklayan büyük bir devrimci hareket vardı. Bu hareket, emperyalizmi ciddi bir biçimde tehdit ettiği halde, emperyalizme ağır bir darbe indirememiştir. Bunun çok basit bir sebebi vardır: Hareketin önderliği burjuvazinin elindeydi!

Burjuvazinin iki gruba ayrıldığını görüyoruz. Sanayi bakımından gelişmiş olan ve emperyalist sermayeye bağlı büyük sanayi ve ticaret çıkarlarına sahip üst tabaka, kendi büyümesine yönelen tehlikeyi görerek emperyalizmin safına geçmiştir. Böylece, zaten zayıf bir toplumsal zemini olan devrimci milliyetçi hareketin önüne dikilen somut engellerden biri haline gelmiştir. Bu burjuvazi, büyük devrimci hareketin başına geçerek onu yürütecek cesarete ve kararlılığa sahip değildi. Bu unsurlar tarafından ihanet edilerek saptırılan hareket, işte bugünkü bunalıma düşmüştür.

Öte yanda ise Türkiye mücadelesinin örneği var. Bu mücadele halen sürmektedir. Türkiye halkının kazandığı önemli zaferin, bugün hareketin başında olan feodal askeri klik yüzünden, mantıksal sonuçlarına götürülemediğini hepiniz biliyorsunuz. Türkiye halkının

nihai kurtuluşu, Türk milletinin siyasi ve ekonomik bakımdan tamamiyle kurtulması, sırf küçük bir feodal askeri zümrenin çıkarları korunsun diye tehlikeye atılmıştır ve atılacaktır. Bu zümre, kendini bir grup emperyaliste satmayı çıkarlarına uygun gördü; bir emperyalist gruba karşı öteki ile birleşmeyi ise, çıkarlarına daha da uygun görmektedir. Bu tutumları belki gruplarının daha da genişlemesine ve Mustafa Kemal Paşa'nın Sultanın yerine tahta çıkmasına hizmet edebilir (Mustafa Kemal Paşa, esas olarak İngiliz emperyalizminin bir aletiydi) ama, Türkiye'nin milli meselesinin çözümüne kesinlikle hizmet etmez. Bundan daha iki-üç ay önce, dünyadaki tüm devrimci unsurlar Mustafa Kemal Paşa'nın zaferlerini coşkuyla selamlarken, bugün Kemal, işçilerle köylülerin devrimci gücü sayesinde kurtulmuş olan özgür Türkiye'de, bu işçilerle köylülerin iyiliği için çalışan herkesi zalimce kovuşturuyor. İşte bu olgu, bu tür ülkelerin birinde ya da ötekinde burjuvaziyle feodal askeri kliğin milliyetçi devrimci mücadelenin önderliğini üstlenebileceğini, ama bir noktadan sonra bu insanların harekete mutlaka ihanet ederek karşı-devrimci bir güce dönüşeceklerini kanıtlıyor. Nesnel olarak daha devrimci olan öteki toplumsal unsuru siyasi bakımdan eğiterek bunların yerini alabilecek düzeye getiremediğimiz sürece, milliyetçi mücadelenin nihai zafer kazanması bugün için biraz zordur. İki yıl öncesinde bu sorunu bu açıklıkla göremiyorduk. Ama gene de nesnel olarak böyle bir eğilim vardı. Bugün Doğu ülkelerinin hemen hemen hepsinde komünist partileri, siyasal kitle partileri vardır. Sözkonusu ülkelerin çoğunda bu partilere Batılı anlamda bir komünist partisi denemeyeceğini biliyoruz. Ama bu partilerin varlığı oradaki toplumsal etkenlerin halk kitlelerinin, işçilerle köylülerin talepleri-

ni, çıkar ve özlemlerini dile getirecek, yansıtacak siyasal partileri zorunlu kıldığını kanıtlamaktadır. Bunlardan beklenen yanlızca yerli burjuvazinin ekonomik gelişmesi ve siyasal bakımdan güçlenmesi için mücadele eden milliyetçiliğin yerine geçmeleri, burjuva siyasal partileri olmamalarıdır. Doğu ülkelerindeki komünist partilerin varlığını ve bunların tarihi rolü, meseleye başka bir açıdan baktığımızda daha da önem kazanıyor. Bilindiği gibi sömürge ve yarı-sömürge ülkelerde burjuvazi, mücadele sahnesine biraz geç, 150 yıl kadar geç çıkma gibi bir talihsizliğe uğramıştır. Dolayısıyla kurtarıcı rolü oynamaya hiçbir şekilde hazır değildir. Çünkü o, ancak belli bir noktaya kadar gidebilir, hem bu noktadan öteye geçmeyi zaten kendi de istemez. Ve milyonlarca halkın milli kurtuluş özlemi çektiği, ilerleyebilmek için kendisini hem ekonomik hem de siyasi bakımdan emperyalizminden kurtarmak zorunda olduğu bu ülkelerde, burjuvazinin önderlik ettiği bir milliyetçi devrimci hareket, yukarıdaki nedenlerden ötürü başarı kazanamaz.

İşte bu komünist partileri de bugün için birer hücreden öte varlık göstermeseler bile, bu bakımdan zorunludurlar. Bu partiler büyük bir rol oynayacaklardır, çünkü burjuvazi milli devrim mücadelesine ihanet ederek onu terkettiğinde, bu mücadeledeki önderliği devralmakla görevlidirler. Bu partiler, emperyalizmden kurtuluş mücadelesini sürdürecektir. Sömürge halklarının ve ezilen milliyetlerin tam siyasi ve ekonomik bağımsızlık kazanması ancak bu partilerin sayesinde mümkün olacaktır.

Tarih, bu partilere bu görevi veriyor. Bu partiler, işçilere ve köylülere, yani nesnel olarak en devrimci unsurlara dayandıkları için, bu görevin üstesinden gelme olanağına toplumsal açıdan da sahiptirler. İşçilerin ve

köylülerin emperyalizmle hiç bir ortak çıkarları olamaz, ayrıca bu ülkeler kapitalist-emperyalist boyunduruk altında kaldığı sürece işçilerle köylülerin toplumsal durumlarının ve ekonomik koşullarının düzelmesi olanaksızdır.

İşte tüm bu nedenlerden dolayı, bu ülkelerdeki milli devrim mücadelesi, ancak ve ancak işçilerle köylülerin önderliği altında, yani işçilerle köylüleri temsil eden bir siyasal partinin önderliği altında nihai zafer kazanabilir.

Yoldaşlar, bu ülkelerde komünist partilerin örgütlenmesi zorunluluğu, önümüze, bu komünist partilerin program ve taktikleri sorununu getiriyor. Komünist Enternasyonal'in program sorununu tartışırken, Doğu ülkelerinde bir program geliştirmenin Enternasyonal için son derece karmaşık bir görev olduğunu ciddi bir biçimde hesaba katmak gerekir. Bu noktaya burada dikkati çekmek istiyorum. Komünist Enternasyonal'deki yoldaşlarımız bu sorunları incelemeye bugüne değin çok az zaman ayırmış oldukları için —bunu ne yazık ki itiraf etmek zorundayız— sorun daha da karmaşıklaşmaktadır.

Doğu ülkelerindeki komünist partileri tarafından kabul edilebilecek bir program hazırlayıp taktikler geilştirmemizden önce, Enternasyonal'in çeşitli şubelerinin bu meselelere biraz daha fazla eğilmesi ve daha büyük bir titizlikle bunları incelemesi gerekir. Bu çalışmaları boşa gitmeyecektir, çünkü kendi ülkelerindeki burjuvazinin iktidarı da, bugün için sömürge ülkelerdeki duruma sıkıca bağlıdır. Emperyalizm bugün, sömürge ülkelerde sanayiyi geliştirme yoluyla kendini kurtarmaya çalışıyor. Savaş sırasında emperyalizm, özellikle de İngiliz emperyalizmi, geri sömürge ülkelerinin sanayileriyle ekonomilerindeki tekelci tutumunu

birazcık gevşetmeyi uygun görmüştü. Sonuç olarak, örneğin Hindistan gibi tam 150 yıldan fazla bir süredir İngiliz sanayisinin tarım yedek deposu ve ham madde kaynağı olmuş bir ülkede savaş sırasında sanayinin az çok gelişmesine izin verildi. Avrupa'da kapitalist dengenin sarsılması, emperyalizmi yeni pazarlar aramaya zorlamaktadır. Böylece dünya kapitalizminin dengesi yeniden kurulacaktır. Emperyalizm, bu pazarları sömürge ülkelerde bulmayı umuyor, bu amaçla Hindistan ve Çin gibi ülkelerde sanayiyi geliştiriyor. Bu sorunu bu yoldan çözmeye çalışıyor. İşte emperyalizm, Avrupa protletaryasına karşı saldırısını bu sömürge ülkeler kaynağından yararlanarak ölümcül bir zaferle noktalamayı ummaktadır. Bu eğilimi hiç bir zaman gözden uzak tutmamalıyız. Gerçi bu noktada şöyle bir itiraz öne sürülebilir: Hayır, bu olamaz, çünkü emperyalizmin çıkarları sömürge ülkelerin ekonomik bakımdan geri kalmasını gerektirir, zira böylece hakim ülkelerde üretilen mallar bu geri ülkelere satılabilecektir. Güzel. Ne var ki bu, çok mekanik bir bakış tarzıdır. Sırf Çinlilerin etek boyunu üç-beş santim uzatmakla, dünya tekstil üretimini iki katına çıkarabilirsiniz. Sanayiyi geliştirerek 400 milyon Çinlinin hayat düzeyini yükseltmek ve böylece dünya tekstil üretimini iki katına çıkartmak mümkündür. Demek ki Çin'de sanayinin gelişmesi, kapitalist ana ülkelerde üretimin düşmesine yol açacak diye birşey yok. Bu ülkelerin sanayilerini geliştirmeleri için kendi üretemedikleri makinelere vb. ihtiyaçları vardır. Dolayısıyla sömürge pazarları belki bazı mal türleri açısından daralır ama, makineler açısından genişler.

Ayrıca, İngiltere ve öteki ülkelerin bugüne dek Orta ve Batı Avrupa'da pazarlanan ürünleri içinde yeni alıcılar araması zorunludur. Bu yeni alıcılar ise, ancak

sömürge ülkelerinin tüketim gücü arttırılarak bulunabilir.

Gördüğünüz gibi, kapitalizmin geniş boyutlu saldırısında emperyalist sermayenin sömürge ve yarı-sömürge ülkelerdeki yerli sermaye ile birleşmesi önemli bir rol oynuyor. Avrupa ülkelerinde kapitalizmin saldırısıyla başa çıkabilmek için, mücadele güçlerimizi sömürge ve yarı-sömürge ülkelerdeki hareketle uyum haline getirmemiz gerekmektedir.

Son iki yıl içinde kendi gücümüzle bu ülkelerdeki burjuva milliyetçi partilerin gücü arasında uyum sağlama deneylerimiz bize böyle bir birleşmenin her zaman için pratik olmadığını öğretti. Bu ülkelerde kendi partilerimizin bulunması gerekiyor, bu zorunludur ve bu partiler aracılığıyla burjuva-devrimci partilerden en geniş biçimde yararlanmamız mümkün olacaktır.

Bu bizi, emperyalizme karşı birleşik cephe meselesine götürüyor. Sömürge ve yarı-sömürge ülkelerde emperyalizme karşı bir birleşik cepheyi, Batı ülkeleri işçilerinin birleşik cephesiyle omuz omuza örgütlemek zorundayız. Emperyalizme karşı bu birleşik cephenin hedefi, varolan tüm devrimci güçleri örgütleyerek emperyalizme karşı büyük bir birleşik cephe kurmak olmalıdır. Son iki yılın deneyinin de gösterdiği gibi, bu cephenin örgütlenmesi burjuva partilerinin önderliğinde gerçekleştirilemez. Dolayısıyla bu cephenin yönetimini ve örgütlenmesini kendi elimize alabilmek için bu ülkelerdeki partilerimizi geliştirmek zorundayız. Batı ülkelerinde proletaryanın birleşik cephe taktiği nasıl örgütsel gücün birikimini sağlıyor ve çatışmayı somutlaştırarak sosyal-demokrat partilerin ihanetiyle uzlaşmacı taktiklerini açığa çıkarıyorsa, sömürge ülkelerde yürütülecek emperyalizme karşı birleşik cephe kampanyası da hareketin önderliğini korkak ve yalpalayan bur-

juvaziden kurtaracak, kitlelerin daha etkin bir biçimde öncü rolü oynamalarını sağlayacaktır. Böylece hareketin temeli toplumun en devrimci unsuruna dayanarak nihai zafer güvence altına alınabilecektir.

Komünist Enternasyonal,
Dördüncü Kongre Tutanağı
Almanca, s. 590 - 598

Webb (Büyük Britanya)

DOĞU MESELESİ ÜZERİNE TARTIŞMA

Komünist Enternasyonal Dördüncü Kongresi

(5 Kasım - 5 Aralık 1922)

Yoldaşlar, bu önemli meseleye, yani Doğu meselesine ilişkin olarak 21 maddeden söz ettiğim için yeniden Radek yoldaşın eleştirilerine hedef olacağımı bile bile, Komünist Enternasyonalin II. Kongresinde kabul edilmiş olan bu 21 maddeye, daha doğrusu bunlardan sekizincisine, bir kez daha dikkatleri çekmek istiyorum. Lenin yoldaş, bu kongrede yaptığı konuşmada, Komünist Enternasyonale bağlı partileri bu kongreye katıldıkları ya da delege yolladıklarında, hiçbir karara, bu karar Komünist Enternasyonalin ilkeleriyle ve tüzükleriyle temellendirilmiş olsa bile, doğurabileceği sonuçları tam olarak kavramaksızın oy vermemeleri konusunda uyarmıştı. Sözkonusu 21 maddenin Kongre tarafından kabul edilmesiyle aynı sırada milli mesele ve sömürgeler meselesine ilişkin tezler de kabul edilmişti. O günden bu yana uluslararası işçi hareketinde muazzam gelişmeler olmuştur. Ve dünyadaki tüm komünist partilerinin Komünist Enternasyonalin II. Kongresi tarafından kabul edilen milli mesele ve sömürgeler meselesine ilişkin bu tezlerin doğuracağı sonuçları kavrama-

dıklarını rahatlıkla ileri sürebiliriz. Kanımca ne Radek yoldaş ne de Komünist Enternasyonaldeki başka bir yoldaş buna karşı çıkabilir.

Sözkonusu 21 maddenin sekizincisi aynen şöyle: «Burjuvazisi sömürge sahibi olan ve başka milletleri ezen ülkelerdeki partiler, sömürgeler meselesinde ve ezilen milletler meselesinde özellikle belirgin ve açık tavır almak zorundadırlar. Komünist Enternasyonale katılmak isteyen her parti, kendi ülkesinin emperyalistlerinin sömürgelerde tezgâhladığı 'oyunları' açığa çıkarmakla, sömürgelerdeki her özgürlük hareketini lâfla değil eylemle desteklemekle, kendi ülkesinin emperyalistlerinin bu sömürgelerden kovulmasını talep etmekle, kendi ülkesinin işçilerinin yüreğinde sömürgelerin emekçi halkına karşı ve ezilen milletlere karşı gerçekten kardeşçe duygular uyandırmakla ve kendi ülkesinin askeri birlikleri arasında sömürge halklarına yönelen her türlü baskıya karşı sistemli bir ajitasyon çalışması yürütmekle yükümlüdür.»

İşte Komünist Enernasyonalin II. Kongresinin kararı buydu. O günden bu yana Mısır'da, İran'da, Mezopotamya'da ve Türkiye'de milli devrimci hareketin yükselişine tanık olduk. Ve herşeye rağmen en olgun komünist partilerin bile, yani küçük partiler ya da bir komünist partisi olma yolunda gelişen devrimci gruplar bir yana, Komünist Enternasyonal üyesi en gelişmiş komünist partilerin bile, milli hareketlere karşı yukarda saydığımız görevlerin bilincinde olmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Lenin yoldaş, daha II. Kongreden önce milli mesele ve sömürgeler meselesine ilişkin tezlerin taslağında, Komünist Enternasyonalin dikkatini bir yandan gelişmiş kapitalist ülkelerdeki ileri devrimci hareketlerin gruplaşmasına, öte yandan da Rusya'nın çevresindeki

devrimci milliyetçiliğin güçlerinin gruplaşmasına çekmişti. Bu geçici taslakta Lenin yoldaş, şu tespiti yapmaktadır: Bu devrimci milliyetçi hareketlerle ve sömürgelerle birleşmenin zorunluluğunu sadece programda kabul etmek yeterli değildir. Bunu sadece ilân etmekle iş bitmez, bu konuda bir siyaset geliştirmek zorunludur. Bu siyaseti belirleyecek olan şey, sözkonusu ülkelerdeki burjuva demokratik özgürlük hareketinin içinde bulunduğu gelişme aşamasıdır. Evet, burada temsilcisi olarak konuştuğum partinin sömürgeler meselesine ve milli hareketlere karşı aldığı tutumdan ötürü eleştirilmiş olduğu doğrudur. İngiliz dünya imparatorluğunun sınırları içinde İrlanda'da, Mısır'da, Afrika'nın başka bölümlerinde, Hindistan'da ve ayrıca imparatorluğu oluşturan öteki sömürgelerde de özgürlük hareketleriyle karşı karşıya bulunuyoruz.

«İhmal günahı»mızın baş nedeni, partimizin henüz pek küçük ve pek genç olması, dolayısıyla milli hareketler meselesine gereğince eğilene kadar sayısız iç zorluğu altetmek zorunda kalmasıdır.

Rus devriminden önce yazdığı bir kitapta Troçki yoldaş, II. Enternasyonalin en güçlü şubesi olan Almanya Sosyal-Demokrat Partisini eleştirmiş ve Alman sosyal-demokrasisinin sosyal-emperyalizme dönüştüğünü söylemişti.

İşte tıpkı sosyal-demokrasinin belirgin özelliği olan sosyalist emperyalizm gibi, bir komünist emperyalizm yaratmak isteyen, yani Komünist Enternasyonali bir komünist emperyalizmi enternasyonaline dönüştürmeye çalışan tüm unsurları Komünist Enternasyonalden uzak tutmak için elimizden geleni yapmak zorunda olduğumuzu bugün özellikle vurgulamak istiyorum.

İngilizce konuşulan dünyanın tanınmış dergilerinden «Fortnightly Review» dergisinin son sayılarından

birinde son derece anlamlı bir makale yer almaktadır. Bu makale, kapitalist sınıfın, yani burjuvazinin, sözkonusu devrimci milli hareketlerin önemini kavradığını ve bu güçleri kendi yardımcı kuvveti haline getirmeye çalışan Komünist Enternasyonal'in çabalarına bir misilleme olarak, bu hareketleri Sovyet Rusya'ya karşı kullanmaya çalıştığını göstermektedir. Gene aynı derginin Türkiye'deki milli devrimci hareketi konu edinen ve «Kemal-İnsan ve Hareket» başlığını taşıyan bir makalesinde ise şunlar yazıyor: «Hiç kuşku yok ki Kemalistlerin saf milli hedefler peşinde koşmalarına karşılık, Bolşevikler Batı uygarlığına en zayıf noktasından saldırmak ve bitkin Avrupa'da bu yeni sarsıntılar sonucu devrimci hareketin yeniden patlak vermesini sağlamak amacıyla Türklerin milli özlemlerinden yararlanmaktadırlar.» Bundan sonra dergi, Sovyet hükümetiyle Ankara hükümeti arasındaki ilişkileri ele alıyor ve yazı şöyle devam ediyor: «Ama önem bakımından hiç de küçümsenemeyecek bir İngiliz bağlantısı da vardır.» Burada dergi, Büyük Britanya Komünist Partisi yönetiminin açıklamasından İstanbul'un Türkiye halkına kayıtsız şartsız geri verilmesini talep eden bölümü aktardıktan sonra, bununla ilgili olarak şunları yazmaktadır: «İngiltere'nin Çanakkale'den çekilmeyi reddederek, yardım gelene kadar, bin Kemalist süvarinin karşısına Lancashire'lı otuz piyadeyi çıkarmakla tam iki hafta boyunca Avrupa uygarlığını koruduğunu söyleyen Amerikan Bankerler Birliği yerden göğe haklıdır.» Sonuç olarak dergide, İngiltere'nin ve İttifak Devletlerinin İstanbul'u Türk milliyetçisi Kemal Paşa'ya belki geri verebileceği, ama daha önce Kemal Paşa'nın Sovyet Rusya'nın bir piyonu olmadığını tüm dünyaya kanıtlamak gerektiği yazılı. Kapitalizmin «Fortnightly Review» gibi yetkili bir dergisinde böyle bir açıklama-

nın yer alması, burjuvazinin devrimci milli hareketlerin kendisini hedef alacak bir devrimci proletarya hareketine dönüşmesiyle doğacak tehlikelerin bilincinde olduğunu kanıtlamaktadır. İşte bu nedenle, tezlerde Roy yoldaşın değindiği noktalar son derece önem kazanmaktadır. Roy yoldaş, bu gibi ülkelerdeki proletar unsurları toparlama ve onları burjuva özgürlük hareketlerinden ayrı olarak örgütlemenin zorunluluğunu vurgulamıştı. Sadece sömürge ülkelerdeki devrimci proleter unsurlar için değil, bu hareketleri ezmeye yönelik önlemlerin kaynaklandığı ülkelerdeki komünist partileri için de bu önem taşımaktadır.

Bu kadar önemli bir meseleyle ilgili tartışmanın devamını izlemek üzere bu kadar az sayıda delegenin gelmiş olması beni şaşırttı. Divan başkanının bu sabah söylediklerinin aksine, Doğu meselesi gibi önemli meseleleri böyle aceleye getirmek yerine, Kongrenin Aralık ayında bir kaç gün daha çalışmasının daha iyi olacağı görüşündeyim.

Son olarak Versay Barış Antlaşmasına bugüne değin indirilen en ağır darbenin (merak etmeyin, Versay Barış Antlaşmasının tartışılacağı gün Komünist Enternasyonalin tüm önemli üyeleri bu salonu dolduracaklardır), dediğim gibi bu Antlaşmaya bugüne değin indirilen belirleyici darbenin, devrimci Türkiye hareketinin zaferi olduğunu söylemek istiyorum. Bu zafer, Sevr Barış Antlaşmasını paramparça etmiştir. İşte mesele bu nedenle son derece büyük önem taşımaktadır, Dördüncü Kongreye benim anlatmak istediğim de budur.

Komünist Enternasyonal
Dördüncü Kongre Tutanağı,
Almanca, s. 610 - 612.

Karl Radek (Moskova)

DOĞU MESELESİ ÜZERİNE TARTIŞMA

Komünist Enternasyonal Dördüncü Kongresi

(5 Kasım - 5 Aralık 1922)

Yoldaşlar, Doğudaki hareketlere karşı tavrımız meselesinde II. Kongreden bu yana katettiğimiz yolu gözden geçirmek zorundayız. Hatırlarsanız, Komünist Enternasyonalin II. Kongresinde Doğudaki hareketin büyük devrimci önem taşıdığı ve Komünist Enternasyonalin bu hareketi desteklemek zorunda olduğu tezini ortaya attığımızda, bu tavır sadece bu talimattan niçin korkması gerektiğini bilen kapitalist dünyada değil aynı zamanda İkinci ve İkibuçukuncu Enternasyonal partileri arasında da şaşkınlık yaratmıştı. Bunu görmek için Crispien ve Hilferding'in Halle'de, bizim Hive mollalarına herhangi bir sanayi proletaryasından, bağımsız Alman sosyal-demokrasisinin partisi gibi bir partiden bile daha fazla önem verdiğimizi anlatıp durduklarını hatırlamak yeter.

Yoldaşlar, tarih bizim ne kadar haklı, Hive mollalarından Batı Avrupalılara özgü kendini beğenmişlik içinde sözeden bu bayların ise ne kadar haksız olduğunu göstermiştir. Bakû'deki Doğu Kongresinden sonra

«Türklerle» ittifak kurduğumuz için bazılarının bize nasıl sövüp saydığını hatırlarsınız. Peki ya pratik, ya tarih ne göstermiştir? Hilferding'in tüm protestolarına karşın Versay Antlaşması varlığını hâlâ sürdürüyor ve Hilferdingler İttifak Devletlerine uşaklık etmek üzere hükümete katılmaya hazırdırlar. Hilferdingler tarihin, elinden şikayetten başka birşey gelmeyen zavallı yaratıklarıdır.

Türkiye'deki devrimci hareket ise, desteklemeye söz verdiğimiz Türkiye halk kitlelerinin mücadelesi ise, Sevr Antlaşmasını yırtıp attı. İkinci ve İkibuçukuncu Enternasyonalin kapitalizm karşısında tümüyle bir hiç olmasına karşılık, Türkiye'nin bu mücadelesi, Batı Avrupa'nın dengesini baştan ayağa sarstı. Ve böylece Doğudaki bu hareketlerin devrimci hareketler mi olduğu, bunların kapitalizmin gücünü sarsma açısından gerçekten büyük önem mi taşıdığı, yoksa Sovyet Rusya'nın Komünist Enternasyonali de kattığı bir dış siyaset oyunu mu oldukları sorusu cevaplanmış oldu.

Doğu meselesinin önemi, artık körler için bile böylesine parlak bir biçimde açıklığa kavuştuktan sonra bu baylar, bu kez yeni bir hava tutturdular. Bu kez koroya başlama işaretini veren kişi, II. Kongremizin başkanlarından biri olan, komünistliği tükenmiş Paul Levi'dir. Artık Doğu halklarının ve Doğu devriminin önemsiz olduğu söylenmiyor. Şimdi söylenen şu: Bak işte, Kemal Paşa'nın zaferi Poincaré'nin bir zaferidir. Ve Sovyet Rusya Kemal Paşa'yı desteklemekle Poincare'yi desteklemiş oldu. Ve Paul Levi şöyle diyor: Demek bu hallere de düşecektik! Levi'nin bu çıkışı, bizzat kendisinin ne hallere düştüğünü, ayrıca uluslararası sosyal-demokrasinin de nasıl iyiden iyiye çürüdüğünü, Almanya'nın iç siyaseti hakkında yazmış olduğu tüm

makalelerden çok daha iyi bir biçimde ortaya koymaktadır. Sosyal-Demokrasi, dünyayı etkileyen her büyük tarihi gelişmede çeşitli güçlerin rolü olduğunu, uluslararası emperyalizmin birbiriyle çekişme halindeki çeşitli kliklerinin de Doğu halklarının devrimci mücadelesini sömürdüğünü, kullandığını, ama bunun ne bu devrimci mücadelenin niteliğini değiştireceğini ne de dünya proleteryasının omuzundan Doğudaki devrimci eğilimleri destekleme yükümlülüğünü kaldıracağını anlamıyor. Zaten tam da bu nedenle, yani kapitalist güçler Doğu halklarını kapitalizmin aleti haline getirmek istedikleri içindir ki, uluslararası işçi sınıfı elinden geleni yapmak ve Doğu halklarının dünya kapitalizmine karşı Avrupa ve dünya işçi hareketiyle birleşmesi için onlara yardım etmek zorundadır. İşte İkinci ve İkibuçukuncu Enternasyonalin zavallı bezirgânlarının bir türlü anlayamadıkları da budur.

Bay Levi ve benzerleri bugün; «evet, Türkiye'nin zaferi Fransa'nın zaferidir» demekle, iki hafta erken kehanette bulunmuş oldular. Çünkü Lozan Konferansı, uyanmakta olan Doğunun karşısına dünya kapitalizminin birleşik cephesinin nasıl dikileceğini açıkça gösterecektir. Fransa Doğuda, Almanya'nın savaştan önce burada oynadığı rolü oynamak istiyor. Fransa İngiltere'nin karşısına nispeten büyük bir Türk bölgesi çıkartmak istiyor; ama bunu, bu Türk bölgesine bağımsızlık vermek için değil, tam tersine bu bölgeyi Fransız yayılmacılığının bir aracı haline getirmek için istiyor. İşte bu yüzden Fransız hükümeti, Türkiye'ye Yunanistan'ı yenmesi için yardım ettikten sonra onu terkedecektir. Fransa, kapitülasyonlar meselesinde olsun, Türkiye'nin mali denetim altına sokulması meselesinde olsun İngiliz emperyalizmi ile aynı tutumu alacaktır. O zaman kimin

haklı olduğu ortaya çıkacaktır. Bütün bu karmaşıklığa rağmen özünde devrimci bir hareket olduğu için Doğu'daki hareketin desteklenmesi gerektiğini savunan devrimci güçler mi, Komünist Enternasyonal, Sovyet Rusya mı haklıdır, yoksa korkudan şaşırıp önünü arkasını göremeyenler mi!

Yoldaşlar, şimdi burada hem Türkiye delegelerinin, hem de Türkiye'li yoldaşların raporlarında yer alan ikinci meseleye değinmek istiyorum. Bizim tezimiz şuydu: Sömürülen Doğu, uluslararası sermayeye karşı kendini savunmalıdır ve savunacaktır. İşte sömürülen Doğuyu desteklememizin nedeni de budur. Gelgelelim Doğu halklarının başında bırakın komünistleri, büyük bir çoğunlukla burjuva devrimcileri bile bulunmuyor. Bugün hâlâ Doğu halklarının başında bulunanlar, can çekişmekte olan feodal kliklerin bu ülkelerdeki subay tabakasını ve bürokrasiyi oluşturan temsilcileridir. Demek ki Doğu halklarını desteklememizle birlikte, ortaya bu yönetici unsurlarla ilişkimizin ne olacağı meselesi de çıkmaktadır. Bu mesele, Türkiye'deki komünistlerin kovuşturulmasıyla ve Çin'de Vu Peyfu'nun grevcilere karşı geçtiğimiz haftalarda yürüttüğü mücadeleyle, pratikte ortaya çıktı bile. Biz komünistler bu meselelerle ilgili tutumumuzu her türlü diplomasiden uzak berrak bir biçimde açıklayabiliriz. Uyanan Doğuyu destekleyeceğimiz konusunda söz verdiğimiz zaman, Doğuda meydana gelecek sınıf mücadelelerini bir an için bile olsun unutmadık. Marks, 1847 yılında «Komünist Manifesto» da Alman işçilerini devrimci tavır aldığı sürece burjuvaziyi desteklemeye çağırmakla kalmamış, Polonya'daki devrimci unsurları da Polonyalı büyük toprak sahipleriyle soyluluğun köylü meselesinde devrimci bir tutum takınan kesimini desteklemeye çağırmıştı. Bu ne demektir? Marks, burjuvazinin burjuvazi,

Polonyalı soylunun da Polonya soylusu kalacağını çok iyi biliyordu. Genç işçi hareketinin, kendine yabancı ve düşman olan bu sınıflara karşı bir sınıf mücadelesi vermek zorunda kalacağını da çok iyi biliyordu. Ama Marks, o tarihi anda, bu sınıfların işçi sınıfı tarafından desteklenmesinin, hem de varolan sınıf çelişmelerine rağmen desteklenmesinin, doğrudan doğruya bu sınıf mücadelesinin çıkarları açısından, onun gelecekteki gelişmesinin çıkarları açısından yararlı olacağını kavramıştı. Yoldaşlar, Türkiye'de komünistlerin kovuşturulması daha yeni yeni gelişmeye başlayan bir sınıf mücadelesinin parçasıdır. Bu sınıf mücadelesi sadece işçi sınıfı, genç burjuvazi ve bürokrasi arasında değil, aynı zaman hakim tabakaların kendi içinde de gelişmektedir.

Komünistlerin kovuşturulmasından, öncelikle İçişleri Bakanı Rauf Bey ile Refet Paşa'nın sorumlu oldukları bir sır değildir. Her ikisi de İttifak Devletleriyle uzlaşmadan yanadırlar, padişaha ise karşıdırlar. Padişahın devrilmesinin Türkiye'de bir mücadeleye yol açtığı da bir sır değildir ve mesele şimdi şudur: Hakim sınıflar içindeki devrimci unsurlar gericilere boyun eğecek mi eğmeyecek mi? Boyun eğerlerse, Kemal Paşa'nın rolü bitmiş demektir, o zaman Türkiye üzerinde yeni bir bezirgânlık başlayacak ve Türkiye halkı bahşiş karşılığında satılacaktır. Boyun eğmezlerse, o zaman yobazların saldırısına, gerici paşaların saldırısına, yoz unsurların saldırısına kitle direnişiyle karşı koymayı denemek zorunda kalacaklardır. Hangi tarafın kazanacağını bilmiyoruz. Ama Türkiyeli komünistlere şu öğüdü verdiğimiz için bir an bile pişman değiliz: Parti olarak örgütlendikten sonra ilk göreviniz Türkiye'deki milli kurtuluş hareketini desteklemek olmalıdır. Burada sözkonusu olan Türkiye halkının geleceğidir, Türki-

ye halkı yolundaki engelleri ortadan kaldıracak mı, yoksa dünya sermayesinin kölesi mi olacak sorusudur. Paşalar Türkiye halkını satarlarsa, kapitülasyonların, mali denetimin vb. tüm yükü Türkiye köylüsüne yüklenirse, Türkiye köylüsü kendi çıkarları için mücadele etmiş olanların komünistler, genç işçi sınıfı olduğunu anlayacak, Komünist Partisi etrafında toplanacaktır. Ve kovuşturuldukları şu anda dahi biz Türk komünistlerine şöyle sesleniyoruz: Bu ana bakarak yakın geleceği unutmayın! Türkiye'nin büyük uluslararası devrimci önem taşıyan bağımsızlığını savunma görevi henüz sona ermiş değildir. Size saldıranlara karşı kendinizi savunun, kılıca kılıç çekin, ama tarihi olarak henüz kurtuluş mücadelesine sıra gelmediğini, Türkiye'nin yeni yeni billurlaşan devrimci unsurlarıyla daha uzun bir süre birlikte yürümek zorunda olduğunuzu da bilin.

Gelgelelim Çin'deki duruma! Olayların nasıl geliştiğini hatırlayın, yoldaşlar! Vu Peyfu, Çan Zolin'e karşı mücadeleye giriştiğinde arkasında Yangse hattıyla cephanelikleri vardı, ama Japonlar tarafından satın alınmış insanların elindeki Kuzey demiryollarına hakim değildi. Bunun üzerine Vu Peyfu ne yaptı? Vu Peyfu, Çin'deki genç komünist partisinden yardım istedi, parti de ona devrimci mücadele veren birlikleri için, mücadele boyunca demiryollarını tutan komiserler yolladı. Çin'de Japon emperyalizmine karşı mücadele eden bir kimse, Çin'in devrimci gelişmesi için mücadele ediyor demektir. Komünistler bu gerçeği kavrayarak, işçi sınıfı içinde bağımsızlık duygularını güçlendirdiler. Daha sonra işçiler taleplerini Vu Peyfu'ya bildirdiler ve bunların bir bölümünü de kabul ettirdiler. Bu destek sayesinde, devrimci burjuva güçlerin tarihi görevlerini yerine getirmeleriyle birlikte yoldaşlarımız Kuzey Çin'-

in işçi kitleleri arasında tutunmayı başardı. İkinci ve İkibuçukuncu Enternasyonaller bize ikide bir: Ahmaklar, görmüyor musunuz, Enver Paşa'lar, Vu Peyfu'lar size tekrar tekrar ihanet ediyor! dediklerinde, biz onlara şu cevabı veririz: İkinci ve İkibuçukuncu Enternasyonalin saygıdeğer bayları, küçük burjuvazi varolduğu sürece —ki siz de onlardansınız— sermaye ve işçi sınıfı arasında yalpalayıp duracaktır. Kendine sosyalist diyen sizler de işçi sınıfına binlerce kez ihanet ettiniz, ama biz buna rağmen her ihanetinizden sonra yeniden size geliyor, sizi, o vargücünüzle karşı çıktığınız birleşik cepheye kazanmaya çalışıyoruz. Tarihin cilvesine bakın ki, siz bu cepheye katılmak zorunda kalacaksınız. İsteseniz de istemeseniz de, bize ihanet etseniz de, bir kez daha bizimle birlikte yürüyecek ve davamıza hizmet edeceksiniz.

Almanya'daki olayları hatırlayın! Lüttwitze'yi iktidara getiren Alman sosyal-demokrasisi Kapp darbesi sırasında komünist işçilerle omuz omuza mücadele etmek zorunda kalmadı mı? Gerçi daha sonra onlara yeniden ihanet etti, ama zorunlu olarak bizimle birlikte yürüttüğü bu mücadele, gene de işçi sınıfına bir hizmetti; çünkü bir Kapp hükümetinin şimdikinden daha kötü bir hükümet olacağı açıktır. Doğuda ise ihanetler ve yalpalamalar çok daha fazla mümkündür. Çünkü buralarda hükümetlerin başını çeken, küçük burjuvazi bile değil, can çekişmekte olan feodal bir zümredir. Bu zümre kendini binlerce kez mali sermayenin şu ya da bu kesimine satmaya çalışacak; binlerce kez ülkenin devrimci çıkarlarına ihanet etme yolları arayacaktır. Ama tarihin garip cilvesi: O da mücadeleye mecburdur. Mücadele etmek zorundadır, çünkü emperyalizmle sonsuza kadar uzlaşması mümkün değildir. Tabii paşalar, kendilerine iyi bir hayat sağlamak

için uzlaşabilirler, ama yarın bu uzlaşmanın bedelini ödemek için Anadolu köylüsünü soyup soğana çevirdiklerinde, tarihin Türk köylüsünü boşuna 12 yıl savaştırmadığını göreceklerdir: Bu günün köylüsü artık savaştan önceki köylü değildir! Sosyal-devrimcilerin Sovyet Rusya'dan hiç de dostça söz etmeyen yayın organlarından biri İstanbul kaynaklı bir haber bastı. Haberde Kemal Paşa'nın zaferlerinin etkisi anlatılıyor ve şöyle deniyor: On binlerce, yüz binlerce insanın bir araya geldiği sokaklarda iki haykırış yankılanıyordu: «Yaşasın Kemal Paşa! Yaşasın Sovyet Rusya!» Kitleler, kendilerine Fransızların da yardım ettiğini pekalâ biliyordu, ama Fransa için hiç bir ses yükselmedi; çünkü kitleler, Fransa'nın diplomatik nedenlerle kâh Türkiye'den yana kâh Türkiye'ye karşı bir siyaset izlediğini, oysa Sovyet Rusya'nın Çarlıkla Türkiye arasında yüz yıldır süren mücadeleye rağmen, emperyalist Çarlık siyasetini terkederek Türkiye halkıyla kardeşçe bir ilişki kurmak istediğini içgüdüleriyle kavramışlardı. İşte bu gerçek Türkiye halkının bilincinde derinlemesine yer etmiştir ve onu zafer yoluna götürecektir.

İşte bu nedenle sadece Sovyet Rusya açısından değil Komünist Enternasyonal açısından da şöyle diyoruz: Bizi korkutmaya kalkmayın! Biz kartlarımızı şu ya da bu kliğin geçici siyasetine değil, Batı Avrupa'nın işçi sınıfını dünya sermayesine karşı Doğunun uyanan kitleleriyle birleştiren büyük tarihi akıma oynuyoruz!

Yoldaşlar! Şimdi de, raporlar hakkında birkaç söz söylemek ve Doğudaki partilerimizin durumu ve çalışmalarıyla ilgili olarak burada anlatılanların üzerinde durmak istiyorum.

Sözlerime başlarken her zaman olduğu gibi, şunu vurgulayacağım: Yoldaşlar, dünyayı toz pembe görmeyin, güçlerinizi abartmayın. Çinli yoldaşımız kalkıp:

Tüm Çin'de sağlam kökler saldık dediğinde, şu cevabı vermek zorundayım: Saygıdeğer yoldaş! İnsanın bir işe başlarken, kendini o işi yürütecek kadar güçlü hissetmesi iyi bir şeydir. Ama olguları olduğu gibi görmek zorundayız. Çin partimiz, Çin'in iki bölgesinde birbirinden nisbeten bağımsız biçimde gelişmektedir. Kanton'da ve Şanghay'da çalışan yoldaşlarımız işçi kitleleriyle birleşmede yaya kaldılar. Bir yıl boyunca onlarla boğuşmak zorunda kaldık, çünkü pek çoğunun düşüncesi şuydu: İyi bir komünist, nasıl olur da grev gibi basit olaylara karışabilir. Oradaki yoldaşlarımızın pek çoğu odalarına kapanarak, tıpkı bir zamanlar Konfüçyüs'ü inceledikleri gibi, şimdi de Marks'ı ve Engels'i incelediler. Daha birkaç ay öncesine kadar durum buydu. Güney Çin'de Sun Yatsen'in düşmesiyle zaten bir darbe yemiş olan devrim davası, nasıl olurda birden bire etkili bir güç olarak karşımıza çıkabilir? Partinizin esasen zayıf olduğu ve sadece demiryolu işçilerine dayandığı Kuzeyde, nasıl olur da büyük bir güç olabilirsiniz? Thalheimer yoldaş, Lenin'in şu sözlerini aktarmıştı: Zaferden önce zaferle öğünmeyin. Bu, çok iyi bir sözdür ve eski Çin bilgelerinin sözleri gibi öğrenilmeye ve kavranılmaya değer.

Çinli yoldaşların önündeki ilk görev, Çin hareketinin olanaklarını tartmaktır. Yoldaşlar, bugün Çin'de gündemde olan ne sosyalizmin ilânıdır ne de Sovyet Cumhuriyetlerinin.. Bunu anlamalısınız. Ne yazık ki Çin'de bugün milli birlik ve milli cumhuriyet meselesi bile henüz tarihi olarak gündeme gelmiş değildir. Çin'de yaşananlar bize 18. yüzyıl Avrupasını, Almanyasını hatırlatıyor. Bu çağda kapitalizm henüz o kadar zayıftı ki, tek bir birleşik milli merkez oluşturamamıştı. «Dutsunlar, askeri valiler» dediğinizde, «Sun Yatsen buraya, Vu Peyfu oraya» diye bağırdığınızda, bu ne an-

lama gelir? Bunun anlamı kapitalizmin birden fazla merkez etrafında gelişmeye başladığıdır. 300 milyon nüfuslu bir halk; demiryolları yok; bu durumda başka ne beklenebilirdi ki? Ve sizin genç komünist inancınızın tüm ateşiyle savunmanız gereken geniş perspektiflerimize rağmen, bu günkü görevimiz, işçi sınıfı içinde oluşmakta olan somut güçleri şu iki amaç etrafında birleştirmek olmalıdır: 1. Genç işçi sınıfını örgütlemek, 2. Avrupa ve Asya emperyalizmine karşı mücadeleyi örgütlemek için burjuvazi içindeki nesnel devrimci unsurlarla bu sınıf arasında akıllıca bir ilişki kurmak. Bu görevleri kavramaya daha yeni yeni başlıyoruz. Ve bu nedenle, yoldaşlar, güçlenebilmemiz için orada somut bir eylem programı yaratmamız gerektiğini unutmamalıyız. Ve nasıl Komünist Enternasyonal Batının komünist partilerine: Kitlelere! diye sesleniyorsa size de söyleyeceğimiz ilk şey budur: «Konfüçyus'a yaraşır ilim yuvalarınızdan dışarı, kitlerin içine!» Sadece işçi kitlelerinin, sadece kulilerin içine değil, aynı zamanda tüm bu olaylarla sarsılan köylü kitlelerinin de içine!

Japonya ve Hindistan'a geçiyorum. Her iki ülkede de güçlerin konumu birbirine benzemektedir. Hem Japonya'da hem de Hindistan'da artık güçlü bir işçi sınıfı vardır; her iki ülkeyi de büyük bir toplumsal bunalım kasıp kavurmaktadır, burjuvazinin ve toprak aristokrasisinin çeşitli kesimleri birbirleriyle iktidar mücadelesi içindedir ve her iki ülkede de henüz bir komünist kitle hareketi olmamıştır. Bunlar olgulardır. Katamaya yoldaşın derlediği, Japonya'da durum konulu bildiriler, «Komünist Enternasyonal» dergisinin son sayısında çıktı. Bu bildirilere bir göz atalım. Çok ilginçler. Çeşitli işçi grupları tarafından legal olarak yayınlanan bu bildirilerinde Tolstoyculuktan sendikalizme, komünizmden en basit sosyal reformculuğa kadar her çeşit renk

ve konu Sadece, bu cümbüşte en cılız sesin komünizmin sesi olduğunu da belirtmek zorundayım.

Niçin? Bugüne değin Japon işçilerinin ruh hali konusunda hiç bir şey bilmiyorduk. Japon işçileri bugün, İngiliz Chartist'lerininkine* benzer bir dönemden geçmektedirler. Ayrıca onların önündeki somut görevlerle kendi aramızda bir köprü kurmayı da beceremedik. Bu görev işçi sınıfını, Japonya'da önce demokrasiyi kurmak için sınıf mücadelesine girecek bir güç olarak örgütleme görevidir. Bence Japonya'daki gelişme İngiltere'dekinin basit bir tekrarı olmayacaktır.

Aradan tam yüz yıl geçmiştir ve Japonya'daki gelişmenin çok daha hızlı olacağı açıktır. Tüm tarih daha yoğunlaşmış olarak yaşanacak, bunun sonucunda da, bugün Japonya'da gündemde bulunan bu burjuva devriminde bile Sovyetler, iktidar organları olarak değil de işçi sınıfını birleştiren organlar olarak ortaya çıkacaktır. Ama şimdi bize sendikalar kurmak ve işçi sınıfının önündeki görevleri somutlayacak aklı başında bir program hazırlamak düşüyor. Bugün önde gelen görev, işçi sınıfını örgütlü bir kitle olarak mücadeleye sevketmektir.

Hindistan'da bir düşünce merkezimiz var. Doğrusu Roy yoldaşın geçen yıl başardığı işin çok büyük bir iş olduğunu burada belirtmek zorundayım. Roy yoldaş, Hindistan'ın sorunlarını Marksist açıdan incelemiş ve düşüncelerini birinci sınıf bir yapıt olan kitabında dile getirmiştir; ayrıca şimdi gazetesinde de yazıyor. Do-

* İngiltere işçi sınıfı içinde 19. yüzyılın ortasında ortaya çıkan büyük siyasî ve toplumsal hareketin temsilcileri. Adını, 1838'deki «The People's Charte»dan alan «Chartism» hareketinin ana talebi şit ve gizli genel seçim hakkı idi. - ç. n.

günun hiç bir komünist partisinde bağımsız zihinsel çalışmalar yapılmadı, dolayısıyla Komünist Enternasyonal bu çalışmayı vargücüyle desteklemelidir. Ama Hindistan'daki büyük sendika hareketinin yanında, grevlerin bu parlayışının yanında biz devede kulak kalıyoruz. İngiliz işgali altında, onların bize tanımak zorunda kaldığı haklardan yararlanmasını bilemedik. Roy yoldaşın kabul edilmesi, orada legal imkânların varlığını göstermektedir. Pratik bir işçi partisi olarak ilk adımları atmayı bile beceremedik. Ve tüm bunların anlamı «bir arpa boyu yol gitmişiz»dir. Eğer burada yoldaşlar kendi çalışmalarına kimsenin ilgi göstermediğinden yakınırlarsa, onlara şunu söylemek isterim: Bir partiyi ilginç kılan eylemleridir. Kongrede yirmi kez, İran'daki işçilerin çokluğundan söz edilirse, bunları öğrenmek için kongrelere gerek olmadığını herhangi bir coğrafya kitabından da öğrenilebileceğini söylemek isterim.

Yoldaşlar, bu kongrede Doğu Şubemizin ve sizlerin çalışmalarınıza pratik bir nitelik kazandırabileceğimizi ve bundan sonraki kongrede artık örgütsel başarılarımızdan söz edebileceğimizi umuyorum. Bu gerçekleşirse, Enternasyonal Doğu meselesinin büyük önemini sadece hissetmiş olmanın ötesinde bu meselenin taşıdığı büyük öneme yakışır bir çalışma yapmanın da bilincini kazanacaktır.

Yoldaşlar, bugünkü dünya durumu, II. Kongre sırasındakinden farklıdır. II. Kongrede Doğudaki çizgimiz, derhal büyük devrimci ayaklanmalar yönündeydi. Gerçi bu açık seçik söylenmiyordu ama Doğulu delegelerin hepsinde böyle bir duygu uyanmıştı. Bugünkü dünya durumu, devrimin şimdi dünyanın her yerinde bir güç toplama dönemine girmesi olgusu, Doğu ülkelerindeki durumu da etkilemiştir. Dolayısıyla gelecekte

Doğu ülkelerinde devrimci bir rol oynamak istiyorsak, bugün çalışmalarımızı esas olarak örgütsel ve siyasi faaliyet üzerinde yoğunlaştırmalıyız. Kuşkusuz Doğudaki devrimler patlak vermek için, bu ülkelerdeki yoldaşlarımızın herbirinin, «devrim» sözcüğünün Komünist Enternasyonalin tezlerini okuyup ezberlemek değil de kitle içinde devrimci pratik çalışma yapmak anlamına geldiğini kavramasını beklemeyecektir. Ve işte bugün zayıf ve örgütsüz durumda bulunduğumuz Türkiye'de olduğu gibi Doğuda büyük olaylar gelişirse, bu bizim dışımızda bir gelişme olur ve biz bu olayları devrimci açıdan etkileyemeyiz. Bu nedenle bu kongrenin Doğu meselesindeki sloganı şu olmalıdır: Doğunun çileli kitlelerine gidin, onları eğitin, Doğuda Komünist Enternasyonalin sağlam üslerini yaratın, önümüzdeki mücadele için geniş kitleleri kavrayacak pratik çalışma yapın. Bundan sonra, işçileri etrafımızda topladıktan sonra, köylülere ve zanaatkârlara gitmeli, gelecekteki halk partisinin önderleri olmalısınız. (Şiddetli alkışlar).

Komünist Enternasyonal,
Dördüncü Dünya Kongresi Tutanağı,
Almanca, s. 627 - 634

Komünist Balkan Federasyonunun Manifestosu

BALKAN ÜLKELERİNİN İŞÇİ VE KÖYLÜLERİNE

Aralık 1922

İşçiler, köylüler!

Yunanistan'la Türkiye arasında barış henüz gerçekleşmedi, akan kanlar henüz kurumadı, Anadolu'da ateşe verilen kentlerin, köylerin dumanları hâlâ tütmekte. Ama gene de *Balkanlar üzerinde yeni bir savaşın kanlı hayaleti dolaşmaya başlamıştır.* Emperyalist İttifak Devletleri, birbirleriyle mücadelelerinde Balkan devletlerini alet olarak kullandılar. Şimdi de çıkarları gerektirirse, bu devletleri Türkiye halkının milli kurtuluş mücadelesini bastırmak, Türkiye'yi iktisadi ve siyasi boyunduruk zincirinde tutmak, Boğazları ele geçirerek Yakın Doğu'daki durumlarını güçlendirmek için böyle davranmak zorundalar. Son olaylar ve Lozan Konferansı, İttifak Devletlerinin fetihçi siyasetine, özellikle de İngiltere ve Fransa'nın Türkiye ve Balkan devletlerine karşı siyasetine açıklık getirmektedir.

Yunan halkı, kendisine hükmedenlerin maceracı caniyane siyasetini binlerce kurban vererek, mali ve iktisadi açıdan tam bir iflasla ödedi. Tıpkı Bulgar burjuvazisinin 1913 ve 1918 yılında, Sırp burjuvazisinin

1915 yılında ve Romen burjuvazisinin 1916 yılındaki çöküşü gibi Yunan burjuvazisinin milliyetçi yağmacı siyaseti de çöktü. Balkan devletlerindeki burjuvazi ve hanedanlar, tüm Balkan halklarını birbiri ardından kanlı felâketlere ve korkunç bir sefalete sürüklediler. Bu halkların hepsi iktisadi bakımdan perişan oldu ve büyük kapitalist devletlerin boyunduruğu altına girdi. Milliyetçi burjuvazilerin geçici başarılarını İttifak Devletlerine mali ve siyasi yönden tam bir bağımlılıkla ödeyen; haklarını gaspeden zorba bir yönetime boyun eğmek zorunda kalan Yugoslav ve Romen halkları bu bakımdan bir istisna oluşturmuyor.

Yunanistan'ın durumu, burjuvazi ve hanedanların Balkan halklarını milli kurtuluş ve birliğe götürmediğini, tam tersine savaşa, sefalete ve ölüme sürüklediğini yeniden kanıtlamaktadır. Aynı zamanda bu, sosyalist Balkan Federal Cumhuriyeti siyasetini bir kere daha doğrulamaktadır. Yıllardır bu siyaseti izleyen Balkan komünist partileri, bugün işçileri ve köylüleri, Balkan ülkelerinin tüm halkını bu bayrak altında birleşmeye çağırmaktadır.

Yunanistan'ın yenilgisi ve Türk milli ordularının İstanbul'a doğru ilerlemesi Balkanlardaki durumu değiştirdi. Yunanistan'ın yenilgisi aynı zamanda İngiltere'nin yenilgisi oldu. İngiltere savaşta Yunanistan'ı destekledi ve onu, Anadolu'yu istila siyasetinin ileri karakolu olarak kullandı. Türkiye'nin başarısı, İttifak Devletlerinden özellikle de İngiliz emperyalizminin boyunduruğundan kurtulma mücadelesi veren Türkiye halkının başarısıdır. Türkiye ve büyük emperyalist devletler arasındaki bu mücadelede Balkan halklarının iktisadi, siyasi ve milli çıkarları, emperyalist soyguncuların istilacı emellerinin karşısında ve Türkiye halkının yanındadır.

Başta İngiltere ve Fransa olmak üzere büyük emperyalist devletler Türkiye'den ne istiyor? Onu boyunduruk altında tutmak, kesin olarak sömürgeleştirmek ve aralarında paylaşmak istiyorlar. Kısa bir süre öncesine kadar Türkiye'ye uyguladıkları siyasetlerde birbirleriyle mücadele eden İngiltere ve Fransa bugün, Türkiye halkının elde silah istilacıları kovaladığı ve milli bağımsızlığını tam olarak kazanmak istediği bir anda görüş birliğine vararak Türklere karşı birleşiyorlar. Amaçları, ortak güçlerle Türkiye'nin istila edilmesini ve boyunduruk altına alınmasını sağlamaktır.

İngiltere, Küçükasya'ya aslında Hindistan üzerindeki sömürgeci egemenliğini güvence altına almak amacıyla hükmetmek istiyor. Ama bugün biraz daha fazlasını da istemektedir: İstanbul ve Boğazlara el atarak Karadeniz'i bir İngiliz savaş denizine dönüştürmek. İngiltere'nin büyük çabalar sarfederek talep ettiği «Boğazların serbestliği»nin altında yatan gerçek niyet budur.

İngiliz emperyalizminin, esasen tüm İttifak Devletleri emperyalizminin Anadolu'ya, Boğazlara ve Karadeniz'e yerleşmesi, Balkan halkları için ve Karadeniz kıyısında yaşayan diğer halkların özgürlüğü ve bağımsızlığı için büyük bir tehlike oluşturacaktır. Üstelik bu, emperyalist İngiltere'nin Rusya halkının yüce cumhuriyetine karşı, devrimci Rusya'ya karşı vereceği mücadele için daha büyük yeni bir üsse kavuşması demek olur.

Büyük emperyalist devletlerin Yakın Doğu halklarına ve Balkan halklarına karşı güttüğü istilacı emellere Lozan Konferansında olsun, geçenlerde toplanan Cenevre Konferansında olsun karşı çıkan tek devlet *Sovyet Rusya*'dır. Böylece Rusya Cumhuriyeti, emperyalist boyunduruktan kurtulma mücadelesi veren

Yakın Doğunun ezilen ve boyunduruk altındaki tüm halklarını da, Balkan halklarını da koruyor.

Balkan ülkelerinin burjuvazisi ve hanedanları, Balkan hükümetleri bugün hâlâ eskiden olduğu gibi büyük kapitalist devletlerin elinde iradesiz birer oyuncaktır. Bunlar Türkiye halkıyla İngiliz-Fransız istilacıları arasındaki büyük tarihi mücadelede İngiltere'nin ve Fransa'nın tarafını tuttular. Böylece Balkan halklarının hayati çıkarlarına, bu halkların milli bağımsızlığına bir kez daha ihanet ettiler. Bugün de Balkan hükümetleri, Balkan halklarının doğal müttefiki olan Türkiye halkı ile anlaşmak ve yüce Rusya Cumhuriyetinin desteğini sağlamak yerine İngiliz ve Fransızların teşvikiyle yeni bir savaş ve hanedanlar birliği kuruyorlar. Bu birliğin amacı, Balkan halklarını Türkiye ve Rusya'ya karşı yeni bir savaşa sürüklemektir.

Son olaylarda Trakya'ya sahip olma sorunu ön plana çıktı. Bulgar burjuvazisi Ege denizine açılan bir kapı ile Trakya'nın özerkliğini istiyor. Ama bu özerklik lafazanlığı altında milliyetçi istila siyasetini uyguluyor. Trakya'yı ilhak etmeyi amaçlıyor. Trakya'yı silah zoruyla kendi elinde tutmak isteyen milliyetçi Yunan burjuvazisi de aynı istila siyasetini gütmektedir.

Bu halklar, milli kurtuluş ve özerklik mücadelelerinde tamamen haklıdır ve tüm Balkan halkları tarafından desteklenmelidir. Trakya halkları, ancak milli kurtuluş mücadeleleri, komşu Balkan ülkelerinin burjuvazisinin etkisinden kurtulur ve Trakya'da bir Sovyet cumhuriyeti, Balkanlarda ise federal bir Sovyet cumhuriyetinin kurulmasına yönelirse, tam bağımsızlıklarına kavuşabilirler.

Sırp burjuvazisinin, başka milliyetten halkların yaşadığı Yugoslav ve özellikle Makedonya eyaletlerinde uyguladığı hakları gaspetme, milliyetsizleştirme ve te-

rör yönetimi halklar arasında büyük hoşnutsuzluk yaratarak bağımsızlık ve özerklik için milli bir hareketin doğmasına yol açıyor. Bulgar burjuvazisi; Makedonya'daki milletlerin bağımsızlık ve özerklik hareketinden hem ülke içindeki gerici siyaseti, hem de milliyetçi istilacı dış siyaseti için yararlanmak istiyor. 1912 yılında Makedonya'yı istila etmek ve parçalamak amacıyla Sırp burjuvazisiyle bir birlik kuran Bulgar burjuvazisi, bugün özerklik maskesi altında Makedonya'ya karşı aynı istilacı emelleri güdüyor. Makedonya'da yaşayan milletlerin bağımsızlık ve özerklik mücadelesi haklı bir mücadeledir ve Balkan halklarının en hayati çıkarı bu mücadeleyi desteklemeyi gerektirir. Ama bu mücadele ancak, Bulgaristan, Yunanistan ve Yugoslavya'nın istilacı emellerine hizmet etmekten vazgeçip Makedonya'da bir Sovyet cumhuriyeti kurulmasına yöneldiği zaman, Makedonya'daki milletlerin kurtuluşuna yol açar.

Romanya'da Boyarlar ve burjuvazi, sömürülen kitlelerin ve ezilen halkların üzerinde kurdukları acımasız diktatörlükle egemenliklerini sürdürüyor. Balkanlarda ortaya çıkan son bunalım sırasında Yugoslavya gibi Romanya da yeniden İttifak Devletleri emperyalizminin, özellikle de İngiltere'nin oyuncağı oldu. Türkiye'nin bağımsızlığını kazanma çabalarına karşı çıktı ve Sovyet Rusya'ya karşı düşmanca bir siyaset izleyerek kışkırtıcılık yaptı.

Dünyayı yeni bir savaşın tehdit ettiği günümüzde sosyal-yurtseverler, proletaryanın özgürlük mücadelesinin bu ünlü hainleri, tıpkı Avrupa'daki kardeşleri gibi burjuvaziye hizmet sunuyorlar.

Sosyal-yurtseverler, Lahey'deki uluslararası barış kongresinde burjuvaziyle işbirliği yaptıklarını doğrulamış ve burjuvaziye karşı birleşik cepheyi reddetmişlerdir.

Sosyal-yurtseverler, Rus proletaryasının temsilcilerince sunulan, tüm işçi örgütlerinin temsilcilerinden oluşan özel bir komisyon kurma önerisine karşı çıktılar. Bu komisyon yeni bir savaş tehlikesine karşı emekçi kitlelerin ortak eylemini örgütleyecek, hazırlayacak, yönetecek ve böylece Balkan halklarını ve tüm çalışan insanları tehdit eden kanlı bir facia olanağını yok edecektir.

Tüm Balkan devletlerinin işçileri ve köylüleri, emperyalist devletlerle onların maşası olan Balkan ülkeleri burjuvazisi ve hanedanlarının, Balkan halklarını Türkiye'ye ve Rusya'ya karşı yeni bir savaşa sürükleme çabalarına, kararlılıkla karşı çıkmalıdır. Çalışan halk kitleleri sermayenin saldırısına ve Balkanlardaki gericiliğe karşı, milliyetçiliğe, monarşiye ve emperyalizme karşı birleşmelidir. Ancak böyle bir mücadelenin sonunda burjuvazinin kendilerine taktığı boyunduruğu silkip atacak ve Balkan halklarını yeni savaşlara, sarsıntılara ve sefalete sürükleyen yerli kapitalizmin zincirlerini parçalayacaklardır. Balkan halkları, toplumsal ve milli kurtuluşlarına ancak işçi ve köylülerin iktidarı ele geçirmesiyle, ancak devrimin zaferiyle kavuşabilirler.

İşçiler, köylüler! Balkan ülkelerinin tüm ezilen, halkları, gaspedilen halkları!

Komünist partisinin bayrağı altında birleşerek burjuvazinin sömürü, istila, toplumsal ve milli baskı siyasetine karşı cesaretle mücadele edin. Komünist partisinin bayrağı altında toplanın. Komünist Balkan Federasyonu, Balkan halklarının bağımsızlığına ve hayatına kasteden ve İttifak Devletleri emperyalizminden etkilenen Balkan burjuvazisinin savaş ve hanedanlar birliğinin karşısına tüm Balkan ülkelerinin çalışan halk kitlesinin güçlü birliğini çıkartıyor.

Türkiye ile barış! Türkiye halkının Avrupa em-

peryalizmine karşı milli bağımsızlık mücadelesi ile dayanışma!

Yakın Doğu ve Balkanlardaki ezilen halkların biricik savunucusu Rusya Sosyalist Federal Sovyet Cumhuriyeti ile barış ve ittifak!

İşçi ve köylülerin iktidarı ele geçirmesi için, onların Federal Sosyalist Balkan Sovyet Cumhuriyetinde birleşmesi için mücadelede ileri!

Sofya, Aralık 1922

Komünist Balkan Federasyonu Yürütme Komitesi

Internationale Presse — Korrespondenz, 11 Ocak 1923, Sayı 8, s. 61 - 62.

H. Kabakçıyef

BALKANLARDA DURUM

6 Ocak 1923

Dördüncü Komünist Balkan Konferansının daha geçen yılın Mayıs ayında Sofya'da toplanabilmesine karşılık, Beşinci Konferans, Balkanları kasıp kavuran beyaz terör yüzünden 12 Aralıkta yurt dışında, Moskova'da toplanmak zorunda kaldı. Son aylarda Balkanlarda meydana gelen olayların aşağıdaki özeti, Kabakçiyef yoldaşın Konferansa sunduğu rapordan alınmıştır.

Yazı Kurulu

I. Yunanistan'ın Yenilgisi

Yunanistan'ın yenilgiye uğramasının tek sorumlusu, Yunan burjuvazisinin maceracı ve caniyane siyasetidir. Bu yenilgi sadece Yunan burjuvazisinin milliyetçi istila siyasetinin değil, aynı zamanda tüm Balkan burjuvazilerinin siyasetinin; Bulgaristan'ın 1913-1918 yılları arasındaki, Sırbistan'ın 1915, Romanya'nın 1916 ve Yunanistan'ın 1922'deki siyasetlerinin de bir

yenilgisidir Balkan devletlerinin hepsinde Balkan burjuvazisinin uyguladığı siyaset, halkları peşpeşe yenilgilere, felaketten felakete sürükledi, şu ya da bu ülkenin kazandığı geçici başarılara karşın tam bir iflasla sonuçlandı.

Yunan yenilgisinin ilk sonucu, Yunanistan'da patlak veren şiddetli iç siyaset bunalımıdır. Yunan halkı büyük kurbanlar vermiş, şimdi de korkunç bir sefalete düşmüştür. Cepheden dönen işçi ve köylüler isyan ederek yöneticilerden hesap soruyor. Eski hükümet devrilmiş, kral kovulmuştur. Ama milli burjuvazi ve onun subaylar arasındaki taraftarları, bu hareketin önderliğini ele geçirerek hedeflerini sınırlandırmayı başardılar. Gene de kitlelerin hoşnutsuzluğu artmakta ve devrimci bir kitle hareketinin koşulları hızla olgunlaşmaktadır.

Yunanistan Komünist Partisini önemli, büyük görevler beklemektedir. Bu parti, işçi ve köylü kitlelerine nüfuz edebilmek, devrimci şiarlar etrafında onların bağımsız sınıf mücadelesini örgütleyebilmek için gereken herşeyi yapmak zorundadır. Yunanistan Komünist Partisi, kendi bağımsızlığını koruyarak cumhuriyet mücadelesini desteklemeli, aynı zamanda bu mücadeleyi daha da ileriye götürmek, Yunanistan Sovyetler Cumhuriyeti ve Federal Balkan Sovyetler Cumhuriyeti uğruna bir mücadeleye dönüştürmek için çaba göstermelidir.

Yunanistan'ın yenilgisi aynı zamanda, İngiliz emperyalizminin de yenilgisidir. Çünkü Türklerle savaşta Yunanistan'ın arkasında İngilizler vardı. İttifak Devletlerinin, özellikle de İngiliz emperyalizminin Balkanlardaki ve Anadolu'daki durumu, Yunanistan'ın yenilgisi ve milli Türk ordularının İstanbul'a ilerlemesi sonucu zayıflamıştır. Bu, emperyalizmin ve karşı-devri-

min Balkanlardaki devrimci harekete Güneyden saldırma tehlikesini azaltıyor.

Ama İttifak Devletleri, Balkan devletlerini yeniden bir savaş ve hanedan birliğinde toplamaya çalışıyorlar. Amaçları, bu birliğin yardımıyla Balkan halklarını Türkiye'ye ve Rusya'ya karşı savaşa zorlamaktır. Yunan yenilgisinin ve Türk ordularının İstanbul'a yaklaşmasının hemen ardından Yugoslavya, seferberlik hazırlıkları için İttifak Devletlerinden 800 milyon frank tutarında borç istedi. Büyük bir hazır orduya sahip olan Romanya ise yeni kurraları askere çağırıyor. İngiltere'nin etkisiyle Romanya, Fransa'nın etkisiyle de Yugoslavya savaş için tüm hazırlıkları yapıyorlar. İttifak Devletlerinin bilinçsiz aletleri olan ve kendi istila hırsı dolu siyasetlerinden bir türlü vazgeçmeyen Balkan hükümetleri, Balkanlarda sahneye kanlı bir facia koyabilirler. Beliren bu yeni savaş tehlikesi karşısında Balkan komünist partileri, işçi ve köylü yığınlarının mücadelesini örgütlemelidir. İttifak Devletleri emperyalizmin Balkan halklarını Türkiye'ye karşı savaşa sürmek için gösterdiği çabalar ancak bu yolla etkisiz kılınabilir. Balkan komünist partileri, İttifak Devletleri emperyalizmine karşı milli bağımsızlığı için mücadele eden Türkiye ile Balkan halkları arasında barış talep etmelidirler.

II. Türkiye ve Trakya Sorunu

Milli Türk ordularının başarıları İngiltere'nin sömürgeler üzerindeki egemenliğini sarstı, tüm Doğu halklarının özgürlük mücadelesini canlandıran itici bir güç oldu. İstanbul ve Anadolu'da, Avrupa emperyalizmine karşı mücadelede, Balkan halklarının doğal müttefiki olacak bağımsız bir Türkiye'nin kurulması, Avrupa emperyalizminin sömürgeleştirdiği Balkan halklarının son derece yararınadır.

Komünist Enternasyonal ve komünist partileri, tüm sömürge ve yarı-sömürge halklarının emperyalizme karşı mücadelesini destekler. Balkan komünist partileri de, Avrupa emperyalizmine karşı çıktığı, dolayısıyla da devrimci bir nitelik taşıdığı sürece Türk milli hareketini desteklemektedir ve desteklemeye devam edecektir. Ama bu hareket yabancı halkları istila etmeye, boyunduruk altına almaya başladığı an, yani Türkiye, Boğazlar ve İstanbul üzerindeki egemenliğiyle yetinmeyerek Trakya'yı da istila etmeye kalkıştığı an, bu harekete kararlıkla karşı çıkacaklardır. Türkiye Komünist Partisi milli hareket karşısında tam bağımsızlığını korumalıdır. Türkiye Komünist Partisi Türk milli burjuvazisini teşhir etmeli, hem Türk burjuvazisinin sömürücü siyasetine karşı hem de burjuvazinin yabancı halkları boyunduruk altına almaya, Avrupa emperyalizmi ile anlaşmaya yönelik her türlü çabasına karşı mücadele etmelidir. Milli Türk ordularının Balkanlara yaklaşması, Trakya üzerinde egemenlik sorununu yeniden ön plana çıkartmıştır. Yunanistan, Batı Trakya'ya egemen olmak ve bu egemenliğini her ne pahasına olursa olsun korumak istiyor. Bulgaristan, Trakya'nın özerkliğini talep ediyor, ama bu özerklik maskesi altında ilhak girişiminde bulunuyor. Gerek Yunan burjuvazisi gerekse Bulgar burjuvazisi Trakya'yı istila emelleri gütmektedirler. Onlar, Trakya'da yaşayan halkların bağımsızlığının ve özerkliğinin düşmanlarıdır. Balkan komünist partileri, özellikle Bulgaristan ve Yunanistan Komünist Partileri, Trakya'da yaşayan halkların milli, özgürlük ve özerklik mücadelesini destekleyecek, bu halkların milli bağımsızlığa ancak işçi ve köylülerin devrimci mücadelesi yoluyla, ancak Federal Balkan Sosyalist Sovyetler Cumhuriyetini gerçekleştirerek kavuşacaklarını açıkça belirteceklerdir. Öte yandan bu komünist partileri, Yuna-

nistan ve Bulgaristan'ın Trakya üzerindeki istilacı emellerini her zaman teşhir edecek ve bu tür girişimlere karşı amansızca mücadele edeceklerdir.

III. Lozan Konferansı

Lozan Konferansı, emperyalist devletlerin öncelikle de İngiltere ve Fransa'nın Türkiye'ye ve Balkanlara karşı güttükleri istilacı hedefleri yeniden saptama olanağı verdi. Emperyalist savaştan sonra İngiltere'nin ve Fransa'nın Yakın Doğu siyaseti anahatlarıyla şöyledir: Deniz ve kara gücüne dayanan İngiltere başlıca düşmanları olan emperyalist Almanya ile Rusya'nın Yakın Doğuda uğradığı yenilgiden de yararlanarak Boğazları ve İstanbul'u ele geçirmeyi, böylece Türkiye'yi parçalayarak onu Balkanlarda ve Anadolu'da kendi egemenliğine sokmayı amaçlıyor; bunun yanısıra Asya'daki sömürgeleri üzerindeki etkisini de güvence altına almaya çalışıyor. Fransa, Türkiye'nin bölünmesini istemiyor. Çünkü alacaklarını ve Türkiye'ye yaptığı yatırımları korumayı düşünüyor; Türkiye'yi iktisadi ve mali açıdan ele geçirerek onu sömürgeleştirmek istiyor. Fransa ile İngiltere'nin emperyalist çıkarları arasındaki bu zıtlık, Türkiye'ye karşı uyguladıkları siyasetteki çelişkiyi açıklamaktadır.

Ama Türkiye tam bağımsız bir devlet olma isteğini dile getirir getirmez, tüm kapitülasyonları, mali denetimi büyük kapitalist devletlere olan her türlü bağımlılığı silkip atma yoluna gider gitmez, İngiltere ile Fransa arasındaki bu düşmanlık da derhal geri plana düştü. İngiltere ve Fransa, Türkiye'nin sırtından geçici bir birlik kurdular. Buna göre İngiltere, Almanya'nın Fransa tarafından sömürülmesi ve ona tabi olması konusunda, ayrıca tazminatlar sorununda ödün veriyor,

buna karşılık Fransa, İngiltere'nin Boğazlar ve İstanbul'u işgal etmesini kabul ediyor. Büyük emperyalist devletler isteklerini uygulayabilmek amacıyla Lozan Konferansında birleşiyorlar.

İngiltere, «Boğazların serbestliği» şiarıyla Boğazların ve İstanbul'un tek hakimi olmak, Karadeniz'i bir İngiliz gölüne dönüştürmek istiyor. Böylece hem Sovyet Rusya'ya karşı mevzilerini sağlamlaştıracak hem de Yakın Doğudaki sömürge egemenliğini güvence altına almış olacak. Boğazların İngiltere tarafından işgal edilmesi, Karadeniz kıyılarında yaşayan halkların, dolayısıyla özellikle Balkan halklarının çıkarları ve bağımsızlığı açısından korkunç derecede büyük bir tehlike oluşturmaktadır. Bu nedenle Balkan halkları, Türkiye'nin Avrupa emperyalizmine karşı bağımsızlık için verdiği mücadeleyi desteklemek zorundadırlar. Balkan halkları, Boğazların ve İstanbul'un Türklere verilmesini ve Karadeniz'in emperyalist devletlerin savaş filolarına kapatılarak kıyılarında yaşayan halka ait olmasını talep etmelidirler.

Cenevre'de olduğu gibi Lozan'da da emperyalizme karşı mücadele eden ezilen halkların safında yer alan tek devlet Sovyet Rusya oldu. Bu gerçek Balkan halklarına, kendilerini Avrupa emperyalizminin aleti durumuna düşüren burjuvazi ve hanedanlarının siyasetine kararlılıkla karşı çıkma ve Sovyet Rusya'yı savunmak zorunda olduklarını gösterdi. Bu gerçek onlara, milli kurtuluş mücadelesinde Balkan halklarının biricik desteği yüce Sovyet Rusya Cumhuriyeti ile ittifak yapması için kendi hükümetlerini sıkıştırmaları gerektiğini gösterdi.

IV. Yugoslavya ve Öteki Balkan Devletlerindeki Milli Hareketler

Dördüncü Balkan Konferansında Balkan devletlerindeki ezilen halkların ve milli azınlıkların mücadelesine karşı tavrımızı belirlemiştik. Zorbalık, şiddet, hakların gaspedilmesi, milliyetsizleştirme siyaseti, ezilen halkların her türlü milli, siyasi ve kültürel özgürlüklerini ortadan kaldırma siyaseti Makedonya'da, Voyvodina'da ve Hırvatistan'da gitgide artan büyük bir hoşnutsuzluk doğuruyor. Makedonya'da bu hoşnutsuzluk temelinde milliyetçi ve komitacı bir hareket oluşmakta, Bulgar burjuvazisi de kendi gerici emelleri ve milliyetçi ilhak siyasetini sürdürmek için bu hareketten yararlanmaktadır.

Balkan komünist partileri, Sırp, Yunan ve Bulgar burjuvazisinin milliyetçi siyasetinin, Makedonya'da yaşayan halklara karşı beslediği gerçek emelleri açığa çıkartacak, ve bu halkların milli bağımsızlık mücadelesini bütün gücüyle destekleyecektir. Makedonya'daki milli hareketi komşu devletler burjuvazisinin etkisinden kurtarmaya çalışacak, bu hareketin Makedonya Sovyet Cumhuriyeti ve Federal Balkan Sovyetler Cumhuriyetinin kurulması yolunda vereceği devrimci mücadeleyi destekleyecektir.

Romanya burjuvazisi Besarabya, Transilvanya ve Dobruca'nın vb. ezilen halklarının haklarını gaspetmeyi ve terör yönetimini sürdürüyor. Romanya Komünist Partisi, boyunduruk altındaki halkların ve milli azınlıkların milli bağımsızlık mücadelesini destekler, Balkan halklarının milli ve toplumsal kurtuluşunu ancak işçi-köylü devriminin zaferinin sağlayacağını ısrarla belirtir.

Internationale Presse Korrespondenz, 6 Ocak 1923, Sayı 4, s. 25 - 26.

Rothstein (Büyük Britanya)

«SÖMÜRGELERDE DEVRİMCİ HAREKETİN SORUNLARI»

Komünist Enternasyonal Altıncı Kongresi

(17 Temmuz - 1 Eylül 1928)

(.....)

«Çizilen tablo, savaştan sonra Türkiye'nin mali sermayenin denetimi altına girmesine Ankara'nın nasıl isyan ettiğini gösterecek yerde, İstanbul'un İngilizler tarafından işgal edilmesini vurguluyor. Bu işgal, emperyalizmle sömürge halkları arasında görülen savaş sonrası çatışmaların en belirleyici örneği olarak gösteriliyor. Oysa, olgular bunun tam tersinin doğru olduğunu kanıtlamaktadır. Doğru bir tablo çizmek için Ankara'nın isyanı vurgulanmalıydı. Ankara'nın isyanı, yabancı mali sermayenin Türkiye'yi sultanlık aracılığıyla sömürmesine karşı Türk burjuvazisinin ve küçük burjuvazisinin köylülük tarafından desteklenen isyanıdır. Mali sermayenin Türkiye'de başlatmış olduğu iktisadi gelişme, bu isyana yol açan önemli nedenlerden biri olmuştur.

(.....)

Komünist Enternasyonal Altıncı Kongre Tutanağı, Almanca, Cilt III, s. 175.

TARİH VE TOPLUMSAL ARAŞTIRMALAR DİZİSİ

Mahmut Goloğlu DEMOKRASİYE GEÇİŞ	1000	1100
G. V. Plehanov TARİHTE BİREYİN ROLÜ (Tükendi)		
Christopher Hill 1640 İNGİLİZ DEVRİMİ	350	385
David Hume DİN ÜSTÜNE	700	770
İlber Ortaylı OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA ALMAN NÜFUZU	700	770
Nuri Yıldırım ULUSLARARASI ŞİRKETLER	750	825
Turan Güneş ARABA DEVRİLMEDEN ÖNCE	450	495
Halil Berktay CUMHURİYET İDEOLOJİSİ VE FUAT KÖPRÜLÜ	400	440
KABİLEDEN FEODALİZME	1000	1100
M. Bedri Gültekin TÜRKÇENİN DÜNÜ VE YARINI	350	385

Feroz Ahmad
İTTİHAT VE TERAKKİ (2. Baskı çıkıyor)

İTTİHATÇILIKTAN KEMALİZME 850 - 935

F. Oppenheimer
DEVLET 700 770

K. Boratav - Ç. Keyder - Ş. Pamuk
KRİZİN GELİŞİMİ VE TÜRKİYE'NİN ALTERNATİF SORUNU (Tükendi)

Jiri Pelikan
DOĞU AVRUPA'DA SOSYALİST MUHALEFET 700 770

Rosa Luxemburg
SERMAYE BİRİKİMİNİN TARİHSEL KOŞULLARI 600 660

J. Mitchell - A. Oakley
KADIN VE EŞİTLİK 800 880

Zeki Sarıhan
ÇERKEZ ETHEM'İN İHANETİ (2. Baskı çıkıyor)

Şükrü Sina Gürel
KIBRIS TARİHİ - 1 850 935
KIBRIS TARİHİ - 2 850 935

H. Zafer Kars
BELGELERLE 1908 DEVRİM ÖNCESİNDE ANADOLU 550 605

Bryan Turner
MARKS VE ORYANTALİZMİN SONU 600 660

Turhan Temuçin
PARTİ Mİ PARTİ, MARTİ Mİ? 600 660

Antonio Carlo		
SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN		
SOSYO-EKONOMİK KARAKTERİ	650	715
Paul Wittek		
OSMANLI İMPARATORLUĞU'NUN		
DOĞUŞU	300	330
Ümit Hassan		
ESKİ TÜRK TOPLUMU ÜZERİNE		
İNCELEMELER	1000	1100
Doğu Perinçek		
ANAYASA VE PARTİLER REJİMİ (3. Baskı çıkıyor)		
L. S. Vygotsky		
DÜŞÜNCE VE DİL	650	715
William H. McNeill		
DÜNYA TARİHİ	2000	2200
Ciltli	2600	2800
Leonid - Friedrich		
ANKARA 1922	350	385
Freud		
Bİ YANILSAMANIN GELECEĞİ	350	385
Charlotte Perkins Gilman		
KADIN VE EKONOMİ (Çıkıyor)		
J. Kuron		
TEKELCİ BÜROKRATİK SOSYALİZM (Çıkıyor)		
Fikret Başkaya		
AZGELİŞMİŞLİĞİN SÜREKLİLİĞİ (Çıkıyor)		

KOMİNTERN BELGELERİNDE

türkiye

kurtuluş savaşı

....Türk Kurtuluş Savaşı hakkında, o zamanın dünyasının başlıca güçlerinin tutum ve değerlendirmeleri, uluslararası siyaset ve tarih incelemeleri açısından önem taşımaktadır. Öte yandan bu kitapta topladığımız belgeler, ülkemiz tarihiyle ilgili gerçeklerin aydınlanmasına da hizmet etmektedir. Kurtuluş Savaşımızın dünya çapındaki etkilerini, evrensel karakterini, uluslararası ilişkilere ve kuvvet dengelerine getirdiği değişiklikleri, dayandığı ve hedef aldığı sosyal kuvvetleri vb Komintern yayınlarından da izleyebiliyoruz. Bu belgeler, çok yönlü bir inceleme, eleştiri ve tartışma için gerekli bir malzemeyi oluşturuyorlar.

...Bu kitap, Komintern'in yirmi yıl boyunca yayınladığı büyük teorik organların, haber dergilerinin, kongre tutanaklarının, diğer önemli toplantı tutanakları ve kararların dikkatle taranmasının ürünüdür.